

**Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών**

**«Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του
οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ ΜΑΡΙΑΣ Ε. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΑΜ 512691

ΜΕ ΘΕΜΑ

**« ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ
ΔΙΑΦΘΟΡΑ. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Δρ. Βασίλειος Πετρόπουλος

Μυτιλήνη, Ιανουάριος 2025

Δήλωση Συγγραφέα:

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Μαρίας Ε. Χαραλάμπους (ΑΜ 512691) που την εκπόνησε προσωπικά στο σύνολό της. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των πνευματικών, ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

**« ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ
ΔΙΑΦΘΟΡΑ. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ»**

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Α΄ Επιβλέπων Καθηγητής

Δρ. Βασίλειος Πετρόπουλος

Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Β΄ Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Μαργαρίτα Γασπαρινάτου

Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Θερμές ευχαριστίες σε όλους τους καθηγητές μου στα πλαίσια των επιμέρους θεματικών ενοτήτων του προγράμματος, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν βοηθώντας με να διευρύνω τους ορίζοντές μου.

Θερμές ευχαριστίες και στον επιβλέποντα καθηγητή μου Βασίλειο Πετρόπουλο, για την υπομονή και την υποστήριξή του ενόψει των ιδιαίτερων συνθηκών εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Σε συνθήκες εξάπλωσης της οικονομικής εγκληματικότητας και της διαφθοράς, προέκυψε η ανάγκη για την θεσμοθέτηση νέων διωκτικών μηχανισμών για την καταπολέμηση αυτών των εγκληματικών μορφών. Στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης, ο ρόλος αυτός ανατέθηκε στους θεσμούς του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και του Εισαγγελέα Διαφθοράς.

Στην παρούσα εργασία γίνεται διεξοδική προσέγγιση των εν λόγω θεσμών, με την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου που τους διέπει και τις συνεχείς τροποποιήσεις που υπέστησαν μέχρι σήμερα, φτάνοντας στην τελική συγχώνευση της και ανάθεση του έργου τους στο Τμήμα Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών.

Μετά την παρουσίαση όλων των σταδιακών μεταβολών, που υπέστη το νομοθετικό πλαίσιο, θα ακολουθήσει η κριτική αποτίμηση του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων και θα αναδειχθούν τα προβλήματα που ανέκυψαν κατά την δεκαετή και πλέον διαδρομή του στην ελληνική έννομη τάξη.

Τέλος, αξιολογείται η συμβολή τους στην αντιμετώπιση της οικονομικής εγκληματικότητας και της διαφθοράς και η αναγκαιότητα ύπαρξης του θεσμού της οικονομικής εισαγγελίας στην ελληνική έννομη τάξη.

Λέξεις – Κλειδιά: Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα, Διαφθορά, Εγκλήματα των Ισχυρών.

**“PROSECUTORS OF SPECIAL DUTIES, FINANCIAL CRIME AND CORRUPTION.
LEGAL FRAMEWORK – EVALUATION”**

Maria Charalambous

Abstract

In conditions of the spread of economic crime and corruption, the need arose for the institutionalization of new prosecuting mechanisms to combat criminal forms. In the context of the Greek legal order, this role was assigned to the institutions of the Economic Crime Prosecutor and the Corruption Prosecutor.

In this work, a thorough approach is made to the institutions in question, with the analysis of the legislative framework that governs them and the continuous amendments they have undergone until today, reaching the final merger and assignment of their work to the Department of Economic Crime Prosecutors of the Athens Appeals Prosecutor's Office.

After the presentation of all the gradual changes that the legislative framework has undergone, the critical evaluation of the institution of Special Duties Prosecutors will follow and the problems that arose during its more than ten-year journey in the Greek legal order will be highlighted.

Keywords: Special Duties Prosecutors, Economic Crime, Corruption, Crimes of the Powerful.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	5
Abstract	6
Πίνακας Περιεχομένων	7
Συντομογραφίες και Ακρώνυμα	9
1.Εισαγωγή	10
2. Η εννοιολογική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς.	
2.1 Η εγκληματολογική θεώρηση. Η έννοια του εγκλήματος τους λευκού περιλαιμίου. Η μετάβαση στην έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών.	12
2.2 Η έννοια του οικονομικού εγκλήματος και η ποινική τυποποίησή του στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης.	20
2.3 Η εννοιολογική θεώρηση τη διαφθοράς και η ποινική τυποποίησή της.	24
2.4 Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οικονομικής εγκληματικότητας και των εγκλημάτων διαφθοράς ως δικαιολογητική βάση για την διαμόρφωση διαφοροποιημένης αντεγκληματικής πολιτικής.	28
3. Ο ρόλος του Εισαγγελέα στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης στην ελληνική έννομη τάξη.	31
4. Η εισαγωγή του θεσμού του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος με τον Ν. 3943/2011.	35
4.1 Διάρθρωση και Αρμοδιότητες.	37
4.2 Καθήκοντα - Εξουσίες.	40
5. Η εισαγωγή του θεσμού του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς με τον Ν. 4139/2013.	45
5.1 Καθήκοντα - Αρμοδιότητες.	46
5.2 Αποτίμηση του θεσμού του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς.	49
6. Εξαίρεση από τις αποδεικτικές απαγορεύσεις του άρθρου 177 παρ. 2 - Η διάταξη άρθρου 65 του Ν. 4356/2015.	52
7. Η ένταξη των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων στον ΝΚΠΔ με τον Ν. 4620/2019 (ΦΕΚ Α96/11-06-2019).	55
8. Οι τροποποιήσεις στους θεσμούς των Εισαγγελέων Ειδικών	62

Καθηκόντων μετά την ισχύ του ΝΚΠΔ.	
9. Τροποποιήσεις των θεσμών των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων με τον Ν. 4640/2019 (ΦΕΚ Α' 190/30.11.2019) και τον Ν. 4689/2020 (ΦΕΚ Α 103/27.5.2020).	66
10. Το καθεστώς του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος με τον Ν. 4745/2020 (ΦΕΚ Α' 214/06.11.2020).	68
11. Τροποποιήσεις στις διατάξεις για τους Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος μετά τον Ν. 4745/2020 (ΦΕΚ Α' 214/06.11.2020).	72
12. Μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος και Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων.	75
13. Κριτική Αποτίμηση του Θεσμού του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Εισαγγελέα Διαφθοράς.	78
14. Επίλογος.	84
Βιβλιογραφία	86

ΑΑΔΕ – Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων

ΔΟΑ – Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας

ΕΑΠ – Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις

ΕΔΔΑ – Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕ – Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΔ – Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς

Εκδ. - Εκδόσεις

εκδ. – Έκδοση

ΕΟΕ – Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος

ΕΣΔΑ – Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΚΠΔ – Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

Ν - Νόμος

ΝΚΠΔ - Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ΝΠΚ - Νέος Ποινικός Κώδικας

ΠΚ – Ποινικός Κώδικας

Π.Δ – Προεδρικό Διάταγμα

παρ. – Παράγραφος

Σ – Σύνταγμα

ΣΔΟΕ – Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος

ΦΕΚ – Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

1. Εισαγωγή

Η ανάδειξη της αναγκαιότητας θέσπισης του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων για την αντιμετώπιση της οικονομικής εγκληματικότητας και της διαφθοράς στα πλαίσια του ποινικού δικονομικού μας συστήματος, προέκυψε ενόψει της ποσοτικής τους διεύρυνσης και ποιοτικής τους εξέλιξης τα τελευταία περίπου τριάντα χρόνια στα πλαίσια της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας,¹ την οποία με αρωγό την τεχνολογία και την ανεμπόδιστη διαδικτυακή επικοινωνία έχουν κατακλύσει με διαρκώς μεταλλασσόμενες μορφές.

Περαιτέρω, ενόψει της οικονομικής κρίσης, που ταλάνισε την χώρα μας την προηγούμενη δεκαετία ήρθαν στο φως μια σειρά σκανδάλων διαφθοράς, που αποτύπωσαν τις υπόγειες σχέσεις κράτους, κρατικών αξιωματούχων και δικαιοσύνης με ιδιωτικά οικονομικά συμφέροντα, γεγονός που έστρεψε το ενδιαφέρον του ποινικού νομοθέτη στην θέσπιση των κατάλληλων διωκτικών μηχανισμών και τον συντονισμό και την εποπτεία αυτών με την πρόβλεψη ειδικών εισαγγελικών οργάνων.²

Εντός αυτού του πλαισίου, η έννοια της οικονομικής εγκληματικότητας και της διαφθοράς, αποτέλεσαν αντικείμενο έντονης θεωρητικής επεξεργασίας στα πλαίσια της νομικής επιστήμης και ειδικότερα της θεωρίας του ποινικού δικαίου, ενόψει μάλιστα του ότι διευρύνθηκε και αυστηροποιήθηκε η ποινική καταστολή των συγκεκριμένων εγκλημάτων δεδομένης της έλλειψης ή της αδυναμίας λειτουργίας ενός διοικητικού ελεγκτικού μηχανισμού και συστήματος διοικητικών κυρώσεων, για την οριοθέτηση των συμπεριφορών στα πλαίσια του οικονομικού χώρου.³

---

¹Ε. Μιχαλοπούλου, Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 333-334.

²Α. Κασάπογλου, Οικονομική κρίση και κρατούμενοι για οικονομικά εγκλήματα του «λευκού κολάρου: Οι επιδράσεις του εγκλεισμού στην κοινωνική τους ταυτότητα, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 2565,

³Ε. Μιχαλοπούλου, ο.π., σελ. 334

Η παρούσα εργασία στόχο έχει να σκιαγραφήσει τον θεσμό των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων με την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου που τους διέπει. Αρχικά, θα γίνει εννοιολογική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς στα πλαίσια της εγκληματολογικής σκέψης, με την εξειδίκευση των όρων του εγκλήματος του λευκού περιλαιμίου και της εγκληματικότητας των ισχυρών καθώς και της αντιμετώπισης αυτών από τις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις της εγκληματολογίας. Θα ακολουθήσει η προσέγγιση των εννοιών του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς από την πλευρά του ποινικού νομοθέτη καθώς και η ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους ως δικαιολογητική βάση για την διαμόρφωση διαφοροποιημένης αντεγκληματικής πολιτικής. Στην συνέχεια θα εξεταστεί ο ρόλος του εισαγγελέα στο ποινικοοικονομικό μας σύστημα και θα προχωρήσει η ανάλυση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου κατά την εισαγωγή του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων στη ελληνική έννομη τάξη, με ειδική αναφορά στα καθήκοντα και στις αρμοδιότητες τους και την αντιμετώπιση τους από την θεωρία του ποινικοοικονομικού δικαίου. Μετά την παρουσίαση όλων των σταδιακών μεταβολών, που υπέστη το νομοθετικό πλαίσιο, θα ακολουθήσει η κριτική αποτίμηση του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων και θα αναδειχθούν οι δυσχέρειες που ανέκυψαν κατά την δεκαετή και πλέον διαδρομή του στην ελληνική έννομη τάξη.

Από την ανάλυση όλων των προεκτάσεων του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, συνάγεται το συμπέρασμα, ότι ενόψει των δογματικών αστοχιών και κακοτεχνιών του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τον ανωτέρω θεσμό, κρίνεται προτιμότερη η επιστροφή του έργου της διερεύνησης των ποινικών αδικημάτων αυτών στην τακτική εισαγγελική αρχή, με την ταυτόχρονη όμως ενίσχυσή της με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και τεχνολογικά μέσα.

2.1 Η εγκληματολογική θεώρηση. Η έννοια του εγκλήματος τους λευκού περιλαιμίου. Η μετάβαση στην έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών.

Η προσέγγιση της έννοιας του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς από τον ποινικό νομοθέτη και τους θεωρητικούς και εφαρμοστές του ποινικού νόμου, φωτίστηκε από την προηγηθείσα ενασχόληση της επιστήμης της εγκληματολογίας από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα με την έννοια του εγκλήματος του λευκού περιλαιμίου, όρος που διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον E. Sutherland και στον οποίο περιλαμβάνεται «κάθε έγκλημα που διαπράττεται από άτομα κύρους και υψηλού κοινωνικού status στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.»⁴

Ο E. Sutherland, υπό την επίδραση των θέσεων της Σχολής του Σικάγου και του κοινωνιολογικού θετικισμού, διατύπωσε την θεωρία των διαφορικών (διαφοροποιημένων) συναναστροφών, σύμφωνα με την οποία το εγκληματικό φαινόμενο προϋφίσταται του νόμου και εκδηλώνεται ως απόρροια της δυναμικής του κοινωνικού συστήματος. Βάσει της ως άνω θεώρησης του εγκλήματος, το έγκλημα ως ανθρώπινη συμπεριφορά αποτελεί αντικείμενο εκμάθησης μέσω της αλληλεπίδρασης και συναναστροφής με άτομα του περιβάλλοντός του ατόμου που προσανατολίζονται προς την παραβίαση του νόμου και λόγω της έκθεσης του σε μικρότερο βαθμό σε πρότυπα που προτάσσουν τον σεβασμό του.⁵

Με βάση τον εν λόγω συλλογισμό, καθίστατο δυνατή η εξήγηση του εγκλήματος των ανώτερων τάξεων, η διαφοροποίηση του οποίου από το έγκλημα των κατώτερων τάξεων, έγκειται στο περιεχόμενο των προτύπων συμπεριφοράς, στα οποία εκτίθεται ο εγκληματίας του λευκού περιλαιμίου ενόψει της κοινωνικής και πολιτικής ισχύος που διαθέτει, πρότυπα που υιοθετούνται στα πλαίσια της επιχειρηματικής δράσης και προτάσσουν την διατήρηση της ισχύος της με κάθε κόστος. Ενόψει μάλιστα του εξουσιαστικού υπόβαθρου των εγκληματιών του

⁴ E.Sutherland, White Collar Crime. The Uncut Version, New Haven and London, Yale University Press, 1983, σελ. 45 επ., E.Sutherland, «Is "White Collar Crime" Crime?», American Sociological Review, τ. 10, τ. 2, 1944 (Annual Meeting Papers—4/1945), σελ. 132 επ.

⁵ Σ. Βιδάλη, Εισαγωγή στην Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013, σελ. 119-120.

Λευκού περιλαϊμίου και των διασυνδέσεων που αναπτύσσουν με τους φορείς της κρατικής εξουσίας και τους εκφραστές του νόμου, ο E. Sutherland, επεσήμανε την απροθυμία των τελευταίων να προχωρήσουν στην εγκληματοποίηση επιχειρηματικών πρακτικών που προσβάλουν τον νόμο καθώς και την απουσία ουσιαστικής αντεγκληματικής πολιτικής για την αντιμετώπισή τους.⁶

Η συμβολή του έργου του E. Sutherland και εν γένει των εκφραστών της Σχολής του Σικάγου, είναι καθοριστική για την επιστήμη της εγκληματολογίας, δεδομένου ότι αποτέλεσε το πρώτο βήμα για την μετατόπιση της εγκληματολογικής σκέψης από την αντίληψη της Κλασικής Σχολής για το έγκλημα ως την παραβίαση ενός νομικού κανόνα, δηλαδή ως το συμβατικό έγκλημα, όπως προκύπτει από την νομοθετική τυποποίησή του καθώς και από την Θετικιστική Αιτιοκρατική αντίληψη του εγκλήματος ως μια προβληματική οντολογική πραγματικότητα, που αποδίδεται σε βιολογικές ανωμαλίες, ψυχική μειονεξία και έλλειψη κοινωνικής συνείδησης του «εγκληματία ανθρώπου» ή στην επίδραση συγκεκριμένου κοινωνικού περιβάλλοντος.⁷

Η αντιμετώπιση του εγκλήματος ως δομικό στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης, που προκύπτει στα πλαίσια της κοινωνικής σύγκρουσης, ανέδειξε την εργαλειοποίηση του δικαίου και του κράτους από τις κοινωνικές ομάδες με ισχύ, που λόγω του κοινωνικού τους status και της οικονομικής τους δύναμης, παρεμβαίνουν στην διαδικασία εγκληματοποίησης και διαταράσσουν κατά τον E. Sutherland την λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος.

Σε αντίθεση με τον E. Sutherland, ο Αμερικανός Κοινωνιολόγος R.Merton, θα αναζητήσει τις ρίζες του εγκληματικού φαινομένου μέσα στην δομή της Αμερικανικής Κοινωνίας κατά την περίοδο της κρίσης του 1929 και της Μεγάλης Ύφεσης του Μεσοπολέμου. Σύμφωνα με την θεώρησή του, η ανομία, δηλαδή η απώλεια του κύρους του κανόνα, επέρχεται ενόψει της έλλειψης ισορροπίας

⁶ Β. Βασιλαντωνοπούλου, «Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα, Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2014, σελ. 64-69.

⁷ Ν. Κουλούρης, Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος, σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 16-17.

Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»

μεταξύ των κοινωνικά διαμορφωμένων κυριάρχων στόχων και των μέσων που διατίθενται για την επίτευξη αυτών. Ενόψει της πίεσης που υπόκεινται κοινωνικές ομάδες στα πλαίσια της αμερικανικής κοινωνίας της εποχής του R. Merton, προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του Αμερικανικού Ονείρου για επιτυχία και ευημερία, χωρίς έχουν τα διαθέσιμα μέσα, οδηγούνται σε αποκλίνουσες συμπεριφορές. Στα πλαίσια της λογικής αυτής, τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου, προκύπτουν ενόψει της ιδιαίτερης έμφασης που δίνεται από την κυρίαρχη κουλτούρα στην διατήρηση και διεύρυνση της ήδη υφιστάμενης χρηματικής επιτυχίας και εξουσίας των επιφανών και ευυπόληπτων μελών της κοινωνίας, τα οποία λειτουργούν με πρακτικές διαφθοράς και διαπλοκής των φορέων της επίσημης εξουσίας και εξασφαλίζουν την ατιμωρησία και την κοινωνική συναίνεση.

Περαιτέρω, ο R. Merton, συνδέει τις λανθάνουσες κοινωνικές λειτουργίες, που αποτελούν ζωτικής σημασίας για την διατήρηση του συστήματος, με ανεπίσημες εναλλακτικές δομές και εξωθεσμικά κέντρα εξουσίας, τα οποία ονομάζει «πολιτική μηχανή». Η «πολιτική μηχανή», ως αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής δομής, μέσω πελατειακών σχέσεων, οριζόντιων και κάθετων δομών και αμοιβαίων εξυπηρετήσεων, λειτουργεί ως δίαυλος επικοινωνίας μεταξύ των κρατικών θεσμών εξουσίας και των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, επιτρέποντας την πρόσβαση των τελευταίων σε αυτούς, με απώτερό σκοπό την επίτευξη ευρείας κοινωνικής συναίνεσης απέναντι στην χορήγηση πολιτικών και οικονομικών ανταλλαγμάτων προς τις κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες. Στα ανωτέρω πλαίσια, το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου για τον R. Merton, οριοθετείται ως η διαπλοκή μεταξύ πολιτικών φορέων εξουσίας και οικονομικών παραγόντων, ενώ περαιτέρω επισημάνει την δομική λειτουργία του προκειμένου να διασφαλίσει την ασυλία του.⁸

Η θεώρηση του νόμου και της εγκληματικής συμπεριφοράς ως κοινωνικές κατασκευές, ανέδειξαν στα πλαίσια της Εγκληματολογίας οι θεωρίες της

---

⁸ Β. Βασιλαντωνοπούλου, «Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα, Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2014, σελ. 84-105, Μ. Γασπαρινάτου, Πολιτική Διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα, σε σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 175-183.

ετικέτας, βάσει των οποίων αμφισβητήθηκε η οντολογική πραγματικότητα του εγκλήματος και προσανατολίστηκε το ενδιαφέρον της εγκληματολογικής σκέψης στην διαδικασία χαρακτηρισμού μιας πράξης ως έγκλημα και στην εν συνεχεία αντίδραση των φορέων κοινωνικού ελέγχου και του ποινικοκατασταλατικού συστήματος σε αυτήν. Χαρακτηριστική είναι η θεωρία του H. Becker, ο οποίος προσέδωσε στην δημιουργία του κανόνα πολιτική διάσταση, αφού η έννοια της απόκλισης προκύπτει μέσω της δημιουργίας του ποινικού νόμου από τις κυρίαρχες ομάδες εξουσίας σε βάρος των κοινωνικών ομάδων χωρίς εξουσία που χαρακτηρίζονται ως «περιθωριοποιημένοι», σε σκοπό τον καλύτερο έλεγχο αυτών, μετά από μια προηγηθείσα προβολή της ανάγκης δημιουργίας του κανόνα μέσω μιας σταυροφορίας ηθικής σε βάρος τους.⁹

Η διαδικασία της εγκληματοποίησης μέσω της θέσπισης και εφαρμογής ποινικών νόμων, η οποία λειτουργεί ως τρόπος διευθέτησης των συγκρούσεων διαφορετικών συμφερόντων, αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης των εγκληματολόγων, που διατύπωσαν τις θεωρίες της σύγκρουσης.

Ο κύριος εκφραστής των Θεωριών της Σύγκρουσης G. Vold, στον οποίο αποδίδεται ο όρος εγκληματοποίηση, δεχόμενος ότι η κοινωνική ευταξία είναι αποτέλεσμα συμβιβασμών αντίπαλων συμφερόντων διαφορετικών κοινωνικών δυνάμεων, που έρχονται σε σύγκρουση, διαπίστωσε ότι ο ποινικός νόμος, εκφράζοντας τις αξίες και των συμφέροντα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, αποφεύγει να αποδώσει την ιδιότητα του εγκληματία σε συγκεκριμένες κατηγορίες συγκρούσεων, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι σχέσεις εξουσίας επιδρούν καταλυτικά στην νομοθέτηση και την εγκληματοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών. Οι Θεωρίες της Σύγκρουσης, αποτέλεσαν τον πρόδρομο για την ανάπτυξη των Θεωριών της Κριτικής Εγκληματολογίας, βάζοντας στο στόχαστρο της εγκληματολογικής σκέψης το ίδιο το κράτος τόσο ως εξουσιαστικό παράγοντα αντιμετώπισης του εγκλήματος όσο και ως σημαντικό παράγοντα εγκληματογένεσης.¹⁰

⁹ Σ. Βιδάλη, (2013), ο.π σελ 164-168.

¹⁰ Σ. Βιδάλη(2013), ο.π. σελ 172-171.

Η Κριτική Εγκληματολογία, χρησιμοποιώντας την μαρξιστική ανάλυση ως μέθοδο ανάλυσης και ερμηνείας του εγκληματολογικού φαινομένου, ¹¹ εξετάζει τον ρόλο της κρατικής εξουσίας ως παράγοντα εγκληματοποίησης, στα πλαίσια της ισχύουσας πολιτικής οικονομίας του καπιταλιστικού συστήματος. Αναγνώρισε την σχετικότητα των κανόνων του ποινικού δικαίου και του συγκεκριμένου συστήματος αξιών, που προστατεύουν, τα οποία διερευνώνται στα πλαίσια του συγκεκριμένου τύπου οικονομίας και κοινωνίας, που σκοπεύουν να ρυθμίσουν. Ενόψει της ταξικής διαστρωμάτωσης της καπιταλιστικής κοινωνίας, αναδείχθηκε ο ρόλος των κοινωνικών ανισοτήτων στην ανάπτυξη της εγκληματικότητας καθώς και η συμβολή του ίδιου του ποινικού νόμου και του κράτους στην διατήρηση των κοινωνικών ανισοτήτων και της υπάρχουσας κοινωνικής και οικονομικής τάξης. ¹² Αντικείμενο της μελέτη της Κριτικής Εγκληματολογίας, δεν είναι μόνο οι νομοθετικά τυποποιημένες αξιόποινες συμπεριφορές, ούτε θεωρεί το έγκλημα προνόμιο των κατώτερων τάξεων. Αντίθετα, εστιάζει το ενδιαφέρον της στα «εγκλήματα των ισχυρών», όρος που αποδίδεται στον θεωρητικό του ρεύματος της Κριτικής Εγκληματολογίας F.Pearce¹³ και εξετάζει αυτά υπό το πρίσμα της κοινωνικής βλάβης που προκαλούν, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι δεν αποτελούν αντικείμενο κατασταλτικής παρέμβαση και ποινικής τυποποίησης.

Στα πλαίσια της ως άνω θεώρησης, αμφισβητήθηκαν θεμελιώδεις νομιμοποιητικές αρχές του ποινικού δικαίου, όπως η αρχή της νομιμότητας και της ισότητας του των πολιτών έναντι του νόμου, ενόψει της διαπίστωσης της επιλεκτικής λειτουργίας των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης καθώς της ανισότητας στη επιλογή των εννόμων αγαθών, που κρίνονται άξια προστασίας μέσω της ποινικής καταστολής. Περαιτέρω, στα πλαίσια των θεωριών της Κριτικής Εγκληματολογίας, η Εγκληματολογία ως επιστήμη, ανεξαρτητοποιείται από το ποινικό δίκαιο και πλέον λειτουργεί όχι για να δικαιολογήσει την επέμβαση του

¹¹ Β. Βασιλαντωνοπούλου, ο.π, σελ. 107.

¹² Σ. Βιδάλη(2013), ό.π, σελ. 202-205.

¹³ Α. Χουλιάρης, Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική, σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 65.

Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
ποινικού δικαίου με την ποινικοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών αλλά για να
ασκήσει κριτική και να ελέγχει τις επιλογές του ποινικού νομοθέτη.¹⁴

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς της Κριτικής Εγκληματολογίας, τα εγκλήματα του
λευκού περιλαίμιου στην ουσία αποτελούν τα «εγκλήματα των ισχυρών», τα
οποία νοούνται ως «οι αξιόποινες ή κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις προσώπων
που είναι φορείς εξουσίας σε επιχειρήσεις κρατικές υπηρεσίες, υπερεθνικούς
οργανισμούς και άλλες οργανώσεις, προκειμένου να εξυπηρετηθούν οργανωτικοί
σκοποί ή και για ίδιον όφελος».¹⁵

Η ταύτιση του εγκλήματος του λευκού κολάρου με την έννοια του οικονομικού
εγκλήματος, δεν κρίνεται επιτυχής, αφού παραγνωρίζεται το γεγονός ότι παρά
την συνάφεια ως προς το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό, ως παρεμβολές στον
κύκλο της οικονομίας, από την έννοια της οικονομικής εγκληματικότητας
απολείπεται η εξουσιαστική παράμετρος, που διέπει τα εγκλήματα του λευκού
περιλαίμιου. Άλλωστε, τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου, δεν αφορούν
μόνο συγκεκριμένες ποινικά τυποποιημένες προσβολές των εννόμων αγαθών της
οικονομίας ή της περιουσίας, αλλά αντίθετα καταλαμβάνουν τόσο συμπεριφορές
που επισύρουν αστικές και διοικητικές κυρώσεις όσο και άτυπες επιζήμιες
στρεβλώσεις στα πλαίσια του συστήματος οικονομικής παραγωγής, στην κρατική
οργάνωση και στις σχέσεις εξουσίας κράτους.¹⁶

Ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση της έννοιας του εγκλήματος του
λευκού περιλαίμιου, είναι οι θέσεις του Αμερικανού Εγκληματολόγου W.
Chambliss, ο οποίος εξετάζοντας το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου υπό το
πρίσμα του νομικού ρεαλισμού, αμφισβήτησε την ηθική και πολιτική
ουδετερότητα του νόμου και του νομικού συστήματος και διατύπωσε την θέση
ότι ο ποινικός νόμος αποτυπώνει τις δομικές συγκρούσεις που διέπουν τις ταξικές
κοινωνίες και είναι φορέας των συμφερόντων της άρχουσας τάξης. Η τελευταία

¹⁴ Α. Χουλιάρης (2019), ό.π, σελ. 67 και 84-85.

¹⁵ Ο. Αλοσκόφης, Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών σε Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 91.

¹⁶ Β. Καρύδης, Β. Βασιλαντωπούλου, Η «εγκληματικότητα του λευκού κολάρου» και η «μηχανή της διαφθοράς», Χρόνος, Τεύχος 20, 12. 2014, ανακτήθηκε στις 2-11-2020 από <https://www.chronomag.eu/index.php/es-sipl-gl-l-l-efth.html>.

διαμορφώνει τον ποινικό νόμο, ενόψει της οικονομικής και πολιτικής επιρροής που ασκεί στους φορείς της κρατικής εξουσίας και με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζει την ατιμωρησία των εγκληματικών συμπεριφορών της. Ωστόσο, ο W. Chambliss, ενώ ταυτίζει τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου με τις παραβάσεις των επιχειρηματιών στα πλαίσια των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων, εξετάζει περαιτέρω τον τρόπο διάπραξης των συγκεκριμένων εγκλημάτων, τα οποία προϋποθέτουν ένα ευρύ δίκτυο γνωριμιών και την σύμπραξη των κρατικών αξιωματούχων, της πολιτικής ηγεσίας και της νομοθετικής εξουσίας. Θεωρώντας το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου, ως δομικό στοιχείο της καπιταλιστικής οικονομίας, το προσδιορίζει ως οι σχέσεις συμβίωσης και διαπλοκής μεταξύ των επιχειρήσεων, του οργανωμένου εγκλήματος, της διαφθοράς, της γραφειοκρατίας και της πολιτικής εξουσίας. Η ατιμωρησία που απολαμβάνουν τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου, έρχεται σε αντιδιαστολή με την αποκλειστική ενασχόληση του ποινικού συστήματος με τα εγκλήματα των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων, για τις οποίες το σύστημα δεν έχει κανένα όφελος, να επιδείξει επιείκεια αλλά αντίθετα μέσω αυτών δικαιολογεί την ύπαρξή του.¹⁷ Τελικά, ο W. Chambliss, καταλήγει ότι η προσπάθεια συσκότισης των εγκλημάτων λευκού περιλαιμίου και του συστημικού χαρακτήρα τους από τα Μ.Μ.Ε.¹⁸ αλλά και η προσπάθεια διασφάλισης της ατιμωρησίας τους και της απόκρυψης των βλαπτικών συνεπειών τους από τους πολιτειακούς φορείς, οδηγούν στην απονομιμοποίηση του ίδιου του συστήματος.

Η προσέγγιση της έννοιας του εγκλήματος του λευκού κολάρου, υπό την επίδραση των θεωρητικών της Κριτικής Εγκληματολογίας με την πάροδο του χρόνου οδήγησε στην περαιτέρω εξειδίκευσή της και την επικράτηση διαφορετικών όρων ανάλογα με το χρονικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντός του οποίου εξεταζόταν. Κατά την δεκαετία του 1970, η έννοια του εγκλήματος λευκού περιλαιμίου, έδωσε την θέση της στο επαγγελματικό έγκλημα και στη συνέχεια προς το τέλος της δεκαετίας του 1970 στο οργανωσιακό έγκλημα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, ο W. Chambliss, εισήγαγε την έννοια του κρατικά οργανωμένου εγκλήματος,

¹⁷ Β. Βασιλαντωνοπούλου(2014), ό.π σελ. 130-131

¹⁸ Χ. Παπαχαραλάμπους, Χ. Παπαχαραλάμπους, Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 140.

εξάιροντας την συμβιωτική σχέση και την κοινή ταυτότητα του κρατικού εγκλήματος, του οργανωμένου εγκλήματος και του εγκλήματος του λευκού κολάρου. Μεταγενέστερα στην δεκαετία του 1990 -2000 αναδείχθηκε η έννοια του κρατικού - εταιρικού εγκλήματος, για να αποτυπώσει τις παράνομες συμπράξεις μεταξύ πολιτικής και οικονομικής εξουσίας και τις σχέσεις διαπλοκής μεταξύ κράτους στο πεδίο της νομοθέτησης όσο και στην εφαρμογής των νόμων.¹⁹

Γενικότερα, όπως το οικονομικό έγκλημα έτσι και το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου, αποτελούν έννοιες χωρίς σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο ούτε συναίνεση ως προς τον ορισμό τους. Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου ή διαφορετικά τα εγκλήματα των ισχυρών, το οικονομικό έγκλημα, το οργανωμένο έγκλημα και το κρατικό - εταιρικό έγκλημα, συνθέτουν την εικόνα της βαριάς οικονομικής εγκληματικότητας, που λόγω του συστημικού της χαρακτήρα, της μεταξύ τους διαπλοκής και της διαπλοκής τους με το κράτος και τους φορείς εξουσίας, προκαλούν σοβαρή κοινωνική βλάβη και συνιστούν κίνδυνο για την ίδια την Δημοκρατία²⁰

---

¹⁹ Σ.Βιδάλη, Πέρα από τα όρια –Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017, σελ. 135-137. Ως κρατικό - εταιρικό έγκλημα σύμφωνα με τον ορισμό των Aulette και Michaslowski, νοούνται « οι παράνομες και κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις, που προκύπτουν από την αμοιβαία ενδυναμούμενη αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτικών ή και πρακτικών που ακολουθούνται για την επίτευξη των στόχων ενός ή περισσότερων φορέων πολιτικής διακυβέρνησης ή και των πολιτικών ή και πρακτικών που ακολουθούνται για την επιδίωξη στόχων ενός ή περισσότερων φορέων οικονομικής παραγωγής ή διανομής», διακρίνεται σε κρατικό εταιρικό έγκλημα που προκαλείται από το κράτος και σε κρατικό - εταιρικό έγκλημα ου διευκολύνεται από το κράτος.

²⁰ Σ. Βιδάλη (2017), ό.π σελ 132.

2.2 Η έννοια του οικονομικού εγκλήματος και η ποινική τυποποίησή του στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης.

Η αδυναμία σαφούς εννοιολογικής οριοθέτησης του εγκλήματος του λευκού περιλαιμίου στα πλαίσια της επιστήμης της εγκληματολογίας, αποτυπώθηκε στα πλαίσια της επιστήμης του ποινικού δικαίου με την ανυπαρξία παγιωμένου ορισμού της οικονομικής εγκληματικότητας. Η προσωποπαγή θεώρηση του εγκληματία του λευκού περιλαιμίου με βάση στοιχεία που αφορούν το πρόσωπο του δράστη, όπως η υψηλή κοινωνική και οικονομική του θέση ή η εκ μέρους του προσβολή κανόνων που αφορούν την επαγγελματική του ιδιότητα, σταδιακά έδωσε την θέση της σε μια πραγματοπαγή θεώρηση της οικονομικής εγκληματικότητας, με την αναζήτηση του προσβαλλόμενου αγαθού, γεγονός που υπαγορεύθηκε από τα σύγχρονα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα και τις ανάγκες της ποινικής τυποποίησης των συγκεκριμένων συμπεριφορών στα πλαίσια του φιλελεύθερου ποινικού δικαίου.²¹

Αρχικά, η εννοιολογική οριοθέτηση του οικονομικού εγκλήματος, εντόπισε αυτό σε πράξεις ή παραλείψεις, εκ των οποίων επέρχεται αθέμιτη περιουσιακή μετατόπιση προς όφελος συγκεκριμένου φυσικού ή νομικού προσώπου και με αντίστοιχη περιουσιακή ζημία άλλου, οι οποίες πραγματώνονται στα πλαίσια της λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και με εκμετάλλευση των δυνατοτήτων του. Η ως άνω εννοιολογική προσέγγιση, θεωρήθηκε ότι ήταν συμβατή με τις απαιτήσεις για ασφάλεια του ποινικού δικαίου, αφού η οριοθέτηση του οικονομικού εγκλήματος γινόταν με αναγωγή σε συγκεκριμένο έννομο αγαθό, δηλαδή τα περιουσιακά έννομα αγαθά και με την χρήση εννοιών με σαφές περιεχόμενο.²²

Ωστόσο, η ανωτέρω εννοιολογική προσέγγιση παρέκαμψε το γεγονός ότι η έννοια του οικονομικού εγκλήματος, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προσβολή υπερατομικών έννομων αγαθών, που σχετίζονται με την οικονομία και συγκεκριμένα την εθνική οικονομία ή την οικονομική τάξη ή επιμέρους εκφάνσεις αυτής και δεν αφορά μόνο κάθε αξιόποινη πράξη που σκοπεύει σε

²¹ Ν. Κουράκης, Τα Οικονομικά Εγκλήματα, Α' Τόμος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1998, σελ. 29-31.

²² Ι. Μανωλεδάκης, Τα πραγματικά όρια του οικονομικού εγκλήματος, Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου 4/2003, σελ. 947.

περιουσιακή επαύξηση ή αντίστοιχα περιουσιακή βλάβη στο θύμα. Περαιτέρω, θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι εκτός από την συσχέτιση του προσβαλλόμενου έννομου αγαθού με το μέγεθος της οικονομίας, η έννοια του οικονομικού εγκλήματος προϋποθέτει ότι εμφανίζεται ως κατάχρηση των ιδίων μηχανισμών του οικονομικού συστήματος.²³

Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τα ως άνω δεδομένα, διαμορφώθηκαν οι παρακάτω αναφερόμενοι ορισμοί του οικονομικού εγκλήματος, το οποίο νοείται ως « η τυποποιημένη στο νόμο αξιόποινη συμπεριφορά, που τελείται με εκμετάλλευση των δυνατοτήτων του οικονομικού συστήματος, αποσκοπεί στην επαύξηση της περιουσίας του δράστη ή και άλλου, και, κατά κανόνα, βλάπτει την περιουσία του Δημοσίου, τραπεζών, επιχειρήσεων ή πιστωτών τους ή του καταναλωτικού κοινού»²⁴, ή «το σύνολο εκείνης της αθέμιτης δραστηριότητας, που τελείται μέσω των επιχειρήσεων και έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή της καλής λειτουργίας της οικονομίας ή σημαντικών κλάδων και θεσμών της»²⁵ ή «η προσβολή της οικονομικής τάξεως που εξωτερικεύεται με την απόκτηση οικονομικών πλεονεκτημάτων προερχομένων είτε από την ανάπτυξη αθέμιτης οικονομικής δραστηριότητας είτε από την καταχρηστική εκμετάλλευση οικονομικής ισχύος»²⁶.

Ωστόσο, παρά την σχετική ομοφωνία ως προς την ανωτέρω οριοθέτηση του οικονομικού εγκλήματος, υπήρξαν και αντίθετες επικριτικές φωνές, που θεώρησαν ότι ενόψει της ευρύτητας του, θα επιφέρει ποινικοποίηση μιας πληθώρας δραστηριοτήτων στα πλαίσια της οικονομικής ζωής, γεγονός το οποίο θα αποτελέσει πρόσκομμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της οικονομικής ζωής, πέραν του ότι η διαμόρφωση ποινικών νομοτυπικών μορφών με βάση ασαφούς

²³ Π. Παπανδρέου, Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν. 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής». Αρμοδιότητες – Προβληματισμοί, Ποινική Δικαιοσύνη, 4-5/2012, σελ. 410 επομ., Ε. Μιχαλοπούλου, Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, σελ. 343.

²⁴ Ι. Μανωλεδάκης, Τα πραγματικά όρια του οικονομικού εγκλήματος, Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου 4/2003, σελ. 951.

²⁵ Ν. Κουράκης, Τα Οικονομικά Εγκλήματα, Α' Τόμος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1998, σελ. 50

²⁶ Π. Παπανδρέου, Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν. 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής». Αρμοδιότητες – Προβληματισμοί, Ποινική Δικαιοσύνη, 4-5/2012, σελ. 411.

περιεχόμενου υπερατομικών έννομων αγαθών, δεν ταιριάζει με τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικοκατασταλτικού μας συστήματος.²⁷

Με βάση την συγκεκριμένη οριοθέτηση, στην έννοια του οικονομικού εγκλήματος, μπορούν να καταταχθούν μια σειρά από αδικήματα, όπως ενδεικτικά γίνεται αναφορά στην θεωρία²⁸ και συγκεκριμένα, αδικήματα που σχετίζονται με την οικονομική λειτουργία του κράτους, όπως τα τελωνειακά αδικήματα και η λαθρεμπορία, τα φορολογικά αδικήματα, παράτυπες ενέργειες σε σχέση με την λήψη κρατικών επιχορηγήσεων, τα αδικήματα που σχετίζονται με την λειτουργία υπερεθνικών οργανισμών, όπως οι απάτες σε βάρος των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αδικήματα σε σχέση με την λειτουργία των επιχειρήσεων, όπως αδικήματα αθέμιτου ανταγωνισμού και παραβάσεις που σχετίζονται με την πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία, αδικήματα του πτωχευτικού δικαίου, αδικήματα που επιφέρουν βλάβη στους καταναλωτές, όπως αγορανομικές παραβάσεις και παραπλάνηση των καταναλωτών μέσω της διαφήμισης καθώς και οι παραβιάσεις τις εργατικής νομοθεσίας και των κανόνων ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων.

Επίσης, στην έννοια του οικονομικού εγκλήματος συγκαταλέγονται επίσης, τα αδικήματα στα πλαίσια του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπως η παραπλάνηση ατόμων για επένδυση χρημάτων στο Χρηματιστήριο, τα αδικήματα που σχετίζονται με τα διαδικτυο, όπως το ηλεκτρονικό έγκλημα καθώς και η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, τα αδικήματα που σχετίζονται με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος από την λειτουργία των επιχειρήσεων καθώς και τέλος τα εγκλήματα διαφθοράς, δηλαδή αυτών που προκύπτουν από τις παράνομες συναλλαγές μεταξύ πολιτικής εξουσίας και μεγάλων οικονομικών συμφερόντων.

Αναφορικά με την ελληνική έννομη τάξη, ο ποινικός νομοθέτης δεν έχει προβεί σε ποινική τυποποίηση του οικονομικού εγκλήματος, προφανώς ενόψει της ποικιλομορφίας των ποινικών υποστάσεων που μπορούν να υπαχθούν στην έννοιά του. Ακόμα και στην παρ. 4 του άρθρου 1 για τον Οργανισμό του

²⁷ Ι. Μανωλεδάκης, ο.π., σελ. 949-950.

²⁸ Ν. Κουράκης, 2000, Το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα, Ποινική Δικαιοσύνη 6/2000, σελ. 644-654, Ε. Μιχαλοπούλου, ο.π., σελ. 344 και Π.Παπανδρέου, ό.π. σελ. 414-415.

Οργανισμού του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Π.Δ. 218/1996, ΦΕΚ Α' 168/18.07.1996) αλλά και εν συνεχεία στην παράγραφο 3 του άρθρου 17^Α του Ν. 2523/1997 για τις «Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στη φορολογική νομοθεσία» (ΦΕΚ Α179/1997), σχετικά με τις αρμοδιότητες του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, γίνεται αναφορά στην έννοια του οικονομικού εγκλήματος, με την παράθεση ενός καταλόγου αδικημάτων που εμπίπτουν στο περιεχόμενο του, χωρίς ωστόσο να γίνεται οριοθέτηση αυτού.

Έτσι, σύμφωνα με το πρώτο από τα ανωτέρω νομοθετήματα ως κύριες μορφές οικονομικού εγκλήματος καταγράφονται τα αδικήματα φοροδιαφυγής στον τομέα εμπορίας αγαθών και υπηρεσιών και σε κάθε προσοδοφόρα δραστηριότητα, τα εγκλήματα λαθρεμπορίου και αξιόποινης διακίνησης ναρκωτικών, όπλων, εκρηκτικών και αρχαιοτήτων, οι ποινικά αξιόλογες συμπεριφορές κατά του νομίσματος και των δημοσίων κτημάτων, αιγιαλού και παραλίας και, τέλος, τα αδικήματα απάτης και οι εν γένει παράνομες πράξεις εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου, της εθνικής οικονομίας και της ΕΕ. Τέλος, και με την θεσμοθέτηση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, δεν προβλέφθηκε ορισμός της έννοιας του οικονομικού εγκλήματος. Ενόψει λοιπόν της ιδιαιτερότητας της συγκεκριμένης μορφής εγκληματικής δραστηριότητας λόγω της ποικιλομορφίας που εμφανίζει αλλά και λόγω του ότι θα πρέπει να διακριθεί από συμπεριφορές που βρίσκονται στο μεταίχμιο της παρανομίας ή επισύρουν μόνο διοικητικές κυρώσεις, κρίνεται ενδεδειγμένη η τυποποίηση και η εξειδικευμένη ρύθμιση των σχετικών αξιόποινων συμπεριφορών σε ειδικούς ποινικούς νόμους.²⁹

²⁹ Ε.Μιχαλοπούλου,(2019),ο.π.σελ.343-345, Π.Παπανδρέου,ο.π.σελ.411.

2.3 Η εννοιολογική θεώρηση τη διαφθοράς και η ποινική τυποποίησή της.

Η διαφθορά, νοούμενη ως «μια γενικότερη αλλοίωση και νόθευση των όρων λειτουργίας θεσμών και σχέσεων κυρίως αυτών που έχουν δημόσιο χαρακτήρα ή γενικότερα θεραπεύουν κοινωνικές ανάγκες»³⁰, τις τελευταίες δεκαετίες τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς έχει πάρει διαστάσεις χιονοστιβάδας, με αποτέλεσμα να έχει αποτελέσει αντικείμενο αντεγκληματικής πολιτικής τόσο διεθνώς όσο και στην χώρα μας.

Οι συνέπειες της διαφθοράς στο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα είναι ιδιαίτερα επαχθείς, προκαλώντας σημαντική αποσταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος και μείωση της οικονομικής ανάπτυξης, υπονομεύοντας ταυτόχρονα τους δημοκρατικούς θεσμούς, ενώ υπάρχει ιδιαίτερη δυσκολία στην καταγραφή αυτής αφού η θυματοποίηση που προκαλείται εξαιτίας αυτής είναι έμμεση και δύσκολα διαγνώσιμη από τα ίδια τα θύματα.

Η διαφθορά έχει ως άμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα την παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφού πολλές φορές οδηγεί στην αποστέρηση των κατώτερων και μη προνομιούχων τάξεων από θεμελιώδη δικαιώματα, όπως της πρόσβασης στην εκπαίδευση και στο δημόσιο σύστημα υγείας, ενώ καταργείται η έννοια της συμμετοχής στις δημοκρατικές διαδικασίες αφού πλέον παραβιάζονται οι αρχές της ισότητας, της αξιοκρατίας και της διαφάνειας που πρέπει να διέπουν τις δημοκρατικές κοινωνίες.³¹

Βασική συνιστώσα της έννοιας της διαφθοράς αποτελεί η έννοια της κατάχρησης εξουσίας και συνήθως ορίζεται ως μια αθέμιτη συναλλαγή για την προώθηση και εξυπηρέτηση ατομικών συμφερόντων με όρους αδιαφάνειας, με την εκμετάλλευση δημόσιας ή άλλης εξουσιαστικής σχέσης.³² Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η διαφθορά εκδηλώνεται με μια σειρά αθέμιτες συμπεριφορές, όπως άσκηση επιρροής, απιστία, παράβαση καθήκοντος, ξέπλυμα μαύρου χρήματος,

³⁰ Ν.Μπιτζιλέκης, Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα, στο Αγγ. Πιτσέλα (επ.)

Εγκληματολογικές Αναζητήσεις: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη - Criminology: Searching for Answers. Essays in Honour of Professor Stergios Alexiadis, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2010, σελ 595.

³¹ Ζιούβας Δ., Προτάσεις για μια νέα ποινική πρακτική κατά της διαφθοράς στην Ελλάδα, σε: Λαμπροπούλου Ε./Παπαμιχαήλ Στ./Σχίζα Π. (επιμ.), Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Αντώνη Μαγγανά, 2018, σελ. 176- 177.

³² Ν. Μπιτζιλέκης, (2010), ο.π. σελ. 598

είναι περισσότερο συνδεδεμένη στην συνείδηση των κοινωνιών με τα υπηρεσιακά αδικήματα και συγκεκριμένα με την δωροδοκία δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών και κρατικών αξιωματούχων. Ενόψει της αδυναμίας ακριβούς περιγραφής του φαινομένου, δεν είναι δυνατή η ποινική τυποποίησή της με την πρόβλεψη ενός εγκλήματος διαφθοράς, το οποίο θα πρόβλεπε την τιμώρηση όλων αυτών των συμπεριφορών.³³ Για το λόγο αυτό, τόσο στην εθνική όσο και στην διεθνή έννομη τάξη καθώς και στα πληθώρα εθνικά, διεθνή ή ευρωπαϊκά κείμενα ή συμβάσεις σχετικά με την διαφθορά, δεν περιλαμβάνεται ακριβής ορισμός της διαφθοράς αλλά μόνο ενδεικτική απαρίθμηση φαινομένων διαφθοράς.

Στα πλαίσια τη εγκληματολογικής σκέψης της Κριτικής Εγκληματολογίας, η διαφθορά, έχει συστημικό χαρακτήρα και διαμορφώνεται ως ένα ευρύ δίκτυο σχέσεων, δομών και διαδικασιών, που χρησιμοποιούνται ως μέσο για την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος, του εγκλήματος του λευκού περιλαίμιου στα πλαίσια της μεταξύ τους συμβιωτικής σχέσης με την νόμιμη οικονομία.³⁴ Σύμφωνα με την θεώρηση του R. Merton, η πολιτική διαφθορά, η οποία προκύπτει από τις αθέμιτες συναλλαγές μεταξύ οικονομικών συμφερόντων και πολιτικών και κρατικών αξιωματούχων, που τείνουν να επηρεάζουν το πολιτιστικό σύστημα, καθίσταται μια εναλλακτική λειτουργία στα πλαίσια μιας ανομικής κοινωνίας, που επιτρέπει την επίτευξη των κοινωνικά αποδεκτών στόχων στους δρόμους, που δεν έχουν πρόσβαση στα νόμιμα μέσα και τις εγκεκριμένες κοινωνικές δομές. Καθίσταται επομένως δομικό στοιχείο για την λειτουργία του συστήματος. Η λειτουργία της διαφθοράς με κάθετες και οριζόντιες δομές, με πελατειακές σχέσεις και εξυπηρετήσεις, επιτρέπει την πρόσβαση στους θεσμούς των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ώστε να διασφαλιστεί η ανοχή και η κοινωνική συναίνεση στην διαπλοκή των ισχυρών οικονομικών συμφερόντων με την πολιτική εξουσία³⁵

Το φαινόμενο της διαφθοράς ως σύμπραξη των κρατικών θεσμών με τους θεσμούς του κεφαλαίου, εμφανίζει διάρκεια και διαχρονικότητα και δεν αποτελεί

³³ Κ.Καλλίρης, «Ο διαβρωτικός ρόλος της διαφθοράς σε περιόδους θεσμικής κρίσης», στο Μ.Γασπαρινάτου (Επιμ), Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε περίοδο κρίσεως, Τόμος Α', Αθήνα, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2016, σελ.808επ

³⁴ Σ. Βιδάλη(2017), ό.π. σελ. 155-156.

³⁵ Β. Καρύδης, Β. Βασιλαντωνοπούλου(2014), ο.π.

ένα στιγμιαίο - ευκαιριακό φαινόμενο αλλά αντίθετα αποτελεί μια συνεχιζόμενη αλληλεπίδραση με κύριο στόχο την απόκτηση και διατήρηση της εξουσίας. Περαιτέρω, εμφανίζει καθολικότητα ανεξάρτητα από ιδεολογικές και πολιτικές καταβολές των συμμετεχόντων σε αυτήν ενώ προεξέχοντα ρόλο διαδραματίζει ο οργανωσιακός χαρακτήρας του φαινομένου, με την έννοια ότι οι συγκεκριμένες πράξεις διαφθοράς εντάσσονται στα πλαίσια της στοχοθεσίας και την οργανωσιακή κουλτούρα που έχει αναπτυχθεί εντός των οργανισμών.³⁶ Για την επίτευξη των συγκεκριμένων οργανωσιακών στόχων αναλαμβάνονται συγκεκριμένοι οργανωσιακοί ρόλοι σε ένα σταθερό πλαίσιο κοινωνικών σχέσεων και διαδράσεων, οπότε πλέον γίνεται λόγος για οργανωσιακή παρέκκλιση και οργανωσιακό έγκλημα. Περαιτέρω, εμφανίζει οργανωμένο χαρακτήρα, αναπτύσσοντας σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλοεξάρτησης μεταξύ των οικονομικών παραγόντων, των πολιτικών και κυβερνητικών παραγόντων καθώς και των φορέων απονομής δικαιοσύνης, της γραφειοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος.

Τέλος, η διαφθορά, όπως το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου, χαρακτηρίζεται από αθεατότητα και διασφαλίζεται η ατιμωρησία της με την αδρανοποίηση των θεσμών του τυπικού κοινωνικού ελέγχου και ειδικότερα της δικαιοσύνης, η οποία τόσο στο στάδιο της νομοθέτησης όσο και στο στάδιο της εφαρμογής των νόμων. Ιδιαίτερη είναι η συμβολή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην συγκάλυψη των φαινομένων διαφθοράς καθώς και του συστημικού χαρακτήρα της, αφού το επίκεντρο του ενδιαφέροντος τους περιορίζεται στην εγκληματικότητα του δρόμου, το οικονομικό ή οργανωμένο έγκλημα. Με την έκρηξη ηθικών πανικών ως προς τα συγκεκριμένα αδικήματα, οι άτυπες μορφές κοινωνικού ελέγχου να αδυνατούν να λειτουργήσουν ως προς τα αδικήματα διαφθοράς.³⁷

Τα εγκλήματα διαφθοράς ως προς την ποινική τους τυποποίηση περιλαμβάνονται στον ΠΚ και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο για τα υπηρεσιακά

³⁶ Μ.Γασπαρινάτου(2019), ο.π. σελ. 171

³⁷ Χ. Παπαχαραλάμπους, Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019, σελ. 140.

εγκλήματα κα τα εγκλήματα κατά των πολιτειακών και κυβερνητικών οργάνων, με την πρόβλεψη των αντικειμενικών υποστάσεων των αδικημάτων της δωροληψίας (άρθρο 235 ΝΠΚ) και της δωροδοκίας (άρθρο 236 ΝΠΚ) δημοσίου υπαλλήλου, της δωροδοκία δωροληψίας δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237 ΝΠΚ) της εμπορία επιρροής (άρθρο 237Α ΝΠΚ), της δωροληψίας (άρθρο 159 ΝΠΚ) και δωροδοκίας (άρθρο 159Α ΝΠΚ) πολιτικών προσώπων και της δωροδοκία εκλογέα (άρθρο 165Ν ΠΚ) καθώς και του αδικήματος της δωροδοκίας–δωροληψίας στον ιδιωτικό τομέα (άρθρο 396 ΠΚ), που συμπεριλήφθηκε στα περιουσιακά εγκλήματα.

2.4 Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οικονομικής εγκληματικότητας και των εγκλημάτων διαφθοράς ως δικαιολογητική βάση για την διαμόρφωση διαφοροποιημένης αντεγκληματικής πολιτικής.

Η οικονομική εγκληματικότητα και τα εγκλήματα διαφθοράς, λόγω των ιδιαίτερων βλαπτικών συνεπειών τους, έχουν κινητοποιήσει τόσο την ελληνική έννομη τάξη όσο και στην διεθνή και Ευρωπαϊκή Κοινότητα, με την υιοθέτηση πλήθος νομοθετικών κειμένων για την ποινική τυποποίηση νέων κατηγοριών αδικημάτων, με σκοπό να πλήξουν τον επιχειρησιακό τρόπο δράσης και οργανωσιακό χαρακτήρα αυτών, με την υιοθέτηση ειδικών δικονομικών ρυθμίσεων και πρόβλεψη ειδικών προληπτικών και κατασταλτικών μηχανικών καθώς και με την σύναψη διεθνών συμβάσεων στα πλαίσια του Ο.Η.Ε, της Ε.Ε και του Συμβουλίου της Ευρώπης και την πρόβλεψη υπερεθνικών οργανισμών για την αξιολόγηση των κρατών -μερών, που προσχωρούν στις ως άνω συμβάσεις ως προς την εφαρμογή των περιεχόμενων σε αυτές προβλέψεων.³⁸

Περαιτέρω, στα πλαίσια της ως άνω κινητοποίησης, που έχει λάβει διατάσεις «σταυροφορίας», διαπιστώνεται διεύρυνση της αστυνομικής λειτουργίας και μετάλλαξη του χαρακτήρα της, με την πρόβλεψη ειδικών και εξειδικευμένων ελέγχων, με την δημιουργία ελεγκτικών μηχανικών, που στοχεύουν στην ανάλυση πληροφοριακών δεδομένων για την κίνηση κεφαλαίων και την διαμόρφωση της περιουσιακής κατάστασης φυσικών και νομικών προσώπων, ενώ περαιτέρω, αρωγός στην εξιχνίαση τέτοιων αδικημάτων αποτελεί η συνεργασία μεταξύ αρχών σε διεθνές επίπεδο τόσο στην προδικασία όσο και στην κύρια διαδικασία.

Η διαμόρφωση της ως άνω αντεγκληματικής πολιτικής σε επίπεδο καταστολής ή πρόληψης, ακολουθεί το πρότυπο της άμυνας της κοινωνίας από το έγκλημα και το πρότυπο ασφάλειας, υπακούοντας στην επιχειρησιακή λογική και θεωρώντας ότι τόσο η οικονομική εγκληματικότητα όσο και η διαφθορά, αποτελούν εξωτερικές απειλές για την κοινωνία, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τον συστημικό χαρακτήρα των φαινομένων αυτών. Εξ αυτού του λόγου διαπιστώνεται διαφοροποιημένη αντιμετώπιση των συγκεκριμένων αδικημάτων

---

³⁸ Σ. Βιδάδη (2017),σελ. 167

σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα, ενώ οι ειδικές δικονομικές προβλέψεις και η πρόβλεψη ειδικών δικωτικών μηχανισμών, οι οποίοι εξοπλίζονται με ιδιαίτερες εξουσίες, που προσβάλλουν συνταγματικά κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα και εγγυήσεις, δικαιολογούνται στο όνομα της αποτελεσματικότητας του ποινικού συστήματος στην πάταξη των συγκεκριμένων αδικημάτων. Έτσι, είναι δικαιολογημένη η κριτική που έχει αναπτυχθεί στην θεωρία ότι το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο εργαλειοποιείται και ο νομικός εγγυητισμός υποχωρεί και θυσιάζεται στον βωμό της αντιμετώπισης των συγκεκριμένων αδικημάτων.³⁹

Μια προσπάθεια δικαιολόγησης της διαφοροποιημένης αντιμετώπισης των συγκεκριμένων αδικημάτων, εντοπίζεται στην ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των εγκλημάτων διαφθοράς και των οικονομικών εγκλημάτων, που δυσχεραίνουν το έργο των κατασταλτικών μηχανισμών στην αντιμετώπισή τους. Συγκεκριμένα, ο τρόπος δράσης των δραστών των συγκεκριμένων αδικημάτων, οι οποίοι αναπτύσσουν ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων και προσφοράς υπηρεσιών, υποστηριζόμενοι από εξειδικευμένο και καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό και έχοντας σύμμαχο την τεχνολογία και την πληροφορική, επιτρέπει την προώθηση της δράσης τους και την συγκάλυψη των πράξεών τους. Ο τρόπος δράσης τους ομοιάζει με την δράση και λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος.

Επίσης, το προφίλ των δραστών των συγκεκριμένων εγκλημάτων, οι οποίοι συνήθως είτε είναι επιφανείς επιχειρηματίες δραστηριοποιούμενοι στην νόμιμη αγορά είτε πολιτικοί και κρατικοί αξιωματούχοι του δημοσίου τομέα, δραστηριοποιούμενοι στο μεταίχμιο νομιμότητας και παρανομίας, διευκολύνει την συγκάλυψη των παράνομων δραστηριοτήτων τους.

Περαιτέρω, εκμεταλλευόμενοι το παγκοσμιοποιημένο τραπεζικό σύστημα και την χρηματοοικονομική αγορά, που παρέχει πρόσβαση σε διάφορα επενδυτικά προϊόντα και σκιώδεις πρακτικές, τις υπεράκτιες εταιρείες και τους φορολογικούς παραδείσους, πετυχαίνουν την απόκρυψη της τέλεξης των εγκλημάτων τους και των προσώπων των πραγματικών δραστών αυτών αλλά και την μετέπειτα νομιμοποίηση των εσόδων από την παράνομη δραστηριότητάς τους.

³⁹ Χ. Παπαχαραλάμπους(2019), ο.π σελ. 146 -153

Ακολουθώντας τις πρακτικές του οργανωμένου εγκλήματος, φροντίζουν την κατανομή της δράσης τους σε περισσότερα πρόσωπα, τα οποία ενοχοποιούνται στην περίπτωση αποκάλυψης, ώστε να διαφεύγουν οι πραγματικοί ένοχοι των εγκλημάτων αυτών. Αυτό καθιστά ιδιαίτερα πολύπλοκη την έρευνα για τα συγκεκριμένα αδικήματα, για την οποία απαιτείται συνεργασία στων κατασταλτικών μηχανισμών σε διεθνές επίπεδο καθώς και προσφυγή σε ειδικούς επιστήμονες και πραγματογνώμονες, με εξειδικευμένες γνώσεις και πρόσβαση στην τεχνολογία και την πληροφορική.

3. Ο ρόλος του Εισαγγελέα στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης στην ελληνική έννομη τάξη.

Ο θεσμός της εισαγγελικής αρχής ως όργανο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης και μηχανισμό της ποινικής καταστολής, αποτελεί δημιούργημα και επακόλουθο της καθιέρωσης του κατηγορητικού συστήματος στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης. Βασική αρχή του κατηγορητικού συστήματος είναι η διαφοροποίηση του προσώπου που ασκεί την κατηγορία από το πρόσωπο που κρίνει αυτή, γεγονός που έχει ως άμεσο επακόλουθο την αδυναμία ενασχόλησης του δικαστή με μια ποινική υπόθεση χωρίς να έχει προηγηθεί εισαγγελική κατηγορία καθώς και την ανάγκη ανάπτυξης της υπεράσπισης του κατηγορουμένου έναντι της δράσης της εισαγγελικής αρχής. Με την καθιέρωση του κατηγορητικού συστήματος, διασφαλίζεται η αμερόληπτη κρίση του ποινικού δικαστηρίου κατά την αξιολόγηση της ασκηθείσας από άλλο κρατικό όργανο κατηγορίας, ενώ ταυτόχρονα ο εισαγγελέας αναδεικνύεται σε δικαστικό λειτουργό, ο οποίος, ενόψει της ιδιαίτερης συνδρομής του προς τον δικαστή στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, απολαμβάνει την ίδια συνταγματικά κατοχυρωμένη στις διατάξεις των άρθρων 88 -91 του Συντάγματος προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία.⁴⁰

Ενεργών ανεξάρτητα από την εκτελεστική και την δικαστική εξουσία αλλά πάντα στα πλαίσια που διαγράφονται από την αρχή της νομιμότητας, που διέπει το ποινικό δικονομικό μας δίκαιο, ο εισαγγελέας είναι το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο για την άσκηση της ποινικής δίωξης και την εκπροσώπηση της κατηγορίας σε κάθε δικαστήριο, ενώ σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 24 και 25 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Δικαστικών Λειτουργιών,⁴¹ έχει ως κύριο καθήκον την προστασία του πολίτη και την τήρηση των κανόνων της δημοσίας τάξης και την αρχή της νομιμότητας. Η εισαγγελική αρχή διέπεται από τις αρχές του αδιαιρέτου και του ενιαίου αυτής, αφού κάθε εισαγγελικός λειτουργός καθίσταται εκπρόσωπος αυτής, ανεξάρτητα του συγκεκριμένου

⁴⁰ Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Θεωρία – Πράξη – Νομολογία, 10 η έκδοση, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021, σελ. 103-107.

⁴¹ Ν. 1756/1988, ΦΕΚ Α' 35/1988, άρθρα 24, 25.

προσώπου, που ενεργεί σε κάθε πράξη αυτής, από την αρχή της ανεξαρτησίας και την αρχή της ιεραρχικής εξάρτησης, σύμφωνα με την οποία κάθε εισαγγελικός λειτουργός υποχρεούται να συμμορφώνεται στις παραγγελίες, γενικές συστάσεις και οδηγίες των ιεραρχικά ανώτερών του κατά την άσκηση των καθηκόντων του, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι είναι επιτρεπτές παρεμβάσεις των τελευταίων στο δικαιοδοτικό του έργο.

Ο εισαγγελέας, όντας αυτοτελή και ανεξάρτητη αρχή έναντι των δικαστηρίων αλλά και παράγοντας και λειτουργός της δικαιοσύνης, οφείλει να μην ενεργεί «ως απλός διεκπεραιωτής ποινικών υποθέσεων με αρμοδιότητα την ποινική δίωξη»⁴² αλλά αντίθετα πρέπει να αξιολογεί με ιδιαίτερη επιμέλεια κάθε μήνυση, έγκληση, αναφορά και αίτηση δίωξης ή καταγγελία για την τέλεση εγκλήματος, διατάσσοντας προκαταρκτική εξέταση και να προχωρεί στην άσκηση ποινικής δίωξης, εφόσον αυτή στηρίζεται στο νόμο, δεν είναι ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης και προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για να κινηθεί η ποινική δίωξη. Δεν αποτελεί διάδικο της ποινική δίκης, ωστόσο είναι ενεργός παράγοντας αυτής, ενόψει της υποχρεωτικής παράστασής του καθ' όλη την διάρκεια της διαδικασίας και της υποχρεωτικής υποβολής αιτιολογημένης πρότασής του προφορικής ή γραπτής προς το δικαστήριο ή τον ανακριτή, πριν από την έκδοση κάθε ποινική απόφασης ή απόφασης του δικαστικού συμβουλίου ή ανακριτικής διάταξης.⁴³ Τέλος, ενεργεί τόσο κατά όσο και υπέρ του κατηγορουμένου, αναζητώντας αποδείξεις τόσο για την ενοχή όσο και για την αθωότητα του, ζητώντας στην περίπτωση της μη ύπαρξης επαρκών ενδείξεων ενοχής εις βάρος τους, την μη απαγγελία κατηγοριών εναντίον του αλλά και στο στάδιο της ακροαματικής διαδικασίας, την κήρυξη της αθωότητας του.

Η ανωτέρω σκιαγράφηση του εισαγγελικού θεσμού, των αρχών και των αρμοδιοτήτων αυτού, μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε τον ιδιαίτερα σημαίνοντα ρόλο του εισαγγελέα για την ποινική καταστολή του εγκλήματος στα πλαίσια

⁴² Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Θεωρία – Πράξη – Νομολογία, 10 η έκδοση, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021, σελ. 106

⁴³ Α. Κωνσταντινίδης, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 5η έκδοση, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2022, σελ. 61-63.

του ποινικοδικονομικού συστήματός μας, ενόψει μάλιστα της εξουσίας διαχείρισης εκ μέρους του των κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους.

Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες στα πλαίσια της αντιμετώπισης σύνθετων μορφών της σύγχρονης εγκληματικότητας, στις οποίες συγκαταλέγεται η οικονομική εγκληματικότητα και τα εγκλήματα διαφθοράς, παρατηρείται μια συνεχής σταδιακή αλλοίωση της δογματικής φυσιογνωμίας του ποινικού δικαίου και μετάλλαξη του κατασταλτικού δικονομικού συστήματος.⁴⁴ Το ποινικό δίκαιο δεν στοχεύει πλέον στην καταστολή αληθινών προσβολών έννομων αγαθών, αλλά χρησιμοποιείται ως μέσο για την επίτευξη περισσότερης ασφάλειας, μέσω της πολιτικά καθοδηγούμενης διόγκωσης του ποινικού ελέγχου σε συγκεκριμένες μορφές εγκληματικότητας μεγάλης συμβολικής απαξίας.⁴⁵ Μετατρέπεται σε «ποινικό δίκαιο του εχθρού», σε «πολεμικό» δίκαιο, που στόχο δεν έχει την διαχείριση κλασικών εγκλημάτων αλλά την αντιμετώπιση με την μορφή σταυροφορίας ειδικών μορφών του εγκλήματος με την εξουδετέρωση των δραστών και την αποφυγή προληπτικά των προερχόμενων από αυτά κινδύνων.⁴⁶ Συνέπεια της ανωτέρω στόχευσης είναι το ποινικό δίκαιο να εργαλειοποιείται και να αποκτά προληπτικά χαρακτηριστικά, που δεν συνάδουν με τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του καθώς και τις δεσμεύσεις των δικονομικών δικαιωμάτων και εγγυήσεων. Στο βωμό της διατήρησης της ασφάλειας, το ποινικό δίκαιο ιδεολογικοποιείται και οι ποινικοδικονομικές δεσμεύσεις ρευστοποιούνται με την εισβολή μιας επιθετικής αντεγκληματικής πολιτικής στην ποινική δικονομία.

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης μετάλλαξης του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας, ο εισαγγελικός ρόλος μεταβάλλεται, με την διεύρυνση των εξουσιών και των αρμοδιοτήτων του καθώς και της λειτουργικής του αυτονομίας, πολλές φορές ακόμα και με την αποδέσμευσή του από δικονομικούς περιορισμούς και εγγυήσεις. Περαιτέρω, μετατοπίζεται η δράση του περισσότερο

⁴⁴ Σ. Παύλου, Η σύγχρονη ελληνική ποινική νομοθεσία και η διαφαινόμενη σταδιακή μεταβολή του ρόλου του Εισαγγελέα, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2009, σελ. 66.

⁴⁵ Χ. Παπαχαραλάμπους, Δικαιώματα των μερών και ιδεολογικές τους χρήσεις, Ποινικά Χρονικά 2019, σελ. 82.

⁴⁶ Ν. Λίβος, Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα: Το παράδειγμα του Ποινικού Δικαίου, σε: Τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη, Τομ. 1, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 201-202

στην επιχειρησιακή πλευρά της καταστολής από το στάδιο της ποινικής δίωξης και της ποινικής δίκης, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να λειτουργεί με αστυνομικές και συγκεντρωτικές λογικές, ιδίως στο χώρο του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς. Συνέπεια της μεταβολής αυτή είναι σταδιακή η απομάκρυνση του εισαγγελέα από τον ρόλο του ως δικαστικού λειτουργού και η διαμόρφωσή του σε επιχειρησιακό επικεφαλής συγκεκριμένων κατασταλτικών μηχανισμών.⁴⁷

Από παράδειγμα της μετάλλαξης του ρόλου του εισαγγελέα και της μεταβολής της δογματικής φυσιогνωμίας του ποινικοοικονομικού δικαίου αποτελεί η πρόβλεψη ειδικών διωκτικών μηχανισμών επιφορτισμένων με την διερεύνηση και δίωξη της οικονομικής εγκληματικότητας και των φαινομένων διαφθοράς. Συγκεκριμένα, η καθιέρωση των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων, αρχικά του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, ο οποίος είναι επιφορτισμένος με τον συντονισμό και την εποπτεία των αρμόδιων για την δίωξη του οικονομικού εγκλήματος μηχανισμών και υπαλλήλων και εν συνεχεία του Εισαγγελέα Διαφθοράς, για την αντιμετώπιση των φαινομένων κατάχρησης εξουσίας προς ίδιον συμφέρον.

---

⁴⁷ Σ. Παύλου, Η σύγχρονη ελληνική ποινική νομοθεσία και η διαφαινόμενη σταδιακή μεταβολή του ρόλου του Εισαγγελέα, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2009, σελ. 68-69.

4. Η εισαγωγή του θεσμού του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος με τον Ν. 3943/2011.

Ο θεσμός του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος προβλέφθηκε για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη με την παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 3943/31-03-2011, με την οποία εισήχθη στον Νόμο 2523/1997 σχετικά με τις διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στη φορολογική νομοθεσία νέο άρθρο με αριθμό 17^Α. Η επιλογή για την εισαγωγή του συγκεκριμένου θεσμού σε ένα νομοθέτημα με το κυρωτικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των φορολογικών αδικημάτων αλλά και με ένα νομοθέτημα που στόχο είχε την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής με πρόβλεψη των αντίστοιχων ελεγκτικών και εισπρακτικών μηχανικών, αναδείκνυε τις στοχεύσεις και τις προτεραιότητες του νομοθέτη για την αντιμετώπιση τόσο αυτής όσο και της οικονομικής εγκληματικότητας ενόψει της δεινής οικονομικής κατάστασης, στην οποία βρισκόταν η χώρα μας την δεδομένη χρονική στιγμή.⁴⁸

Στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 3943/2011, επισημαίνεται ότι οι συνθήκες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης καθώς και η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, επιβάλλουν την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, ώστε να επιτευχθεί «η οικονομική ανάπτυξη και η ευημερία της χώρας και των πολιτών της. Επίσης, εκτός από την φοροδιαφυγή, κρίνεται ως επιτακτική ανάγκη η αντιμετώπιση της οικονομικής εγκληματικότητας, που υπονομεύει την καλή λειτουργία της οικονομίας ή σημαντικών λειτουργικών κλάδων ή θεσμών της, ώστε να διασφαλιστεί η εμπιστοσύνη των πολιτών για την λειτουργία ενός υγιούς κράτους δικαίου, χωρίς διακρίσεις υπέρ ορισμένων κοινωνικών ομάδων και σε βάρος άλλων.

Για την αποτελεσματική λοιπόν αντιμετώπιση της εγκληματικής δραστηριότητας αυτής της μορφής, δεν είναι αρκετή μόνο η πρόβλεψη ενός αυστηρού συστήματος κυρώσεων αλλά περαιτέρω απαιτείται η πρόβλεψη ενός συστήματος διωκτικών οργάνων, που θα αναλάβουν την έρευνα και τον εντοπισμό της οικονομικής εγκληματικότητας υπό την εποπτεία, συντονισμό και

---

⁴⁸ Ε. Μιχαλοπούλου, Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, σελ. 345-346.

καθοδήγηση του οικονομικού εισαγγελέα, ο οποίος ως δικαστικός λειτουργός παρέχει όλα τα εχέγγυα ότι θα ανταποκριθεί στον ρόλο του,⁴⁹ θα μεριμνήσει για την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας και την πρόταση των κατάλληλων νομοθετικών πρωτοβουλιών.⁵⁰

---

⁴⁹ Ε. Μιχαλοπούλου, Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, σε: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, σελ. 343

⁵⁰ Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3943/2011, σελ. 1, διαθέσιμη σε <https://www.hellenicparliament.gr>

Σύμφωνα με το άρθρο 17^Α παρ 1 του Ν. 2523/1997, όπως αρχικά ίσχυε, ως εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος μπορούσε να οριστεί με τον αναπληρωτή του, εισαγγελικός λειτουργός με βαθμό αντεισαγγελέα εφετών, από εκείνους που υπηρετούν στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών. Η τοποθέτηση τους διενεργείται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος εκτελούσε τα καθήκοντα του με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση και συνεπικουρείται από τρεις, τουλάχιστον, εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών, εκ των οποίων δύο τουλάχιστον από εκείνους που υπηρετούν στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών και ένας από εκείνους που υπηρετούν στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης, οι οποίοι ορίζονται από τους διευθύνοντες τις οικείες Εισαγγελίες. (Άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 3943/2011).

Με το άρθρο 63 παρ.1 του Ν. 4472/2017 (ΦΕΚ Α' - 74/19-5-2017), προβλέφθηκε, στα πλαίσια της λειτουργικής αναβάθμισης του θεσμού του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, η δυνατότητα να ορίζονται στην θέση αυτή και στο αναπληρωτή του, όχι μόνο αντεισαγγελείς εφετών αλλά και εισαγγελείς εφετών που υπηρετούσαν στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών.

Το έργο των αρμοδίων για τα οικονομικά εγκλήματα εισαγγελέων, συντονίζει και εποπτεύει Αντεισαγγελέας που υπηρετεί στον Άρειο Πάγο, ο οποίος απασχολείται στο ανωτέρω αντικείμενο με πλήρη ή μερική απασχόληση (αρ.2παρ2Ν.3943/2011), έλεγχος απαραίτητος για την διασφάλιση της αμεροληψίας και της ακεραιότητας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων του, κρίθηκε απαραίτητη η διοικητική και γραμματειακή του υποστήριξη από εξειδικευμένο προσωπικό, με την σύσταση ειδικού γραφείου στο Υπουργείο Οικονομικών, που τελεί υπό την διεύθυνση του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, προβλεπόμενης της δυνατότητας ίδρυσης υπηρεσιακής μονάδας του ως άνω γραφείου με απόφαση του ιδίου Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος στην Περιφερειακής Διεύθυνση Κεντρικής Μακεδονίας του ΣΔΟΕ. Για την επιστημονική υποστήριξη του έργου του και των εισαγγελέων που τον επικουρούν προβλέπεται η σύσταση

ιδιαίτερου τμήματος, που επανδρώνεται μετά από εισήγηση του ΕΟΕ, από επιστημονικό προσωπικό, που έχει καθήκοντα και δικαιώματα ανακριτικού υπαλλήλου, με διετή θητεία, δυνάμενη να παραταθεί για το ίδιο χρονικό διάστημα. (Αρ. 17 Α παρ. 9 του Ν. 2523/2997, όπως αυτή αρχικά συμπληρώθηκε με το άρθρο 8 του Ν. 4205/2013 και στη συνέχεια αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4274/2014).

Εκτός από την επιστημονική υποστήριξη, στην παρ. 9^α του άρθρου 17^Α του Ν. 2523/1997, η οποία προστέθηκε με το άρθρο 43 παρ. του Ν. 4274/2014, προβλέπεται η γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη του ΕΟΕ από Αυτοτελές Τμήμα Γραμματείας, που συστήνεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών μετά από Εισήγηση του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, επανδρωμένο με δέκα δικαστικούς με απόσπαση με ανάλογη με το επιστημονικό προσωπικό θητεία.

Τέλος, για την υποβοήθηση του έργου των εισαγγελικών λειτουργιών κατά την διενέργεια προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης για οικονομικά ή συναφή εγκλήματα, στην παρ. 10 του ως άνω άρθρου προβλέπεται η δυνατότητα έκδοσης κοινής υπουργικής απόφασης με αντικείμενο την απόσπαση στις Εισαγγελίες Πρωτοδικών και Εφετών, υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών για διάστημα δύο ετών, δυνάμενο να παραταθεί για ίσο χρόνο μέχρι δύο φορές.

Η τοπική αρμοδιότητα του ΕΟΕ εκτείνεται σε όλη την Επικράτεια, ενώ η καθ' ύλην αρμοδιότητά προβλέπεται στις παρ. 3 του άρθρου 17^Α του Ν. 2523/1997, όπως αυτή επανακαθορίστηκε, με τις προβλέψεις του άρθρου 63 του Ν. 4472/2017. Συγκεκριμένα, στον ΕΟΕ έχει ανατεθεί το έργο της διερεύνησης της διάπραξης κάθε είδους φορολογικών ή οικονομικών εγκλημάτων, σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, νομικών προσώπων του ευρύτερου δημοσίου τομέα και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή βλάπτουν σοβαρά την εθνική οικονομία με την διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης και προανάκρισης καθώς και η άσκηση ανώτατης εποπτείας, καθοδήγησης και συντονισμού των γενικών και ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων, κατά κύριο λόγο των υπαλλήλων του Σώματος Δίωξης Αστυνομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε) και της Διεύθυνσης Οικονομικής Αστυνομίας.

Περαιτέρω, στην παρ. 5α του άρθρου 17^Α του Ν. 2523/1997, όπως αυτή διαδοχικά τροποποιήθηκε με τα άρθρα 63 Ν. 4472/2017, το άρθρο 17 Ν. 4491/2017, (ΦΕΚ Α' 152/13.10.2017) και άρθρο 391 Ν. 4512/2018, (ΦΕΚ Α' 5/17.01.2018), προστέθηκαν και άλλες κατηγορίες ανακριτικών υπαλλήλων προς τις οποίες ο ΕΟΕ, μπορεί να παραγγείλει την διενέργεια προκαταρκτικής εξέταση ή προανάκρισης και συγκεκριμένα ενόψει της λειτουργικής και διοικητικής ανεξαρτησίας της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε), υπήρξε ρητή πρόβλεψη για τους τελωνειακούς υπαλλήλους και τους υπαλλήλους της Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων της ΑΑΔΕ και μόνο για τις υποθέσεις που εμπίπτουν στις ελεγκτικές τους αρμοδιότητες. Αντίθετα, οι λοιποί υπάλληλοι της ΑΑΔΕ, που ασκούν προανακριτικά καθήκοντα, δύνανται να διενεργήσουν προανακριτική εξέταση ή προανάκριση μετά από την έκδοση εισαγγελικής παραγγελίας από τον ΕΟΕ, μόνο εφόσον υποβληθεί αίτημα της ελεγκτικής υπηρεσίας της ΑΑΔΕ, όπου υπηρετούν, προς τον ΕΟΕ.

Εξαίρεση προβλέφθηκε για υποθέσεις για τις οποίες έχει εκδοθεί και διαβιβαστεί στην ΑΑΔΕ μέχρι την έναρξη ισχύος των ανωτέρω (01-08-2017), εισαγγελική παραγγελία και είχαν προτεραιοποιηθεί ή επρόκειτο να προτεραιοποιηθούν αρχικά έως στις 31.07.2017 και στη συνέχεια μετά την τροποποίηση με το άρθρο 391 Ν.4512/2018, ΦΕΚ Α 5/17.1.2018 έως την 28.2.2018 (αρ.17Απαρ.5περ.αΝ.2523/1997, όπως τροποποιήθηκε με το αρ.63 Ν.4472/2017 και με το άρθρο 391 του Ν. 4512/2018, ΦΕΚ Α 5/17.1.2018).

Αντίστοιχα, στην παρ. 5β του άρθρου 17^Α του Ν. 2523/1997, με την επιφύλαξη των προβλέψεων της παραγράφου 5α, αποκλείσθηκε η δυνατότητα έκδοσης εισαγγελικών παραγγελιών για διενέργεια προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης ή διαβίβασης εντολών ή αιτημάτων διενέργειας φορολογικών ελέγχων προς τις υπηρεσίες και τους υπαλλήλους της ΑΑΔΕ, ενώ προβλέφθηκε η ίδρυση ειδικής υπηρεσίας, εποπτευόμενης από τον ΕΟΕ, στελεχωμένης με προανακριτικούς υπαλλήλους, που θα εκτελούν τις εντολές του και των λοιπών εισαγγελικών λειτουργών για την διενέργεια προανάκρισης και προκαταρκτικής εξέτασης σχετικά με αδικήματα φορολογικής φύσης ή οικονομική εγκληματικότητα, η οποία τελικά με τον Ν. 4512/2018 (αρ. 381 έως 389) συστήθηκε ως Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος.

Στις αρμοδιότητες του ΕΟΕ περιλαμβάνεται πρωτίστως η ενημέρωση του για οποιαδήποτε πληροφορία ή καταγγελία λαμβάνουν οι ανωτέρω υπηρεσίες σε σχέση με τις εγκληματικές πράξεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του και η διαβίβαση τους σε αυτόν, προκειμένου να αξιολογηθούν και να διερευνηθούν από αυτόν δίνοντας προτεραιότητας σε εκείνες τις υποθέσεις που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη συνέχεια ο ΕΟΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις συγκεκριμένες πληροφορίες ή καταγγελίες, μπορεί να διατάξει την διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης από τους ως άνω αναφερθέντες γενικούς ή ειδικούς προανακριτικούς υπαλλήλους, οπότε στην περίπτωση που κριθεί ότι συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις, διαβιβάζει την σχηματισθείσα δικογραφία προς τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, με παραγγελία για άμεση άσκηση ποινικής δίωξης.

Περαιτέρω, ο ΕΟΕ και ο αναπληρωτής του έχοντας την σύμφωνη γνώμη του Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου που ασκεί εποπτεία σε αυτόν, μπορεί να παραγγείλει και τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης προς τον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ο οποίος στη συνέχεια προβαίνει στην σύνταξη σχετικού πορίσματος, στο οποίο εκθέτει την ύπαρξη ή μη επαρκών ενδείξεων για την άσκηση ποινικής δίωξης άλλως για την αρχειοθέτηση της υπόθεσης. Ο ΕΟΕ, μετά την αξιολόγηση του ως άνω πορίσματος, προβαίνει είτε στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης, είτε διατάσει την διενέργεια περαιτέρω προκαταρκτικής εξέτασης είτε προβαίνει στην παραγγελία άσκησης ποινικής δίωξης προς τον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών.

Η φύση της οικονομικής εγκληματικότητας και οι δυσχέρειες στην αντιμετώπιση αυτής επέβαλαν, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση του ανωτέρω νόμου, την θεσμοθέτηση ενός ισχυρού οπλοστασίου δυνατοτήτων για τον ΕΟΕ, κατά παρέκκλιση από τους ισχύοντες δικονομικούς κανόνες για τις εξουσίες των εκπροσώπων της εισαγγελικής αρχής, μεταξύ των οποίων προβλεπόταν η ακώλυτη πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχεία που σχετίζεται και μπορεί να συνδράμει στην εκτέλεση του έργου, χωρίς να υπόκεινται σε δεσμεύσεις και περιορισμούς των νομοθετικών προβλέψεων

περί φορολογικού, τραπεζικού χρηματιστηριακού και κάθε άλλου είδους απορρήτου καθώς και πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο Δημόσιας Αρχής ή οργανισμούς που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Η συγκεκριμένη υπερεξουσία του ΕΟΕ, όπως διατυπώθηκε με απόλυτο τρόπο, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα συνταγματικά προστατευόμενα απόρρητα του ασύλου της κατοικίας και του απορρήτου των επικοινωνιών, έγειρε αντιδράσεις στην θεωρητική κοινότητα του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας, οι οποίοι επεσήμαναν ότι ανεξαρτήτως της διατύπωσης της, ο ΕΟΕ συνεχίζει να υπόκειται στα συνταγματικώς κατοχυρωμένα απόρρητα της κατοικίας και του απορρήτου των επικοινωνιών, οπότε για την πρόσβαση σε οποιαδήποτε σχετική πληροφορία θα πρέπει να εφαρμόζονται οι αντίστοιχες διατάξεις για τις έρευνες σε κατοικία, ενώ για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, θα πρέπει να εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του τότε ισχύοντος Ν. 2225/1994.⁵¹

Τέλος, με την παρ. 6 του άρθρου 63 του Ν. 4472/2017, τέθηκε ως όριο στην εξουσία του ΕΟΕ για πρόσβαση σε οποιαδήποτε πληροφορίες και δεδομένα, η πρόβλεψη ότι αυτή θα πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες της ιχνηλασιμότητας, ώστε να είναι δυνατότητας ο έλεγχος του προσώπου που άσκησε την σχετική εξουσία πρόσβασης.

Με το άρθρο 46 του Ν. 4305/2014 (ΦΕΚ Α' 237/31.10.2014), προστέθηκε στις εξουσίες του ΕΟΕ, η δυνατότητα να προβαίνει με αιτιολογημένη διάταξή του σε δεσμεύσεις τραπεζικών λογαριασμών, περιεχομένου θυρίδων και εν γένει περιουσιακών στοιχείων είτε ο ίδιος είτε με παραγγελία προς τον τοπικά αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, μετά από σύμφωνη γνώμη του εποπτεύοντος Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, στα πλαίσια της διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης, χωρίς προηγούμενη κλήση του καθ' ου ή τρίτου και χωρίς να προσδιορίζεται εκ των προτέρων ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των συμφερόντων του Δημοσίου.

Η διάρκεια της δέσμευσης ορίστηκε μέχρι ένα έτος, με δυνατότητα παράτασης της με βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, στην περίπτωση που αυτή έχει εκδοθεί από τον ΕΟΕ ή τον αναπληρωτή του, ενώ αν έχει εκδοθεί από

⁵¹ Μιχαλοπούλου Ε. (2019), ό.π σελ. 349.

επίκουρο οικονομικό εισαγγελέα με βούλευμα του Συμβουλίων Πλημμελειοδικών Αθηνών, αρχόμενη αυτή από την αποδεδειγμένη γνωστοποίηση της με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο προς τον αρμόδιο για την εκτέλεσή της οργανισμό ή υπηρεσία στην οποία απευθύνεται. Η δυνατότητα παράτασης της δέσμευσης προβλέφθηκε στις περιπτώσεις δικαιολογημένης μη ολοκλήρωσης της διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης λόγω της πολυπλοκότητας και του όγκου των στοιχείων αυτής της υπόθεσης.

Στον θιγόμενο από την δέσμευση, προβλέπεται η υποχρεωτική κοινοποίηση της διάταξης δέσμευσης εντός προθεσμίας είκοσι ημερών από την έκδοση αυτής, και παρέχεται η δυνατότητα άσκησης προσφυγής ενώπιον του αρμοδίου Συμβουλίου, ανάλογα με τον εισαγγελικό λειτουργό που εξέδωσε αυτήν, εντός προθεσμίας τριάντα ημερών με αίτημα την άρση της διάταξης, χωρίς, ωστόσο, η προθεσμία ή η άσκηση της σχετικής προσφυγής να αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης.

Με την διάταξη του αρ.94 του Ν.4316/2014, ελάχιστο χρόνο μετά την πρόβλεψη της συγκεκριμένης δυνατότητας για τον ΕΟΕ, επήλθαν τροποποιήσεις στην οικία διάταξη ως προς τον τρόπο επιβολής της δέσμευσης, η οποία θα γινόταν πλέον με απλή γνωστοποίηση με κάθε πρόσφορο μέσο, ιδίως μέσω τηλεομοιοτυπίας προς την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, την Ελληνική Ένωση Τραπεζών και την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών, που υποχρεούνται άμεσα να ενημερώνουν τα ημεδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και να γνωστοποιούν την επιβολή της προς την Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, η γνωστοποίηση δε αυτή αποτελεί τον χρόνο έναρξης ισχύος του μέτρου.

Επίσης, προβλέφθηκε η δυνατότητα σε περίπτωση ύπαρξης νέων στοιχείων, να ανακαλείται ή να τροποποιείται η διάταξη ή το βούλευμα μετά από αίτηση του θιγόμενου από αυτήν καθώς και ότι στην περίπτωση αρχειοθέτησης της υπόθεσης ή μη ύπαρξης επαρκών ενδείξεων σε βάρος του θιγόμενου από αυτήν να επέρχεται η αυτοδίκαιη άρση της δέσμευσης.

Με την παρ. 6 του άρθρου 63 του Ν. 4472/2017, επήλθαν νεότερες τροποποιήσεις στις οικίες διατάξεις περί δέσμευσης, ως προς την μη ανάγκη προσδιορισμού επακριβώς στην διάταξη των συγκεκριμένων περιουσιακών

στοιχείων, που θα δεσμευτούν, ως προς την ανάγκη κοινοποίησης της διάταξης στην ΑΑΔΕ πλέον, η οποία συνεχίζει να έχει δικαίωμα να λαμβάνει μέτρα για την διασφάλιση των δικαιωμάτων του Δημοσίου αλλά και ως προς την καθ' ύλην αρμοδιότητα του Συμβουλίου για την εξέταση της προσφυγής του καθ' ου η δέσμευση κατά του μέτρου ή την αίτηση παράτασης αυτής, ανάλογα με ποιος εισαγγελέας εξέδωσε την διάταξη, σε μια προσπάθεια αποσυμφόρησης του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών από την έκδοση βουλευμάτων αναφορικά με διατάξεις που εκδόθηκαν από ιεραρχικά κατώτερους εισαγγελικούς λειτουργούς.⁵²

Η επιβολή της δέσμευσης, η οποία συνιστά ειδική ανακριτική πράξη, προσομοιάζουσα με τη συντηρητική κατάσχεση του Αστικού Κώδικα, στοχεύει στην διασφάλιση της μελλοντικής ικανοποίησης των χρηματικών απαιτήσεων του Δημοσίου, λόγω της πιθανότητας αποξένωσης του οφειλέτη από τα περιουσιακά του στοιχεία, οπότε απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβολή της είναι να προκύπτει αδιαμφισβήτητος κίνδυνος για την ματαίωση της αξίωσης του Δημοσίου.⁵³

Ωστόσο, ενόψει του ιδιαίτερα επαχθούς χαρακτήρα αυτής, αφού θίγονται συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα του θιγόμενου αλλά και της φύσης της ως ειδικής ανακριτικής πράξης, εξ αρχής διατυπώθηκαν από την πλευρά της θεωρίας του ποινικού δικαίου, σοβαρές επιφυλάξεις για την συνταγματικότητα του συγκεκριμένου θεσμού και κατά πόσο το ανωτέρω διαγραφόμενο νομοθετικό πλαίσιο διασφαλίζει τον αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο της τήρησης των προϋποθέσεων επιβολής της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης και αν αυτό διέπεται από της αρχές της αναλογικότητας και του προσήκοντος βαθμού υπόνοιας ή δύναμης των ενδείξεων.⁵⁴

Σημειωτέον είναι άλλωστε το γεγονός ότι η πρόβλεψη της δυνατότητας του ΕΟΕ να προβαίνει σε δεσμεύσεις περιουσιακών στοιχείων προέκυψε ενόψει της κήρυξης της αντισυνταγματικότητας της προβλεπόμενης στο άρθρο 30 παρ. 5

⁵² Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4472/2017 (ΦΕΚ Α74/19-05-2017), σελ. 26, διαθέσιμη στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών - Νόμος.

⁵³ Μιχαλοπούλου Ε. (2019), ό.π σελ. 352-353.

⁵⁴ Ι. Μοροζίνης, Η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, διαθέσιμο σε ηλεκτρονικό περιοδικό The Art of Crime, 2018.

του Ν. 3296/2004 δυνατότητας των υπαλλήλων του ΣΔΟΕ να προβαίνουν σε αντιστοίχου είδους δεσμεύσεις τραπεζικών λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων στα πλαίσια διενεργούμενων ερευνών για οικονομικά αδικήματα και φοροδιαφυγή, δυνάμει της υπ' αριθμόν 3316/2014 απόφασης της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, οπότε κρίθηκε αναγκαία η μετάθεση της αρμοδιότητας επιβολής του σε δικαστικό λειτουργό, χωρίς ωστόσο με τον τρόπο αυτό να διασφαλίζεται ότι το συγκεκριμένο μέτρο δεν παύει να προσβάλλει θεμελιώδη συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην ιδιοκτησία περιουσία του ατόμου και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και την οικονομική ελευθερία του ατόμου, με τρόπο δυσανάλογο σε σχέση με το δημόσιο όφελος που προκύπτει από την επιβολή του.

Οι επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν επικεντρώνονταν τόσο στο ζήτημα της διάρκειας του συγκεκριμένου μέτρου, το οποίο μπορούσε με διαδοχικές παρατάσεις να ισχύει αορίστως και την έκταση της επιβολής του, για την οποία δεν υπήρχε οποιοσδήποτε περιορισμός όσο και το ζήτημα της αποτελεσματικότητας ή μη του ελέγχου από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο των προϋποθέσεων επιβολής του, ειδικά ενόψει του γεγονότος ότι κατά την εισαγωγή των προσφυγών ή αιτήσεων τροποποίησης ή ανάκλησης της διάταξης δέσμευσης στο δικαστικό συμβούλιο υφίσταται πρόταση του ΕΟΕ, ο οποίος με τον τρόπο αυτό είναι τόσο ελεγκτής όσο και ελεγχόμενος.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι η χορήγηση της συγκεκριμένης εξουσίας στον ΕΟΕ, δεν έχει εγκληματοπροληπτικούς σκοπούς, όπως συμβαίνει στις ειδικές ανακριτικές πράξεις, αλλά αντίθετα, κατατείνει σε εισπρακτικούς σκοπούς για την διασφάλιση των συμφερόντων του δημοσίου, ενώ αποτελεί ακόμα μια απτή απόδειξη της τάσης που επικρατεί για την ενίσχυση του εισαγγελικού θεσμού και την απόδοση σε αυτόν ενός κατά κύριο ρόλο «επιχειρησιακού» χαρακτήρα.⁵⁵

---

⁵⁵ Ι. Μοροζίνης (2018), ο.π.

Με τον Ν. 4022/2011, ο οποίος χαρακτηρίστηκε από την θεωρία ως ένας «παραδικονομικός» νόμος και ψηφίστηκε σε μια ιδιαίτερη δύσκολη χρονική στιγμή για την χώρα μας, υπό της πίεση της οικονομικής κρίσης και της ένταξης της χώρας εντός δύο μνημονίων και ενόψει της αποκάλυψης πλήθους σκανδάλων διαφθοράς, με συμμετέχοντες πολιτικούς και κρατικούς αξιωματούχους,⁵⁶ επιχειρήθηκε κατά παράκαμψη των διατάξεων του ΚΠΔ να υιοθετηθεί μιας ταχύτερη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης σε υποθέσεις κακουργηματικού χαρακτήρα ιδιαίτερης σημασίας και βαρύτητας για τον πολιτικό και κοινωνικό βίο της χώρας. Η θέσπιση του συγκεκριμένου νόμου και των μεταγενέστερες τροποποιήσεων αυτού, ωστόσο, κατηγορήθηκε από την πλευρά των θεωρητικών του ποινικού δικαίου, για την εξυπηρέτηση επικοινωνιακών σκοπών ενόψει συγκεκριμένων υποθέσεων διαφθοράς και για παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης και θεμελιωδών δικαιωμάτων των κατηγορουμένων, που θυσιάζονταν στον βωμό της ταχύτερης απονομής της δικαιοσύνης.⁵⁷

Η ανάδειξη της διαφθοράς, ως ενός φαινομένου με πολυσύνθετες μορφές και λειτουργίες, που μπορεί να διαμορφωθεί ακόμα και ως ενδημική δυσλειτουργία ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος, διαβρώνοντας τον δημόσιο βίο, περιορίζοντας την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και κλονίζοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών στους πολιτικούς θεσμούς και τα όργανα της πολιτείας,⁵⁸ επέβαλε την εισαγωγή στην ελληνική έννομη τάξη, ενός έτερου εισαγγελικού θεσμού του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς με τα άρθρα 75 και 76 του Ν. 4139/2013, που τροποποίησαν τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 4022/2011.

⁵⁶ Ζαχαριάδης Α., Ζητήματα εφαρμογής του Ν. 4022/2011, ΠοινΔικ, 2016, σελ 359.

⁵⁷ Καρράς Α., Οι νεότερες ποινικές δικονομικές νομοθετικές παρεμβάσεις και ιδιαίτερα στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας - Μέρος Α, ΠοινΔικ 2013, σελ, 58.

⁵⁸ Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4022/2011, σελ 1. και Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4139/2013, σελ 18, διαθέσιμα στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ».

Στην υλική αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Διαφθοράς, που πήρε την θέση του προβλεπόμενου στην παρ. 3 του άρθρου 2 του Ν. 4022/2011 εισαγγελέα Πρωτοδικών, ο οποίος είχε αποκλειστική ενασχόληση με την διαδικασία προκαταρκτικής εξέτασης στα σοβαρά κακουργήματα διαφθοράς, όπως αυτά διαγράφονται από το άρθρο 1 του ως άνω νομοθετήματος, περιλαμβάνονται:

- α) τα μη υπαγόμενα στο άρθρο 86 παρ. 1 Σ κακουργήματα που διαπράττουν υπουργοί ή υφυπουργοί, καθώς και τα διαπραττόμενα, κατά τη διάρκεια της θητείας τους, κακουργήματα των βουλευτών, ανεξαρτήτως του αν τα ελεγχόμενα πρόσωπα φέρουν την ιδιότητα αυτή κατά τον χρόνο διενέργειας του ελέγχου, εφόσον τα συγκεκριμένα αδικήματα ανήκουν στην αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου,
- β) τα κακουργήματα που τελούνται από τους γενικούς και ειδικούς γραμματείς Υπουργείων, από τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη διοίκηση οργάνων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, από τους αιρετούς μονοπρόσωπων οργάνων των ΟΤΑ, καθώς και από τους υπαλλήλους, όπως η έννοια αυτή προέκυπτε από τις ρυθμίσεις των άρθρων 13 και 263Α του τότε ισχύοντος ΠΚ, που τελούνται κατά την κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατ' εκμετάλλευση της ιδιότητάς τους και υπάγονται στην υλική αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου και γ) όλες τις κακουργηματικές πράξεις, που χαρακτηρίζονται με ιδιαίτερη πράξη του Εισαγγελέα του ΑΠ, ως ιδιαίτερα μεγάλου κοινωνικού ενδιαφέροντος και μείζονος δημοσίου συμφέροντος, εφόσον ανήκουν στην υλική αρμοδιότητά του Τριμελούς Εφετείου.

Η θέση του ΕΕΔ, προβλέφθηκε για τις Εισαγγελίες Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, ο εισαγγελικός λειτουργός δε, που τοποθετούνταν με προεδρικό διάταγμα μετά από απόφαση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, θα έπρεπε να έχει βαθμό Αντιεισαγγελέα Εφετών και να υπηρετεί στις ως άνω εισαγγελίες. Τελούσε τα καθήκοντά του με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση, επικουρούμενος από δύο τουλάχιστον Εισαγγελείς ή Αντιεισαγγελείς Πρωτοδικών που ορίζονται, μετά από εισήγηση του ΕΕΔ, από τους διευθύνοντες τις σχετικές Εισαγγελίες, ενώ υπόκειται στην εποπτεία και την καθοδήγηση του

Αντιεισαγγελέα του ΑΠ, ο οποίος ορίζεται με πλήρη ή μερική απασχόληση από τον Εισαγγελέα του ΑΠ.

Αντικείμενο του έργου του ΕΕΔ, είναι ο συντονισμός, η εποπτεία και η καθοδήγηση των γενικών και ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων, κατά την διερεύνηση της τέλεσης των κακουργημάτων της αρμοδιότητάς του και η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, προανάκρισης και λοιπών ερευνών και στη συνέχεια η έναρξη της ποινικής δίωξης, στα πλαίσια των οριζόμενων στο άρθρο 43 ΚΠΔ αρμοδιοτήτων, μετά την λήψη αναφοράς, μήνυσης ή έγκλησης, με την οποία καταγγέλλεται ένα από τα ανωτέρω κακουργήματα. Σημειωτέον είναι ότι στην διάταξη του άρθρου 2 του Ν. 4022/2011, πριν την τροποποίησή της είχε προβλεφθεί η δυνατότητα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών, στα πλαίσια της έρευνάς του για την τέλεση των συγκεκριμένων κακουργημάτων, να μην διατάξει την διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, κατά παρέκκλιση των οικείων διατάξεων του ΚΠΔ, πράγμα που ωστόσο τροποποιήθηκε ως προς τον ΕΕΔ, ο οποίος υποχρεωτικά θα πρέπει να διατάξει την διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, η οποία μάλιστα θα πρέπει σε κάθε περίπτωση προς εξυπηρέτησης της ταχείας ποινικής διερεύνησης της υπόθεσης να ολοκληρωθεί εντός δύο μηνών.⁵⁹

Κατά την αρχική εισαγωγή του θεσμού του ΕΕΔ, δεν απονεμήθηκαν σε αυτόν ευρύτερες εξουσίες, με ειδική πρόβλεψη, όπως αντίστοιχα έγινε στον ΕΟΕ, αλλά εκείνος είχε την εξουσία, που είχε προηγουμένως ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών, να διατάξει την άρση απορρήτων (φορολογικού/τραπεζικού/ χρηματιστηριακού), με αιτιολογημένη διάταξή του, στην οποία θα έπρεπε να καθορίζεται το πρόσωπο που αφορά η άρση και την χρονική διάρκεια αυτής, που δεν μπορούσε να υπερβεί τον ένα μήνα. Μετά την παρέλευση του μηνός, είναι δυνατή η παράταση της άρσης με απόφαση του οικείου δικαστικού συμβουλίου, διαφορετικά η ισχύς της διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη του μήνα. Περαιτέρω, προβλέφθηκε ότι ο ΕΟΕ, η Αρχή Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και λοιποί δημόσιοι φορείς ή λειτουργοί θα παρέχουν στον ΕΕΔ κάθε στοιχείο και άλλη συνδρομή που ζητείται (αρ.2 παρ.5 Ν.4022/2011.)

⁵⁹ Ζαχαριάδης Α., (2016), ο.π σελ. 362-363.

Για την εκτέλεση του έργου του ο ΕΕΔ, αρχικά προβλέφθηκε ότι θα υποστηριζόταν από αντίστοιχο αριθμό γραμματέων και ειδικών επιστημόνων ή πραγματογνωμόνων που κρινόταν αναγκαίος για την ολοκλήρωση της ανακριτικής διαδικασίας μέσα στον προβλεπόμενο γι' αυτήν χρόνο, οριζόμενων των γραμματέων από το όργανο που διευθύνει το δικαστήριο και των ειδικών επιστημόνων από τον Εισαγγελέα Εφετών που έχει την ανώτατη διεύθυνση της ανάκρισης, από όσους υπηρετούν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Και ενώ κατά την εισαγωγή του θεσμού του ΕΕΔ στην ελληνική έννομη τάξη, δεν εξοπλίστηκε με τις ίδιες εξουσίες και αρμοδιότητες αλλά και με την ανάλογη υποστήριξη από ειδικό επιστημονικό προσωπικό, με το άρθρο 8 παρ.1.β του Ν.4205/2013 (ΦΕΚ Α 242/6.11.2013), ο ΕΕΔ ορίστηκε ότι είχε πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο που αφορά ή είναι χρήσιμο για την άσκηση του έργου του, μη υποκείμενος στους περιορισμούς της νομοθεσίας περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου, καθώς και σε κάθε μορφής αρχείο Δημόσιας Αρχής ή Οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Επίσης, με την διάταξη του άρθρου 23 παρ. 3 του Ν. 4596/2019 (ΦΕΚ Α32/26-02-2019), προβλέφθηκε η λειτουργία αυτοτελούς Γραφείου Ειδικών Εμπειρογνομόνων, το οποίο θα διευθύνεται από τον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, το οποίο θα επανδρωνόταν με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, μετά από γνώμη του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, με την σύσταση των αναγκαίων θέσεων επιστημονικού, διοικητικού και βοηθητικού προσωπικού του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, οι οποίες θα καλύπτονταν με μετάθεση, μετακίνηση ή απόσπαση υπαλλήλων από τον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα, ιδίως από το Δημόσιο σε στενή έννοια, τα Ν. Π.Δ.Δ. και τις ΑΔΑ.

Η εισαγωγή του ΕΕΔ, υπακούει στην λογική της αποδοτικότερης και ταχύτερης διεκπεραίωσης της διερεύνησης και απονομής δικαιοσύνης στην περίπτωση των σοβαρών αδικημάτων διαφθοράς στον δημόσιο τομέα και η επιλογή ενός εισαγγελικού λειτουργού σε βαθμό αντεισαγγελέα εφετών, ο οποίος θα ασχολείται κατ' αποκλειστικότητα με συγκεκριμένου είδους υποθέσεις και θα εποπτεύει την προδικασία, καθοδηγώντας τους ανακριτικούς υπαλλήλους, παρείχε τα εχέγγυα για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Ωστόσο, ήδη κατά την νομοθέτηση αυτού του θεσμού, διαπιστώθηκαν μια σειρά από ελλείψεις και αντινομίες, ενώ κατά την λειτουργία αυτού, διατυπώθηκαν πολλές ενστάσεις κατά πόσο στην πράξη εξυπηρετείτο η ταχύτερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα.

Ήδη κατά την εισαγωγή του ΕΕΔ, προέκυψε αλληλοεπικάλυψη της υλικής αρμοδιότητας του με την αντίστοιχη αρμοδιότητα του ΕΟΕ, με αποτέλεσμα να επέλθει σύγχυση αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο θεσμών ενόψει της μη πρόβλεψης μεταβατικής διάταξης στον Ν. 4139/2013, η οποία τελικά εισήχθη με το άρθρο 8 παρ. 1 δ του Ν. 4205/2013 και προέβλεπε ότι για τα αδικήματα αρμοδιότητας του ΕΕΔ, για τα οποία πριν από την δημοσίευση του παρόντος νόμου είχε παραγγελθεί από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, η οποία εκκρεμούμε υφίστατο η δυνατότητα, ο τελευταίος να ολοκληρώσει την προκαταρκτική εξέταση.

Ωστόσο, οι συνέπειες της αρχικής εφαρμογής του νόμου, ήταν να μεταφερθούν πλήθος σοβαρών υποθέσεων, που εκκρεμούσαν ενώπιον του ΕΟΕ, στον ΕΕΔ, ο οποίος ακόμα δεν είχε λάβει την απαραίτητη γραμματειακή υποστήριξη και υλική επάνδρωση και να επέλθουν μεγάλες καθυστερήσεις στον χειρισμό τους.⁶⁰ Μάλιστα, ενδεικτικά είναι τα δημοσιεύματα του τύπου, σύμφωνα με τα οποία οι τότε Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος, αναγκάστηκαν να μεταφέρουν στη νεοδιορισθείσα Εισαγγελέα Διαφθοράς πλήθος δικογραφιών, που αφορούσαν πολύκροτες υποθέσεις διαφθοράς, ενόψει των διατάξεων του Ν. 4139/2013,

⁶⁰ Καλούδης Γ., Οι αλληπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις υπό το πρίσμα της αντεγκληματικής πολιτικής και της επιτάχυνσης της ποινικής, δίκης, ΠοινΔικ 4/2015, σελ 351-352.

ζητώντας ταυτόχρονα να μην ανανεωθεί η θητεία τους, που τότε έληγε αλλά και ότι πριν από ένα περίπου χρόνο από την θέσπιση του νόμου είχαν υποβάλει την παραίτησή τους καταγγέλλοντας παρεμβάσεις στο έργο τους.⁶¹

Περαιτέρω, το γεγονός ότι τόσο στην περίπτωση του ΕΟΕ όσο και του ΕΕΔ, προηγείται πριν από την άσκηση της ποινικής δίωξης, ως υποχρεωτικό στάδιο η σύνταξη από τον Επίκουρο Εισαγγελέα, ενός διεξοδικού πορίσματος, το οποίο πρέπει να υποβληθεί στον ΕΕΔ ή τον ΕΟΕ, κάθε άλλον παρά συμβάλει στην ταχεία διεξαγωγή της διερεύνησης της υπόθεσης στο στάδιο της προδικασίας, αφού με τον τρόπο αυτό προβλέπεται ένα επιπλέον στάδιο στην ήδη επιβαρυνόμενη προδικασία.⁶²

Περαιτέρω, η επιλογή του νομοθέτη να μην οριοθετήσει την έννοια της διαφθοράς τόσο στον Ν. 4022/2011 όσο και στον Ν. 4139/2013 αλλά αντίθετα να κατανείμει το πεδίο αρμοδιότητας του ΕΕΔ και του ΕΟΕ, με βάση το είδος της τελούμενης πράξης και τις ιδιότητες των προσώπων των δραστών, σε συνδυασμό με την αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου γι' αυτές, σηματοδοτεί μια ανεπίτρεπτη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής των ποινικοοικονομικών διατάξεων των συγκεκριμένου νόμου, που παρεκκλίνουν από τους ισχύοντες κανόνες του ΚΠΔ, σε ένα ευρύ κύκλο κακουργημάτων ιδιαίτερα σοβαρής απαξίας. Αντίστοιχα, και το γεγονός ότι με τις διατάξεις του Ν. 4139/2013, υπήχθησαν στην αρμοδιότητα του ΕΕΔ και στην ρυθμιστική εμβέλεια του ανωτέρω νόμου, και τα αδικήματα κακουργηματικής φύσης που τελούνται από τους υπαλλήλους κατά την έννοιας των άρθρων 13 α και 263^α ΠΚ, όπως αυτός ίσχυε τότε, αποτελεί ένδειξη της μετατροπής των εξαιρετικών ρυθμίσεων των

⁶¹ www.kathimerini.gr «Έξοδο» από τη θέση των οικονομικών εισαγγελέων ζητούν Πεπόνης και Μουζακίτης, 10-05-2013, ανακτήθηκε 17-06-2023 διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/38580/exodo-apo-ti-thesi-ton-oikonomikon-eisaggeleon-zitoyn-peponis-kai-moyzakitis>, www.newsit.gr, Τα βρόντηξαν Πεπόνης – Μουζακίτης – “Αφού θεσπίσατε εισαγγελέα Διαφθοράς να τα αναλάβει όλα εκείνος” 10-05-2013, ανακτήθηκε 17-06-2023, διαθέσιμο στο: <https://www.newsit.gr/politikh/ta-vrontiksan-peponis-moyzakitis-afoy-thespsiate-eisaggelea-diafthoras-na-ta-analavei-ola-ekeinos/1746772/>, www.reporter.gr, Παραιτήθηκαν οι οικονομικοί εισαγγελείς Σπ. Μουζακίτης και Γρ. Πεπόνης, 28-12-2011, ανακτήθηκε 17-06-2023, διαθέσιμο στο: <https://www.reporter.gr/Eidhseis/Politikh/193213-Paraiththkan-oi-oikonomikoi-eisaggeleis-Sp-Moyzakiths-kai-Gr-Peponhs>.

⁶² Καλούδης Γ., ό.π, σελ 352.

Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
συγκεκριμένων διατάξεων σε κανόνα, με το πρόσχημα της ταχείας διεκπεραίωσης
των εγκλημάτων διαφθοράς στον δημόσιο τομέα.⁶³

Ανάλογο προβληματισμό δημιουργήσε η υπαγωγή στις διατάξεις του Ν, 4022/2011, των υποθέσεων κακουργηματικού χαρακτήρα, που προκαλούν μεγάλο κοινωνικό ενδιαφέρον ή θεωρούνται μείζονος δημοσίου συμφέροντος, σύμφωνα με την σχετική εκτίμηση του Εισαγγελέα του ΑΠ, έννοιες που ενέχουν μεγάλο βαθμό αοριστίας και επιτρέπουν την διεύρυνση της εφαρμογής των συγκεκριμένων διατάξεων σε ένα μεγάλο εύρος περιπτώσεων κατά την εκτίμηση του Εισαγγελέα του ΑΠ, ο οποίος επιφορτίζεται με το δύσκολο αυτό έργο και τον κίνδυνο να υπόκειται σε επικρίσεις για την εκτίμησή το αυτή.⁶⁴ Η εξαιτίας των ως άνω επιλογών του νομοθέτη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων των Ν. 4022/2011 και της αρμοδιότητας του ΕΕΔ, είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία ταχείας διεκπεραίωσης αυτών, ενώ τέλος η παροχή της απόλυτης εξουσίας στον ΕΕΔ άρσης παντός απορρήτου ακόμα και του δικηγορικού απορρήτου, χωρίς οποιαδήποτε εξαίρεση και προϋποθέσεις δεν συνάδει με τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικοδικονομικού μας δικαίου.

---

⁶³ Ζαχαριάδης Α., ό.π, σελ. 359 -360.

⁶⁴ Καρράς Α., ό.π σελ. 59.

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών
Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
6. Εξαίρεση από τις αποδεικτικές απαγορεύσεις του άρθρου 177 παρ. 2 - Η
διάταξη άρθρου 65 του Ν. 4356/2015.

Πέρα από τις ανωτέρω διαφοροποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο για την λειτουργία των θεσμών του ΕΟΕ και ΕΕΔ, υπήρξε κοινή αντιμετώπιση των δύο θεσμών, ως προς την παράκαμψη υπέρ αυτών της θεσμοθετημένης στην διάταξη του άρθρου 177 του προϋσχύοντος ΚΠΔ αλλά και της περιλαμβανόμενης στον νέο ΚΠΔ, αρχής της ηθικής απόδειξης, καθώς και των βασιζόμενων σε αυτήν αποδεικτικών απαγορεύσεων. Ειδικότερα, με την διάταξη του άρθρου 65 του Ν. 4356/2015 (ΦΕΚ Α' 181/24.12.2015) υφίσταται απόκλιση από την εφαρμογή της απαγόρευσης λήψης υπόψη κατά την ποινική διαδικασία αποδεικτικών μέσων, τα οποία αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο, απαγόρευση που εδράζεται στην αντίστοιχη συνταγματική πρόβλεψη του άρθρου 19 παρ. 3 του Σ και υπαγορεύεται από την αρχή της δίκαιης δίκης, όπως αυτή κατοχυρώνεται τόσο στο Σύνταγμα όσο και στην ΕΣΔΑ. Το γεγονός ωστόσο ότι δεν αποτελεί αρχή του ποινικού δικονομικού δικαίου, η αναζήτηση της αλήθειας με κάθε τίμημα ούτε υπάρχει δέσμευση κατά την εκτίμηση των αποδείξεων από νομικούς κανόνες, δεν ελήφθη υπόψη κατά την νομοθέτηση της συγκεκριμένης διάταξης, η οποία, όπως εκτιμήθηκε από τους νομικούς κύκλους, εμφάνιζε προχειρότητα και έλλειψη νομοτεχνικής αρτιότητας και εισήχθη εσπευσμένα κυρίως για την εξυπηρέτηση επικοινωνιακών σκοπών.⁶⁵

Ειδικότερα, με την ανωτέρω διάταξη προβλέφθηκε, ότι για τα κακουργήματα που διερευνώνται από τους ΕΟΕ και ΕΕΔ, η απαγόρευση του άρθρου 177 παρ. 2 του ΚΠΔ κάμπτεται, αν το παρανόμως κτηθέν αποδεικτικό μέσο αναφέρεται σε στοιχείο ή πληροφορία, στην οποία, κατά τις διατάξεις του άρθρου 17Α παρ. 8 εδ. α' Ν. 2523/1997 και του άρθρου 2 παρ. 5 εδ. α' Ν. 4022/2011, έχουν, αντίστοιχα, δυνατότητα πρόσβασης οι ανωτέρω Εισαγγελείς.

Η χρησιμοποίηση των εν λόγω παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων, προϋποθέτει ότι γίνεται αιτιολογημένη στάθμιση μεταξύ της προκαλούμενης δια της παρανόμου κτήσεως βλάβη και της προκαλούμενης από την ερευνώμενη πράξη βλάβη ή διακινδύνευση, και από την στάθμιση αυτή προκύπτει ότι η

⁶⁵ Α. Παπαδαμάκης, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και «δίκαιη» δίκη, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2018, σελ. 1368, 1371.

πρώτη είναι ουσιαστικά κατώτερη κατ' είδος, σπουδαιότητα και έκταση σε σχέση με την δεύτερη και επιπλέον ότι από την χρήση του παρανόμως αποκτηθέντος αποδεικτικού μέσου δεν προσβάλλεται η αξία ως ανθρώπου του θιγόμενου προσώπου και είναι το μοναδικό πρόσφορο μέσο για την απόδειξη της ουσιαστικής αλήθειας.

Η εν λόγω διάταξη, επικρίθηκε από την πλειοψηφία του νομικού κόσμου της χώρας, χαρακτηριζόμενη ως «αντισυνταγματική» και «επικίνδυνη», ως προς το περιεχόμενό της, όσο και για ως προς το εσπευσμένο της εισαγωγής της με εκπρόθεσμη τροπολογία σε ένα νομοσχέδιο που αφορούσε το σύμφωνο συμβίωσης.⁶⁶

Η θεωρία του ποινικοοικονομικού μας δικαίου, επικεντρώθηκε στο ζήτημα της αντισυνταγματικότητας της διάταξης, αφού ευθέως παραβιάζει το άρθρο 19 παρ. 3 του Συντάγματος αλλά και την αρχή του κράτους δικαίου, επιχειρώντας μια εκ των υστέρων νομιμοποίηση των παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων.⁶⁷ Επίσης, κρίθηκε ότι με την συγκεκριμένη διάταξη, επιχειρείται μια εκ των προτέρων ανεπίτρεπτη στάθμιση υπέρ της ανάγκης αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς και του δημοσίου συμφέροντος σε σχέση με έτερα έννομα αγαθά, που χρήζουν προστασίας, όταν προσβάλλονται από μια εγκληματική πράξη, όπως η ανθρώπινη ζωή, με αποτέλεσμα να επέρχεται ανατροπή στην ιεράρχηση των εννόμων αγαθών και αξιών.

Η κάμψη της συγκεκριμένης αποδεικτικής απαγόρευσης του άρθρου 177 παρ. 2 του ΚΠΔ, κρίνεται δικαιολογημένη μόνο σε οριακές περιπτώσεις σύγκρουσης μεταξύ θεμελιωδών δικαιωμάτων, που προκαλούν μια αποδεικτική κατάσταση ανάγκης, οπότε η χρήση του παράνομου αποκτηθέντος αποδεικτικού μέσου θα μπορούσε να δικαιολογηθεί για την προστασία ενός ανώτερου θεμελιώδους δικαιώματος, όπως η ανθρώπινη ζωή ή για την απόδειξη της αθωότητας του κατηγορούμενου, που δεν μπορεί να αποδειχθεί με άλλο τρόπο. Αντίθετα, η επίκληση του δημοσίου συμφέροντος για την κάμψη θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, έρχεται σε αντίθεση με τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του

⁶⁶ .....www.kathimerini.gr 16-01-2016, ανακτήθηκε στις 17-06-2023, διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/845897/poinikologoi-enantion-kyvernisis/>

⁶⁷ Θ. Δαλακούρας, Η ανακριτική διαδικασία στα εγκλήματα διαφθοράς. Όρια επέμβασης στα δικαιώματα του ατόμου υπό το φως της ΕΣΔΑ, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2016, σελ. 1108.

ποινικού δικαίου και με το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την αρχή του κράτους δικαίου.⁶⁸ Βέβαια, διατυπώθηκαν και οι γνώμες, που υπερασπίστηκαν την συνταγματικότητα της ρύθμισης, με βασικά επιχειρήματα ότι προέχει η αντιμετώπιση της οικονομικής εγκληματικότητας και της φοροδιαφυγής αλλά και παντός άλλου αδικήματος⁶⁹ καθώς και ότι εφόσον ούτως ή άλλως ο ΕΟΕ ή ΕΕΔ, είχε πρόσβαση σε αυτά τα στοιχεία και της πληροφορίες, δεν επέρχεται καμία επέκταση της πρόσβασης αυτών σε αποδεικτικά μέσα με προσβολή συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων.⁷⁰

---

⁶⁸ Α. Παπαδάκης, (2018), ό.π σελ. 1372-1373.

⁶⁹ Γ. Καλφέλλης, Φοροδιαφυγή και παράνομες λίστες, 09-01-2016, ανακτήθηκε στις 17-06-2023 από το: <https://www.tovima.gr/2016/01/09/opinions/forodifugi-kai-paranomes-listes/>.

⁷⁰ Ε. Μιχαλοπούλου (2019), ό.π σελ. 349-350.

7. Η ένταξη των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων στον ΝΚΠΔ με τον Ν. 4620/2019 (ΦΕΚ Α96/11-06-2019).

Με την κατάρτιση του ΝΚΠΔ, με τις διατάξεις του Ν. 4620/2019 (ΦΕΚ Α96/11-06-2019, και οι δύο εισαγγελικοί θεσμοί του ΕΟΕ και του ΕΕΔ, εντάχθηκαν σε αυτόν και συγκεκριμένα στα άρθρα 33-36 του δευτέρου κεφαλαίου, που αφορά τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων του δευτέρου τμήματος, που αφορά την άσκηση της ποινικής δίωξης. Η αναγκαιότητα της ενσωμάτωσης των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων στον ΝΚΠΔ, δικαιολογείται στην αιτιολογική έκθεση αυτού, ενόψει της επίτευξης της νομοτεχνικής αρτιότητας του νομοθετήματος και για λόγους συστηματικής ενότητας της εισαγγελικής δράσης, αφού δεν είναι θεμιτός ο κατακερματισμός της εισαγγελικής δράσης και η ξεχωριστή δικονομική αντιμετώπιση αυτής.⁷¹

Στις ανωτέρω διατάξει του ΝΚΠΔ, διαρθρώθηκαν σε συστηματικό τρόπο, οι μέχρι τότε ισχύουσες διατάξεις του άρθρου 17^Α του Ν. 2523/1998 αναφορικά με τον ΕΟΕ και του άρθρου 2 του Ν. 4022/2021 αναφορικά με τον ΕΕΔ, διαφοροποιούμενες σε ορισμένα σημεία, όπως αυτά είχαν επισημανθεί από την θεωρία του ποινικοδικονομικού δικαίου, στα πλαίσια της ισχύος του παλαιότερου νομοθετικού πλαισίου. Έτσι, στις διατάξεις των άρθρων 33 και 34 ΝΚΠΔ, διαγράφονται η υλική και τοπική αρμοδιότητα του ΕΟΕ, οι εξουσίες και τα καθήκοντά του, ενώ αντίστοιχα στα άρθρα 35 και 36, οριοθετούνται το αντικείμενο της αρμοδιότητας, η διάρθρωση και οι εξουσίες που παρέχονται στον ΕΕΔ.

Αναφορικά με τον ΕΟΕ, οι διαφοροποιήσεις ως προς το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, έγκεινται στα παρακάτω αναφερόμενα σημεία, σε μια προσπάθεια οριοθέτησης των απόλυτων εξουσιών, που του είχαν απονεμηθεί, ήτοι:

Α) Ως προς την διάρθρωση του θεσμού του ΕΟΕ, πλέον στην θέση αυτή και του νόμιμου αναπληρωτή του, ορίζεται με απόφαση του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου και προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται κατόπιν αυτής, εισαγγελέας που

⁷¹ Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4620/2019, διαθέσιμη στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών – ΝΟΜΟΣ, σελ. 358.

υπηρετεί στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών με τον βαθμό του Εισαγγελέα Εφετών και ως προς την θέση του αναπληρωτή του ένας νεότερης στην επετηρίδα Εισαγγελέας Εφετών και όχι εισαγγελικός λειτουργός με βαθμό Αντιεισαγγελέα Εφετών, όπως ίσχυε μέχρι πρότινος. Για την στελέχωση της οικονομικής εισαγγελίας, προβλέφθηκε η ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού αυτής με πέντε θέσεις επίκουρων εισαγγελέων ή αντιεισαγγελέων πρωτοδικών, αυξημένες σε σχέση με τις τρεις θέσεις, που είχαν προβλεφθεί με το προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο, οι τέσσερις εκ των οποίων διορίζονται από αυτούς που υπηρετούν στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών και ένας από αυτούς από την Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης. Ο ΕΟΕ, συνεχίζει και σύμφωνα με τις νεοπαγείς διατάξεις του ΝΚΠΔ, να υπόκειται στην εποπτεία και την καθοδήγηση του οριζόμενου από τον Εισαγγελέα ΑΠ, Αντιεισαγγελέα ΑΠ, είτε πλήρους είτε μερικής απασχολήσεως, ενώ συνεχίζει η άσκηση των αρμοδιοτήτων του σε όλη την επικράτεια.

Β) Στα πλαίσια της καθ' ύλην αρμοδιότητας του ως προς τα αδικήματα που υπάγονται σε αυτήν, στην οποία πλέον δεν περιλαμβάνονται τα οικονομικά και φορολογικά αδικήματα, που τελούνται σε βάρος των νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ο ΕΟΕ διενεργεί έρευνες ή προκαταρκτική εξέταση και όχι προανάκριση, όπως ίσχυε παλαιότερη, κατ' αναλογία του εφαρμοζόμενου στα πλαίσια του ΝΚΠΔ περιορισμού της διενέργειας προανάκρισης μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, όπως αυτές διαγράφονται από το άρθρο 245 του ΝΚΠΔ.

Περαιτέρω, προστέθηκε στην αρμοδιότητα του ΕΟΕ, η εποπτεία και ο συντονισμός πλέον των ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων του ΣΔΟΕ και της ΔΟΑ, και της Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος, που συστάθηκε με τον Ν. 4512/2018, στα πλαίσια της αρμοδιότητάς της για την διενέργεια ελέγχων προς διαπίστωση της τέλεσης φορολογικών αδικημάτων μείζονος απαξίας.

Γ) Σημαντική διαφοροποίηση στο μέχρι τότε νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με τις αρμοδιότητες του ΕΟΕ, αποτελεί η θεσμοθέτηση στο άρθρο 33 παρ. 4 της δυνατότητας, που έχουν και οι λοιποί εισαγγελείς για την αρχειοθέτηση της νομικά ή ουσιαστικά αβάσιμης ή ανεπίδεκτης εκτίμησης, μήνυσης – έγκλησης, υποκείμενης της αρχειοθέτησης στον έλεγχο του εποπτεύοντος Αντιεισαγγελέα

ΑΠ, στον οποίο υποβάλλεται η δικογραφία με ταυτόχρονη αιτιολόγηση της μη άσκησης ποινικής δίωξης και με την πρόβλεψη της δυνατότητας του τελευταίου να παραγγείλει αιτιολογημένα την διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή την άσκηση της ποινικής δίωξης. Αντίστοιχη δυνατότητα, προβλέφθηκε για τον ΕΟΕ, στην περίπτωση που μετά την ολοκλήρωση της διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης, είτε από τον ίδιο είτε από τους αρμοδίους προανακριτικούς υπαλλήλους, που έχουν διαταχθεί από αυτόν να διενεργήσουν, κριθεί ότι δεν συντρέχουν οι απαιτούμενες ενδείξεις ενοχής για την άσκηση ποινικής δίωξης.

Δ) Ως προς την διάρθρωση του ΕΕΔ, στην νέα διάταξη του άρθρου 35 ΝΚΠΔ, συνεχίζει να ορίζεται στις Εισαγγελίες Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, με προεδρικό διάταγμα και με προηγούμενη απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, ως ΕΕΔ Αντιεισαγγελέας Εφετών, ο οποίος ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη απασχόληση, συνεπικουρούμενος από δύο τουλάχιστον εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών, οριζόμενους με την ίδια διαδικασία. Υπάρχει ρητή πρόβλεψη στην ως άνω διάταξη για την τοπική αρμοδιότητα του ΕΕΔ και των βοηθών αυτού, η οποία περιορίζεται μόνο στην εδαφική περιφέρεια των εφετείων που υπηρετούν.

Ομοίως, και ο ΕΕΔ, υπάγεται στην εποπτεία και τον συντονισμό του αυτού Αντιεισαγγελέα ΑΠ, που έχει οριστεί ως εποπτεύων τον ΕΟΕ, επιλογή που υπαγορεύτηκε από την ανάγκη επίλυσης των περιπτώσεων σύγκρουσης αρμοδιοτήτων, που θα προέκυπταν μεταξύ των ανωτέρω εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων, η οποία πλέον ανατίθεται στον κοινό εποπτεύοντα αυτούς Αντιεισαγγελέα ΑΠ⁷²

Ε) Ως προς την αρμοδιότητα του ΕΕΔ, η διάταξη του άρθρου 35 παρ. 3, όπως διατυπώθηκε αρχικά, περιόρισε σε μεγάλο βαθμό αυτήν, καθώς δεν συμπεριλήφθηκαν σε αυτήν τα κακουργήματα, που διαπράττουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή με εκμετάλλευση της ιδιότητάς τους, οι υπουργοί και οι υφυπουργοί, διευθυντικά στελέχη του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ήτοι δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και ΝΠΙΔ που ελέγχονται από το κράτος, αλλά και εν γένει οι υπάλληλοι, σύμφωνα με

⁷² Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4620/2020, ο.π. σελ 360-361.

την σχετική οριοθέτηση της έννοιας από τις οικείες διατάξεις του ΠΚ, αλλά και ούτε τα ιδιαιτέρως μεγάλου κοινωνικού ενδιαφέροντος ή δημοσίου συμφέροντος κακουργήματα. Μάλιστα, δεν προβλέφθηκε ως κριτήριο για την υπαγωγή στην αρμοδιότητα του ΕΕΔ, η υπαγωγή των συγκεκριμένων εγκλημάτων, που περιλαμβάνονται σε αυτήν στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου. Στη συνέχεια προφανώς, επειδή, έγινε αντιληπτό το γεγονός ότι εντελώς αναιτιολόγητα εξαιρέθηκαν, από την αρμοδιότητα του ΕΕΔ, τα τελούμενα κακουργήματα υπουργών και υφυπουργών, με το άρθρο 96 περ. α' του Ν. 4623/2019, επανήλθαν σε αυτήν, χωρίς όμως να εξαιρούνται από αυτήν, τα αδικήματα που υπάγονται στην αρμοδιότητα της Βουλής, κατ' άρθρο 86 παρ. 1 Σ.

Προϋπόθεση για την υπαγωγή των συγκεκριμένων κακουργημάτων στην αρμοδιότητα του ΕΕΔ, είναι να έχουν τελεστεί κατά την άσκηση των καθηκόντων των δραστών αυτών είτε κατ' εκμετάλλευση της ιδιότητάς τους, χωρίς να είναι απαραίτητο να διατηρούν αυτήν, κατά το χρόνο της διερεύνησης και από την τέλεση των συγκεκριμένων πράξεων να αναμένεται η προσδοκία οικονομικού οφέλους ή να επέρχεται βλάβη του δημοσίου, των ΝΠΔΔ ή των ΟΤΑ.

Τέλος, σε μια προσπάθεια να ρυθμιστεί νομοθετικά η σύγκρουση των αρμοδιοτήτων μεταξύ του ΕΕΔ και του ΕΟΕ, προβλέφθηκε η εξαίρεση από την αρμοδιότητα του πρώτου όλων των ανωτέρω κακουργημάτων, που εκ της φύσεως τους υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΕΟΕ.

ΣΤ) Ουσιαστικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις διευρυμένες εξουσίες των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων σύμφωνα με το προισχύσαν νομοθετικό καθεστώς, προβλέφθηκαν στις διατάξεις των άρθρων 34 παρ. 1 και 36 παρ.3 ΝΚΠΔ, σε μια προσπάθεια οριοθέτησης της απόλυτης δράσης τους με την υποχρέωση τήρησης εκ μέρους τους της αρχής της αναλογικότητας. Ήδη στην αιτιολογική έκθεση του ΝΚΠΔ,⁷³ επισημαίνεται ότι εκτός από την αρχή της αναλογικότητας, οι εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων υπόκεινται, όπως και οι λοιποί εισαγγελικοί λειτουργοί στην υποχρέωση ουσιαστικού ελέγχου της νομιμότητας της αστυνομικής δράσης, αλλά και στην απαγόρευση χρησιμοποίησης

⁷³ Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4619/2020,ο.π. σελ 360-361.

παράνομων αποδεικτικών μέσων, όπως αυτές διαγράφονται από την Σύσταση R (2000) 19 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για τον ρόλο του Εισαγγελέα στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, και την Απόφαση με αριθμό 45/166/18-12-1990 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για τον ρόλο της Εισαγγελικής Αρχής.

Έτσι, συνεχίζει να προβλέπεται το δικαίωμά τους για πρόσβαση σε κάθε αναγκαίο για την έρευνά τους στοιχείο ή πληροφορία ή αρχείο δημόσιας υπηρεσίας που τηρεί και επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα, υπό την ρητή, όμως, πλέον επιφύλαξη της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, εκ μέρους τους ως προς την αναγκαιότητα της πρόσβασής τους στις συγκεκριμένες πληροφορίες. Περαιτέρω, συνεχίζουν να μην υπόκεινται στους νομοθετικούς περιορισμούς, που τίθενται από το φορολογικό, τραπεζικό, χρηματιστηριακό και κάθε άλλου είδους απόρρητου, με την εξαίρεση του δικηγορικού (άρθρο 39 παρ. 1 του ν. 4194/2013) και τηλεπικοινωνιακού (ν. 2225/1994) απορρήτου. Η συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή, δικαιολογήθηκε με δεδομένου ότι ο δικηγόρος αποτελεί σημαντικό παράγοντα διασφάλισης της δικαιοσύνης της ποινικής δίκης και διαδικασίας, ενεργώντας ως συλλειτουργός της δικαιοσύνης καθώς και ενόψει των διατάξεων του Ν. 2225/1994, που θέτουν ειδικές προϋποθέσεις για την άρση του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου, συνέπεια της συνταγματικής κατοχύρωσης αυτού.

Αντίστοιχα, εξακολουθεί να προβλέπεται ως δυνατότητα του ΕΟΕ, η ειδική ανακριτική πράξη της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων, σύμφωνα με την διαδικασία και τις προϋποθέσεις που ορίζονται στην παρ. 2 του άρθρου 34 ΚΠΔ, ωστόσο, προβλέφθηκαν ορισμένες τροποποιήσεις, που στόχο έχουν να βελτιώσουν την διαδικασία, αφού πλέον γνωστοποίηση της σχετικής εισαγγελικής διάταξης, γίνεται προς την Τράπεζα της Ελλάδος και όχι στην Ελληνική Ένωση Τραπεζών και την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών, ενώ προσδιορίστηκαν τα αρμόδια όργανα, στα οποία επιδίδεται η εισαγγελική διάταξη, όταν με αυτήν δεσμεύεται ακίνητο, πλοίο ή αεροσκάφος.

Επίσης, σε μια προσπάθεια χρονικής οριοθέτησης της ισχύος της δέσμευσης του ΕΟΕ, ώστε αυτή να μην καταλήγει να προσιδιάζει προς την ανεπίτρεπτη κατά

το Σύνταγμα γενική δήμευση της περιουσίας, ενόψει της δυνατότητας παράτασης αυτής κατά το προ ισχύσαν νομοθετικό καθεστώς για αόριστο χρονικό διάστημα, προβλέφθηκε πλέον ως ανώτατο χρονικό διάστημα για την ισχύ της διάταξης δέσμευσης το χρονικό διάστημα των εννέα μηνών, με δυνατότητα έκδοσης βουλεύματος παράτασης από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, για άλλους εννέα, κατ' ανώτατο όριο, μήνες, μόνο εφόσον προκύπτει αιτιολογημένα η αναγκαιότητα περισσότερου χρόνου για την ολοκλήρωση της σχετικής προκαταρκτικής εξέτασης.

Ζ) Ως προς τα καθήκοντα και τις εξουσίες του ΕΕΔ, συνεχίζει να υφίσταται ως κύριο αντικείμενο του έργου του ΕΕΔ, η παραγγελία διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης, μετά την περάτωση της οποίας, εκείνος ενεργεί σύμφωνα με τις υπαγορεύσεις της διάταξης του άρθρου 43 του ΝΚΠΔ, χωρίς βέβαια να έχει προβλεφθεί το ανώτατο χρονικό διάστημα των δύο μηνών εντός του οποίου αυτή θα πρέπει να έχει διενεργηθεί, όπως προβλεπόταν με τον Ν. 4022/2011. Παρέχεται ομοίως και τον ΕΕΔ, η δυνατότητα αρχειοθέτησης της κρινόμενης μήνυσης ή αναφοράς, ως μη στηριζόμενη στον νόμο, προφανώς αβάσιμη στην ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης ή επειδή δεν προέκυψαν επαρκείς ενδείξεις που δικαιολογούν την άσκηση ποινικής δίωξης, έχοντας βέβαια την υποχρέωση να υποβάλει την δικογραφία στον εποπτεύοντα αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και αναφέρει τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε ποινική δίωξη, ώστε στη συνέχεια αυτός σε περίπτωση διαφωνίας του μπορεί να παραγγείλει επίσης αιτιολογημένα, είτε νέα προκαταρκτική εξέταση είτε την άσκηση ποινικής δίωξης.

Τέλος, στο άρθρο 36 παρ. 2 του ΝΚΠΔ, περιλαμβάνονται προβλέψεις αναφορικά το ειδικό επιστημονικό προσωπικό, που υποστηρίζει το έργο του ΕΕΔ, στην περίπτωση που για την διακρίβωση των γεγονότων απαιτούνται ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης. Η επιλογή του συγκεκριμένου προσωπικού θα γίνεται από τον ίδιο τον ΕΕΔ, από πρόσωπα, που υπηρετούν, κατ' αρχήν στο δημόσιο, αλλά κατ' εξαίρεση και στον ιδιωτικό τομέα, εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο, ενώ ορίζεται ρητά ότι τα πρόσωπα αυτά δεν μπορούν να εξεταστούν ως μάρτυρες, καθώς θα έχουν επιτελέσει οιονεί εισαγγελικά καθήκοντα, δηλαδή καθήκοντα υποστήριξης του εισαγγελέα.

Μάλιστα, στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4620/2019, διασαφηνίστηκε ότι δεν αποκτούν τον ρόλο του πραγματογνώμονα, καθώς παρέχουν άτυπη επιστημονική υποστήριξη προς τον εισαγγελέα και τους διενεργούντες προκαταρκτική εξέταση ανακριτικούς υπαλλήλους, χωρίς να καταρτίζουν γραπτή γνωμοδότηση, οπότε αποκλείεται η δυνατότητα των εμπλεκόμενων να διορίσουν τεχνικό σύμβολο για την αμφισβήτηση των πορισμάτων των ειδικών επιστημόνων.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι με το άρθρο 586 στοιχ.ή ΚΠΔ καταργήθηκε η ρύθμιση του άρθρου 65 του Ν. 4356/2015, δυνάμει της οποίας, σε υποθέσεις κακουργηματικού χαρακτήρα, που υπάγονταν στην αρμοδιότητα των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς, ήταν δυνατή, υπό προϋποθέσεις, η αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών μέσων, ενώ με το αρ.587παρ.4 ΝΚΠοινΔικ προβλέφθηκε ότι το αρ.65 Ν.4356/2015 εφαρμόζεται σε εκκρεμείς κατά την έναρξη ισχύος του ΝΚΠοινΔικ υποθέσεις, όπου τα σχετικά αποδεικτικά μέσα έχουν ήδη ενταχθεί.

Περαιτέρω, με το άρθρο 586 σε συνδυασμό με το άρθρο 585 ΚΠΔ, καταργήθηκαν οι παρ. 1 έως και 8 του άρθρου 17Α του Ν. 2523/1997, που αφορούν τον ΕΟΕ, παραμένουσες σε ισχύ μόνο οι παράγραφοι 9, 9 α και 10 του ως άνω άρθρου και αντίστοιχα με το άρθρο 587 παρ. 2 ΚΠΔ, διατηρήθηκαν σε ισχύ και εξακολουθούν να εφαρμόζονται στα εγκλήματα αρμοδιότητας του ΕΕΔ, το άρθρο 2 παρ. 2, 3, 3Α, 4, 5 και 6, το άρθρο 5 παρ. 1 και το άρθρο 6 του Ν. 4022/2011, γεγονός που δημιουργεί προβληματισμούς κατά πόσο η επιλογή αυτή συνάδει με την ανάγκη συστηματικής ενότητας των διατάξεων για τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων, η οποία έγινε προσπάθεια να επιτευχθεί με την ένταξη αυτών στα πλαίσια του ΝΚΠΔ.

Μάλιστα, ήδη λίγες ημέρες μετά την κύρωση και θέση σε ισχύ του νέου ΚΠΔ (01.07.2019), ο νομοθέτης ανέστειλε την ισχύ των άρθρων 35 και 36 ΚΠΔ έως τις 30.09.2019, επαναφέροντας τα καταργηθέντα, δια του άρθρου 586 ΚΠΔ, άρθρα 1 και 2 παρ. 1 του Ν. 4022/2011, σε συνδυασμό με τα άρθρα 13α ' ΠΚ και 263Α ΠΚ (έννοια υπαλλήλου για τα εγκλήματα διαφθοράς).

8. Οι τροποποιήσεις στους θεσμούς των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων μετά την ισχύ του νέου ΚΠΔ.

Η θέσπιση του ΝΚΠΔ και ΝΠΚ, αποτέλεσε μια αναγκαιότητα ενόψει του γεγονότος ότι οι παλαιοί κώδικες, ισχύοντες από το 1951, είχαν υποστεί μια σειρά από τροποποιήσεων και συμπληρώσεων, που προκάλεσαν ρήγμα στην εσωτερική τους συνοχή και συνέπεια αλλά και ενόψει των ραγδαίων εξελίξεων στον κοινωνικό ιστό, στην οικονομία, στην επιστήμη και την τεχνολογία, στα πλαίσια της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, που μετάλλαξαν τον χαρακτήρα και τους μεθόδους της εγκληματικής δράσης, καθιστώντας την πιο πολύπλοκη.⁷⁴

Η θέσπιση τους ωστόσο, κατηγορήθηκε ότι έγινε εσπευσμένα και χωρίς επαρκή διαβούλευση, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να ακολουθήσουν σε ελάχιστο χρονικό διάστημα αλληλουχία τροποποιήσεων ενόψει των αντιδράσεων, που προκλήθηκαν, γεγονός ωστόσο που καμία ασφάλεια δικαίου δεν εξασφαλίζει για τον πολίτη, ο οποίος δεν διαθέτει ειδικές νομικές γνώσεις.⁷⁵ Ειδικά, ως προς τον θεσμό των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων, η διαμόρφωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου πέρασε από επτά συνολικά μέχρι το τέλος του 2021 με την διαδοχική θέσπιση των Ν. 4623/2019, 4637/2019, 4640/2019, 4689/2020, 4745/2020, 4800/2021 και 4855/2021.

Όπως αναφέραμε και ανωτέρω, με το άρθρο 96 περ. α του Ν. 4623/2019, συμπεριλήφθηκαν στα εγκλήματα αρμοδιότητας του ΕΕΔ, τα κακουργήματα, που τελούνται από του Υπουργούς και Υφυπουργούς, προς αποκατάσταση της εκ παραδρομής παράλειψης αυτών, και αποφασίσθηκε να ανασταλεί η ισχύς των αρ.35- 36 ΝΚΠοινΔικ μέχρι 30-09-2019 και να ισχύουν οι καταργούμενες διατάξεις ώστε να μην υφίσταται νομοθετικό κενό.

Στη συνέχεια, ακολούθησε η τροποποίηση των διατάξεων για τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων με το άρθρο 4 του Ν. 4637/2019, εισάγοντας

⁷⁴ Μπενάκη - Ψαρούδα Άννα, Προβλήματα της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα και νέοι Ποινικοί Κώδικες, Ποινικά Χρονικά 2020, σελ 3.

⁷⁵ Μπενάκη - Ψαρούδα Άννα, Προβλήματα της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα και νέοι Ποινικοί Κώδικες, Ποινικά Χρονικά 2020, σελ 3.

διαφοροποιήσεις τόσο ως προς την υλική αρμοδιότητα του ΕΕΔ όσο και ως προς την κατανομή μεταξύ αυτού και του ΕΟΕ των υποθέσεων, που δύνανται να υπαχθούν και στην υλική αρμοδιότητα και των δύο και μπορούν να προκαλέσουν μεταξύ τους σύγκρουση αρμοδιοτήτων.

Ειδικότερα, με το άρθρο 7 παρ. 4 περ. α' του Ν. 4637/2019, στην παρ. 3 του άρθρου 33 ΚΠΔ, στην οποία προσδιορίζονται τα αδικήματα αρμοδιότητας του ΕΟΕ, προστέθηκε η φράση «εξαιρουμένων των περιπτώσεων του άρθρου 35 παρ. 3», ενώ, ταυτόχρονα, αφαιρέθηκε από το τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 35 ΚΠΔ η φράση «εξαιρουμένων των περιπτώσεων του άρθρου 33». Βάσει της συγκεκριμένης πρόβλεψης, επεκτάθηκε η αρμοδιότητα του ΕΕΔ ενόψει του ότι προβλέφθηκε ότι από την στιγμή που η αρμοδιότητα του ΕΕΔ στο άρθρο 35 του ΝΚΠΔ, ρυθμίζεται με βάση την ιδιότητα του δράστη, στην περίπτωση που οικονομικό ή φορολογικό αδίκημα, το οποίο θα μπορούσε να υπαχθεί στην αρμοδιότητα του ΕΟΕ, τελείται από τα αναφερόμενα πρόσωπα στο άρθρο 35, τότε εγκαθιδρύεται αρμοδιότητα του ΕΕΔ.⁷⁶

Ταυτόχρονα, προς λειτουργική ενίσχυση του θεσμού του ΕΕΔ, στην περ. β του άρθρου 4 του Ν. 4637/2019, προσδιορίστηκε ο τρόπος ορισμού αναπληρωτών ΕΕΔ στις εισαγγελίες Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, θέσεις στις οποίες τοποθετούνται νεότεροι στην επετηρίδα αντεισαγγελείς Εφετών με σχετικό προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται κατόπιν σχετικής απόφασης του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου.

Περαιτέρω, με το άρθρο 7 παρ. 4 περ. γ' του Ν. 4637/2019, επεκτάθηκε η υλική αρμοδιότητα των ΕΕΔ, αφού πλέον ορίστηκε ότι μπορούσε να επιληφθεί όχι μόνο των κακουργηματικών πράξεων υπουργών και υφυπουργών που δεν ρυθμίζονται από το άρθρο 86 παρ. 1 του Σ, αλλά και των κακουργηματικών πράξεων των σύμφωνα με το άρθρο 13 στοιχείο α του ΝΠΚ υπαλλήλων, των ευρωβουλευτών, που εκπροσωπούν την Ελλάδα καθώς και των προσώπων που υπηρετούν με οποιαδήποτε σχέση ή διάρκεια ή ιδιότητα α) σε ΝΠΙΔ που ιδρύθηκαν από το Δημόσιο και από ΝΠΔΔ, εφόσον τα ιδρυτικά νομικά πρόσωπα

⁷⁶ Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4637/2019 (ΦΕΚ Α 180/18.11.2019), Διαθέσιμο στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών - Νόμος, σελ. 7.

συμμετέχουν στη διοίκησή τους ή τα νομικά αυτά πρόσωπα είναι επιφορτισμένα με εκτέλεση κρατικών προγραμμάτων οικονομικής ανασυγκρότησης ή ανάπτυξης και β) σε ΝΠΙΔ, στα οποία, κατά τις κείμενες διατάξεις, μπορούν να διατεθούν από το Δημόσιο και από ΝΠΔΔ επιχορηγήσεις ή χρηματοδοτήσεις, ακόμη και αν οι υπαίτιοι έχουν παύσει να φέρουν την ιδιότητα αυτή, εφόσον αυτά σχετίζονται με επιδίωξη οικονομικού οφέλους των ιδίων ή τρίτων ή την πρόκληση βλάβης στο Δημόσιο, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή στα ανωτέρω νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου

Επίσης, με το άρθρο 13 παρ. 9 περ. α' του Ν. 4637/2019, καταργήθηκε η τελευταία διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 36 ΚΠΔ, σύμφωνα με την οποία απαγορευόταν η εξέταση ως μάρτυρες στην ποινική δίκη του ειδικού επιστημονικού προσωπικού, που επικουρεί τον ΕΕΔ, πράγμα που υπαγορευόταν λόγω συστηματικής διάρθρωσης του ΝΚΠΔ, αφού ταυτόχρονα τροποποιήθηκε με την ίδια διάταξη και το άρθρο 210 ΚΠΔ ως προς το ότι εξαιρέθηκαν από την απαγόρευση να εξετασθούν ως μάρτυρες οι σύμφωνα με το 248 παρ. 4 ΝΚΠΔ παρέχοντας βοηθητικό έργο στην ανάκριση της ίδιας υπόθεσης. Εντούτοις, η θεωρία αποδοκίμασε την συγκεκριμένη διάταξη, αφού οι ως άνω ειδικοί επιστήμονες δεν μπορούν να θεωρηθούν πραγματογνώμονες αφού, ούτε ορκίζονται ούτε υποβάλλουν γραπτή γνωμοδότηση. Επίσης, οι εν λόγω ειδικοί επιστήμονες δεν εξετάζονται ως μάρτυρες διότι, ασκούν «οιωνεί εισαγγελικά καθήκοντα, δηλαδή, καθήκοντα υποστήριξης του έργου του εισαγγελέα».⁷⁷

Τέλος, με την διάταξη του άρθρου 14 του Ν. 4637/2019, ο ποινικός νομοθέτης αναιώντας την προηγούμενη νομοθετική επιλογή του, στην ουσία επαναφέρει, την πρόβλεψη του άρθρου 65 του Ν. 4356/2015, που είχε καταργηθεί με την διάταξη του άρθρου 586 περ η του ΝΚΠοινΔ, με ισχύ της κατάργησης από 01-07-2019 και η οποία συνέχιζε να εφαρμόζεται μόνο στις εκκρεμείς υποθέσεις μέχρι την 1^η Ιουλίου 2019, εισάγοντας εξαίρεση από την διάταξη του άρθρου 177 παρ. 2 του ΝΚΠοινΔ. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την διάταξη αυτή, οι εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων, για τα κακουργήματα αρμοδιότητάς τους, μπορούν να χρησιμοποιήσουν οποιοδήποτε αποδεικτικό μέσο κατά την έρευνα

⁷⁷ Χ. Σεβαστιδής, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Τομ 1, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2^η έκδοση Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2023, σελ. 385-386.

των συγκεκριμένων υποθέσεων, όταν το αποδεικτικό μέσο αφορά πληροφορίες ή στοιχεία στα οποία οι ως άνω εισαγγελείς έχουν πρόσβαση στα πλαίσια της αρμοδιότητάς τους, υπό τις κατωτέρω αναφερόμενες προϋποθέσεις: α) Να κριθεί αιτιολογημένα ότι η βλάβη που προκαλείται με την κτήση του: α) είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η υπό διερεύνηση πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας δεν θα ήταν δυνατή με διαφορετικό τρόπο και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία.

Δηλαδή, οι εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων, καλούνται να σταθμίσουν εκ των προτέρων ότι δεν υφίσταται άλλο αποδεικτικό μέσο που να προσφέρεται για την απόδειξη της αλήθειας.

Όπως αναφέραμε και ανωτέρω, η συγκεκριμένη διάταξη έρχεται σε αντίθεση με την συνταγματικώς προστατευόμενη αρχή της αναλογικότητας, αφού η χρήση παρανόμως αποκτηθέντος αποδεικτικού μέσου για την διερεύνηση των οικονομικών εγκλημάτων και της διαφθοράς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ούτε το αναγκαίο ούτε το μοναδικό ούτε το ανάλογο μέτρο. Η συγκεκριμένη διάταξη ενέχει το στοιχείο της αξιολογικής αντινομίας, αφού τα προστατευόμενα έννομα αγαθά ως προς τα αδικήματα αρμοδιότητας των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, κρίνεται ότι χρήζουν μεγαλύτερης προστασίας σε σχέση με τα έννομα αγαθά, που αφορούν βαρύτερης απαξίας αδικήματα. Περαιτέρω, όπως υποστηρίζεται, η κάμψη της απόλυτης απαγόρευσης αξιοποίησης παράνομων αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων, η οποία εδράζεται στην διάταξη του άρθρου 19 παρ. 3 του Σ, υπό το πρίσμα της αρχής αναλογικότητας κατ' άρθρο 25 παρ. 1 του Σ, είναι δικαιολογημένη μόνο στην περίπτωση, που το αποδεικτικό μέσο αποτελεί το μοναδικό μέσο προς απόδειξη της αθωότητας του κατηγορουμένου.⁷⁸

⁷⁸ Π. Γαλάνης, Οικονομικά εγκλήματα και χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων με το άρθρο 14 Ν 4637/2019 – Ένα πρόβλημα συνταγματικής υφής, Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 3/2019, σελ. 257-258.

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών
Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
9. Τροποποιήσεις των Θεσμών των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων με τον Ν.
4640/2019 (ΦΕΚ Α' 190/30.11.2019) και τον Ν. 4689/2020 (ΦΕΚ Α 103/27.5.2020).

Με την διάταξη του άρθρου 43 Ν. 4640/2019, ο οποίος αφορούσε σε θέματα διαμεσολάβησης επί αστικών και εμπορικών υποθέσεων, δηλαδή σε ένα νομοθέτημα που δεν αφορούσε τον ΕΟΕ, τροποποιήθηκε το περιεχόμενο της εξουσίας του ΕΟΕ για πρόσβαση τηρούμενης της αρχής της αναλογικότητας σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο που είναι χρήσιμο για την άσκηση του έργου τους και συγκεκριμένα με την παρ. 1 του άρθρου 43, διαγράφηκε η προβλεπόμενη στο άρθρο 34 ΚΠΔ εξαίρεση του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου, ως ορίου στην ως άνω εξουσία τους. Στην παρ. 2 του ιδίου άρθρου, οριοθετήθηκε η ως άνω εξουσία των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων με την πρόβλεψη ως μοναδικής προϋπόθεσης για την κάμψη του εν λόγω απορρήτου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις σχετικές διατάξεις του Ν. 2225/1994, να προκύπτει αιτιολογημένα και τεκμηριωμένα αντικειμενική υπόσταση κακουργήματος.

Ωστόσο, η συγκεκριμένη διάταξη εγείρει προβληματισμούς καθώς δεν μπορεί να αποφευχθεί το ερώτημα που δημιουργείται πως είναι δυνατόν ο εισαγγελέας, πριν αποκτήσει πρόσβαση στην πληροφορία, να διαγνώσει αν με αυτό μπορεί να στοιχειοθετηθεί η τέλεση κακουργηματική πράξη, ώστε να κριθεί δικαιολογημένη η κάμψη του τηλεπικοινωνιακού απόρρητο. Προφανώς, η συγκεκριμένη ρύθμιση αφορά την περίπτωση αποδεικτικών στοιχείων, στα οποία ο εισαγγελέας έχει αποκτήσει πρόσβαση και δύναται να αξιοποιήσει κατά παρέκκλιση της διάταξης του άρθρου 177 παρ. 2 του ΝΚΠΔ. Προφανώς, με την επιλογή αυτή, ο νομοθέτης, επέτρεψε στους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων να προβαίνουν στην άρση του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου στην περίπτωση διερεύνησης κακουργήματος, χωρίς οποιαδήποτε προϋπόθεση.

Η συγκεκριμένη διάταξη εγείρει ζητήματα συνταγματικότητας, αφού ο νομοθέτης παρέκαμψε τις διατάξεις του Ν. 2225/1994, στον οποίο περιοριστικά αναφέρονται τα ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα για τα οποία μπορεί να διενεργηθεί η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και με τον οποίο εξειδικεύεται ο προβλεπόμενος στο άρθρο 19 παρ. 3 του Σ όρος «ιδιαιτέρως σοβαρά εγκλήματα». Μάλιστα, με το τρόπο αυτό παρακάμπτονταν οι εγγυήσεις που προβλέπονται για την άρση του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.

2225/1994, στην περίπτωση των εγκλημάτων αρμοδιότητας των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων, γεγονός που δημιουργεί την εντύπωση ότι ισχύουν δύο μέτρα και δύο σταθμά από τον νομοθέτη, ανάλογα με το είδος του αδικήματος που διερευνάται.⁷⁹

Στη συνέχεια, με την διάταξη του άρθρου 94 του Ν. 4689/2020, δηλαδή με μια τροπολογία σε ένα άσχετο νομοθέτημα, επέφερε νεότερες τροποποιήσεις στις αρμοδιότητες των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων. Ειδικότερα, με το άρθρο 94 παρ. 1 του Ν. 4689/2020, προβλέφθηκε η δυνατότητα ορισμού στην θέση του ΕΟΕ, Εισαγγελέα Εφετών, που υπηρετεί σε οποιαδήποτε Εισαγγελία της επικράτειας, με την δυνατότητα μετάθεσής του στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών, σε περίπτωση που δεν υπηρετεί ήδη σε αυτήν.

Με την παρ. 2 του άρθρου 94 του Ν. 4689/2020, προβλέφθηκε ότι πλέον ο εποπτεύων τον ΕΟΕ Αντιεισαγγελέας ΑΠ, θα ορίζεται από το ανώτατο δικαστικό συμβούλιο και ότι από τον Εισαγγελέα ΑΠ και με τις παρ. 3, 4, 5 και 6, πλέον προβλέφθηκε η δυνατότητα αρχειοθέτησης της δικογραφίας από τους Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, χωρίς την προηγούμενη υποβολή της δικογραφίας τον εποπτευόντα Αντιεισαγγελέα ΑΠ. Πλέον, ο τελευταίος δεν θα μπορούσε να παραγγείλει την διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή την άσκηση ποινικής δίωξης, σε περίπτωση διαφωνίας του με την ενέργεια αρχειοθέτησης της δικογραφίας από τον ΕΟΕ ή τον ΕΕΔ, όταν αυτός έκρινε είτε εξαρχής ότι η καταγγελία είναι προφανώς νομικά ή ουσιαστικά αβάσιμη, είτε όταν έκρινε, μετά τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, ότι δεν συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ενοχής για την άσκηση ποινικής δίωξης.

Τέλος, με την παρ. 7 του άρθρου 94 του Ν. 4689/2020, προβλέφθηκε ότι ο ΕΕΔ, όταν λάβει τη μήνυση ή την αναφορά για την τέλεση πράξης που ανήκει στην αρμοδιότητά του, ενεργεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 43 και, εφόσον, μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης, κρίνει ότι συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση ποινικής δίωξης, παραγγέλλει στον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών την άσκηση ποινικής δίωξης.

---

⁷⁹ Δ Βούλγαρης Δ., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στα άρθρα 33επ., ΚΠΔ σχετικά με τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων, σε ηλεκτρονικό περιοδικό The Art of Crime, 2020.

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών
Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
10. Το καθεστώς του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος με τον Ν.
4745/2020. (ΦΕΚ Α' 214/06.11.2020)

Με τον το άρθρο 53 του Ν. 4745/2020, επήλθε αναμόρφωση του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, με την τροποποίηση των διατάξεων των άρθρων 33-36 του ΝΚΠΔ και την πρόβλεψη της κατάργησης του ΕΕΔ και την μεταφορά του αντικειμένου αρμοδιότητάς του στον ΕΟΕ.

Η συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή δικαιολογήθηκε στην Αιτιολογική Έκθεση του ως άνω νόμου ότι υπάκουε στην αναγκαιότητα αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης των υποθέσεων αρμοδιότητας των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων και της αποφυγής αδικαιολόγητης πολυδιάσπασης των αρμοδιοτήτων τους.

Περαιτέρω, με τον τρόπο αυτό άρθηκε η αντινομία σε σχέση με την άσκηση των αρμοδιοτήτων των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, αφού ο μεν ΕΟΕ ασκούσε τις αρμοδιότητές του σε όλη την επικράτεια ενώ αντίθετα η αρμοδιότητα του ΕΕΔ περιοριζόταν μόνο στην εδαφική περιφέρεια του Εφετείου Αθηνών.⁸⁰ Σύμφωνα με τις τροποποιημένες διατάξεις των άρθρων 33-36 ΝΚΠΔ, η αρμοδιότητα του ΕΟΕ εκτεινόταν σε όλη την εδαφική επικράτεια.

Η ψήφιση του ως άνω νόμου, προκάλεσε πλήθος αντιδράσεων τόσο στον πολιτικό όσο και στον νομικό κόσμο. Συγκεκριμένα, υφίστατο οξεία πολιτική αντιπαράθεση δεδομένου ότι θεωρήθηκε ότι η κατάργηση της ΕΕΔ έγινε προκειμένου να εκδιωχθεί από την θέση της η τότε ΕΕΔ, η οποία ασχολούνταν με την υπόθεση NOVARTIS, ενώ αντίθετα μέρος της θεωρίας του ποινικού δικαίου, υποδέχθηκε την ενοποίηση των δύο θεσμών, ως θετική εξέλιξη⁸¹, ενώ άλλοι διατύπωσαν επιφυλάξεις⁸², κάποιιοι δε συνέστησαν την πλήρη κατάργηση του θεσμού των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων, δεδομένου ότι σε αυτόν ενέχεται ο κίνδυνος υπερσυγκέντρωσης εξουσιών, που δεν δικαιολογείται

⁸⁰ Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4689/2020, διαθέσιμο σε Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ, σελ. 105-106.

⁸¹ Λ. Μαργαρίτης, Οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα διαφθοράς: Τμήμα εισαγγελίας ή ένας εισαγγελέας για τη δίωξή τους;; Ποινική Δικαιοσύνη 11/2021, σελ. 1544.

⁸² Δ. Βουλγαρης, ο.π, σελ 247-248.

δικαιοπολιτικά και προσβάλει ταυτόχρονα την αυθεντία και το κύρος του εισαγγελικού θεσμού.⁸³

Περαιτέρω, προβληματισμός υπήρξε ως το ότι με την μεταφορά στους ΕΟΕ των εγκλημάτων αρμοδιότητας του προσφάτως καταργηθέντος θεσμού του ΕΕΔ, ήτοι των εγκλημάτων διαφθοράς, αλλοιώνεται ο οικονομικός χαρακτήρας του αντικειμένου τους, αφού τα εγκλήματα διαφθοράς ακόμα και αν επιπτώσεις στην οικονομική έννομη τάξη δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως οικονομικά εγκλήματα. Επομένως, ο χαρακτηρισμός των ειδικών εισαγγελέων του άρθρο 33 ΝΚΠΔ ως οικονομικών εισαγγελέων δεν αντιστοιχεί με το αντικείμενο της αρμοδιότητάς τους.⁸⁴

Έτσι, στα άρθρα 33 έως και 36 ΚΠΔ καταστρώνεται το πλαίσιο των διατάξεων, που αφορούν τους ΕΟΕ και συγκεκριμένα την οργανωτική τους διάρθρωση, τις αρμοδιότητες και τις παρεχόμενες σε αυτού εξουσίες.

Με το νέο διατυπωθέν άρθρο 33 του ΝΚΠΔ, καταργήθηκε η λειτουργική και υπηρεσιακή αυτοτέλεια του ΕΟΕ, ο οποίος πλέον υπάγεται ως αυτοτελές Τμήμα Οικονομικού Εγκλήματος στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών. Στο συγκεκριμένο τμήμα τοποθετούνται 4 εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς Εφετών με τους ισάριθμους αναπληρωτές τους μετά από απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, η δε θητεία τους ορίστηκε τριετής. Ως Προϊστάμενος τους, ορίζεται ο αρχαιότερος εκ των εισαγγελικών λειτουργών του Τμήματος.

Παράλληλα, συνεχίζει να είναι δυνατή η τοποθέτηση στο Τμήμα Οικονομικού Εγκλήματος, εισαγγελέα από τη βαθμίδα Εισαγγελέα ή Αντεισαγγελέα Εφετών, που υπηρετεί στην λοιπή επικράτεια, ο οποίος μετατίθεται στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών. Οι τακτικοί εισαγγελείς του Τμήματος υπηρετούν κατά πλήρη και αποκλειστική απασχόληση ενώ οι αναπληρωτές τους, ασκούν και παράλληλα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί, ενώ συνεπικουρούνται από από 8 τουλάχιστον εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών, εκ των οποίων οι επτά (7) τουλάχιστον υπηρετούν στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών και ένας

⁸³ Χ. Σεβαστίδης, Η ανάγκη κατάργησης του Εισαγγελέα Διαφθοράς και το αίτημα έκδοσης ΠΝΠ περί αναστολής των Κωδίκων, 2019, ανακτήθηκε στις 25-01-2025 από: <https://www.dikastiko.gr/articles>.

⁸⁴ Δ. Βούλγαρης, ο.π, σελ 247-248.

τουλάχιστον από όσους υπηρετούν στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης.

Τον συντονισμό και την εποπτεία των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος αναλαμβάνει πλέον ο Προϊστάμενος του Τμήματος.

Με την οργανωτική αναδιάρθρωση του θεσμού του Οικονομικού Εισαγγελέα, πλέον, άρθθηκαν οι αντινομίες των προηγούμενων νομοθετικών προβλέψεων για τον συγκεκριμένο θεσμό σε σχέση με την διαφοροποίηση ως προς την κατανομή της αρμοδιότητας αφού για τον μεν ΕΟΕ η αρμοδιότητά του κρινόταν με βάση το αντικείμενο της εγκληματικής πράξης, για τον ΕΕΔ κρινόταν με βάση την ιδιότητα του δράστη του εγκλήματος, οπότε πολλές φορές είχε προκύψει αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων καθώς και σε σχέση με την διαφοροποίηση ως προς την ρύθμιση της τοπικής τους αρμοδιότητας. Η επιλογή αυτή αξιολογήθηκε με θετικό πρόσημο, αφού συνέβαλε στην αποδοτικότερη και ενοποιημένη δράση του θεσμού.⁸⁵

Περαιτέρω, το γεγονός ότι πλέον καταργήθηκε η αρμοδιότητα του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου για την εποπτεία του ΕΟΕ καθώς και ότι η επιλογή και τοποθέτηση των επίκουρων εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος γίνεται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και όχι από τον Προϊστάμενο της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, μετά από διατύπωση γνώμης από το ΕΟΕ, αποτρέπει την πιθανότητα παρεμβάσεων από ανωτέρους ιεραρχικά δικαστικούς λειτουργούς καθώς και παρεμβολές μέσω αυτών από την εκτελεστική εξουσία ενώ περαιτέρω αποτρέπει τον συγκεντρωτισμό της εξουσίας στο πρόσωπο του ΕΟΕ με την δημιουργία επίλεκτων ομάδων με μεροληπτικά κριτήρια.

Τέλος, αξιολογήθηκε ως θετική η απαλοιφή από τον τίτλο του σχετικού κεφαλαίου του ΝΚΠΔ, για τους ΕΟΕ, της φράσης «Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων», δεδομένου ότι αυτό δημιουργούσε υπόνοιες ότι ο κατακερματισμός του εισαγγελικού θεσμού και η πρόκριση για τον Εισαγγελέα ενός ρόλου περισσότερο επιχειρησιακού με διευρυμένες εξουσίες και προνόμια, καθώς και η ανάδειξη σ θα συνεπαγόταν την απεμπόληση της ανεξαρτησίας του και την διαμόρφωση αθέμιτων και υπόγειων συναλλαγών με την εκτελεστική εξουσία.

⁸⁵ Λ. Μαργαρίτης (2021), ο.π σελ. 1544-1545.

Ως προς τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του ΕΟΕ, διατηρήθηκαν οι προβλέψεις των σχετικών άρθρων, όπως ίσχυαν μετά τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις τους, και ενοποιήθηκαν στο άρθρο 35 του ΝΚΠΔ, ενώ στο άρθρο 36 του ΝΚΠΔ, για τις εξουσίες των ΕΟΕ, διατηρήθηκαν οι ίδιες προβλέψεις.

Τέλος, με την μεταβατική διάταξη του αρ.100 Ν.4745/2020 προβλέφθηκε η άμεση τοποθέτηση των νέων λειτουργών εντός δεκαπέντε ημερών από τη δημοσίευση του Ν.4745/2020 και ρητά ορίστηκε επίσης ότι όλες οι εκκρεμείς υποθέσεις θα περιέχονταν αυτοδικαίως στο νεοσυσταθέν Τμήμα Οικονομικού Εγκλήματος.

**11. Τροποποιήσεις στις διατάξεις για τους Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος
μετά τον Ν. 4745/2020 (ΦΕΚ Α' 214/06.11.2020).**

Και μετά την κατάργηση του ΕΕΔ και την ενοποίηση των δύο θεσμών, ακολούθησαν και μια σειρά τροποποιήσεων στις διατάξεις του ΝΚΠΔ, που αφορούν τους Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος.

Συγκεκριμένα, με την διάταξη του άρθρου 29 του Ν. 4800/2021, τροποποιήθηκε το α' εδ. της παρ. 1 και το β' εδ. της παρ. 2 του άρθρου 35 ΚΠΔ ως προς τα καθήκοντα του ΕΟΕ. Συγκεκριμένα, οι ΕΟΕ, οι αναπληρωτές τους και οι εισαγγελείς, που τους συνεπικουρούν, διενεργούν, είτε αυτοπροσώπως είτε με σχετική παραγγελία προς όλους τους γενικούς και ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλους προκαταρκτική εξέταση για τη διερεύνηση τέλεσης όλων των εγκλημάτων που υπάγονταν στην αρμοδιότητά τους και στην αρμοδιότητα του προϋφιστάμενου ΕΟΔ.

Ως προς τα αδικήματα για τα οποία υφίσταται αρμοδιότητα τους, προστίθεται ως επιπλέον προϋπόθεση, σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς που αφορούσε τα αδικήματα υλικής αρμοδιότητας του ΕΟΕ, το να έχουν αυτά μείζονα ποινική απαξία, γεγονός το οποίου θα το αξιολογήσει ο Προϊστάμενος του Τμήματος, ενώ αναφορικά με τα αδικήματα αρμοδιότητας του προϋφιστάμενου ΕΕΔ, διευρύνεται η αρμοδιότητά του καθώς πλέον επιλαμβάνονται όχι των κακουργημάτων που διαπράττουν γενικοί και ειδικοί γραμματείς των Υπουργείων, αλλά τα αντίστοιχα αδικήματα των γενικών και ειδικών γραμματέων της Κυβέρνησης.

Περαιτέρω, ο Προϊστάμενος του Τμήματος της Εισαγγελίας Οικονομικού Εγκλήματος, όχι μόνο αξιολογεί ποια περίπτωση εκ των αδικημάτων, που υπάγονται στην αρμοδιότητά του είναι μεγάλης απαξίας, αλλά περαιτέρω από τις υποθέσεις αρμοδιότητάς τους, στις οποίες επιλαμβάνεται, προτάσσει εκείνες που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επιλύει ζητήματα σύγκρουσης αρμοδιότητας μεταξύ των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος και των κατά τόπους εισαγγελέων πλημμελειοδικών. Με τον τρόπο αυτό ενδυναμώνεται ο ρόλος του Προϊσταμένου του Τμήματος του Τμήματος Εισαγγελίας Οικονομικού Εγκλήματος, δεδομένου ότι σε αυτόν

απονέμεται η αρμοδιότητα να κατανέμει τις υποθέσεις αρμοδιότητάς τους μεταξύ της υπηρεσίας που προΐσταται και των Εισαγγελιών Οικονομικού Εγκλήματος αλλά και να δίνει προτεραιότητα στις υποθέσεις μείζονος σημασίας για τα συμφέροντα το Ελληνικού Δημοσίου.

Στη συνέχεια με την διάταξη του άρθρου 101 του Ν. 4855/2021, τροποποιήθηκε η παρ. 4 του άρθρου 35 ΚΠΔ, προβλέποντας εκ νέου προθεσμίας 6 μηνών για την περάτωση της σχετικής προκαταρκτικής εξέτασης από τότε που η υπόθεση έλθει στα χέρια των ΕΟΕ, μετά την παρέλευση της οποίας ο οικονομικός εισαγγελέας είτε θα παραγγείλει στον καθ' ύλη και κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα πρωτοδικών τη δίωξη είτε θα αρχειοθετήσει την υπόθεση. Προβλέπεται βέβαια ότι ο Προϊστάμενος του Τμήματος της Εισαγγελίας μπορεί παρατείνει την προθεσμία, εφόσον αξιολογήσει ότι λόγω της φύσης της υπόθεσης και εφόσον η καθυστέρηση είναι δικαιολογημένη, απαιτείται η παράταση αλλά μπορεί να προβεί σε αντικατάσταση του εισαγγελικού λειτουργού.

Στη συνέχεια με την διάταξη του άρθρου 17 του Ν. 4995/2022 (ΦΕΚ Α 216/18.11.2022), τροποποιήθηκαν οι παρ. 2 και 3 του άρθρου 35 του ΝΚΠΔ, προκειμένου να καθορισθεί η αρμοδιότητα του δικαστικού συμβουλίου για την παράταση ή άρση της διάταξης της δέσμευσης του ΕΟΕ καθώς και καθιερώθηκε η υποχρέωση ενημέρωσης για την άρση των αρμοδίων οργανισμών και υπηρεσιών, στις οποίες είχε γνωστοποιηθεί η διάταξη. Συγκεκριμένα, προβλέφθηκε ότι πλέον, αρμόδιο συμβούλιο για να εξετάσει το ζήτημα της παράτασης ή άρσης της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων, που έχει διαταχθεί από τον ΕΟΕ, κατόπιν προσφυγής αυτού που αφορά ή τρίτου, είναι πλέον το Συμβούλιο Εφετών αν η διάταξη έχει εκδοθεί από τον ΕΟΕ, ενώ στην περίπτωση που έχει εκδοθεί από τον επίκουρο ΕΟΕ, ο οποίος είναι ιεραρχικά κατώτερος, αρμόδιο είναι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών.

Επίσης, με την διάταξη του άρθρου 66 του Ν. 5090/2024 (ΦΕΚ Α30/23-02-2024), τροποποιήθηκε το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 35 του ΝΚΠΔ, σχετικά με τις αρμοδιότητες του ΕΟΕ και συγκεκριμένα διευρύνθηκε η αρμοδιότητά του ως προς την διερεύνηση των φορολογικών, οικονομικών και συναφών εγκλημάτων που στρέφονται κατά αλλοδαπού δημοσίου. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση

του συγκεκριμένου νόμου⁸⁶, η πρόβλεψη της συγκεκριμένης διάταξης έγινε σε εναρμόνιση με την σύσταση 8 d του ΟΟΣΑ για την Αποτελεσματική Αντιμετώπιση της Διαφθοράς, δεδομένου ότι για τα συγκεκριμένα αδικήματα με το μέχρι πρότινος ισχύοντος νομοθετικό πλαίσιο, αρμόδιος ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών Αθηνών, αφού ότι ο ΕΟΕ, ήταν αρμόδιος για τα αντίστοιχα αδικήματα σε βάρος μόνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, με την διάταξη του άρθρο 21 του Ν 5095/2014 (ΦΕΚ Α' 40/15.03.2024), τροποποιήθηκε η παράγραφος 4 του άρθρου 35 του ΝΚΠΔ, ως προς την αρμοδιότητα του ΕΟΕ μετά την ολοκλήρωση της προκαταρκτικής εξέτασης. Πλέον ο ίδιος καθίσταται αρμόδιος για να κινήσει την ποινική δίωξη με παραγγελία προς τον αρμόδιο ανακριτή πλημμελειοδικών να διενεργήσει ανάκριση.

Η νομοθετική επιλογή για μη κίνηση της ποινικής δίωξης από τον ίδιο τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, αλλά για παραγγελία του προς τους αρμόδιους κατά τύπους εισαγγελείς πρωτοδικών για κίνηση της ποινικής δίωξης από αυτούς, εκπορευόταν από την θεμελιώδη αρχή του ποινικοδικονομικού μας συστήματος περί της μονοπωλιακής άσκησης της ποινικής δίωξης από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών καθώς και υπηρετούσε την ιεραρχική δομή του εισαγγελικού θεσμού.⁸⁷

Η διαφοροποίηση σε σχέση με το μέχρι τότε ισχύον καθεστώς εντάσσεται στην λογική της επιτάχυνσης της διαδικασίας διερεύνησης των συγκεκριμένων εγκληματικών φαινομένων και άμεσης άσκησης της ποινικής δίωξης, κατά παρέκκλιση βέβαια θεμελιωδών αρχών του ποινικοδικονομικού μας δικαίου.

⁸⁶ Αιτιολογική έκθεση του Ν. 5090/2024 (ΦΕΚ Α30/23-02-2024), διαθέσιμο Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Νόμος, σελ. 130.

⁸⁷ Κ.Κολιοκώστα, Ποινική μεταχείριση υποθέσεων δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών - Η Σύμβαση του ΟΟΣΑ για τη Δωροδοκία Αλλοδαπών Δημοσίων Λειτουργών στις Διεθνείς Επιχειρηματικές Συναλλαγές (Foreign Bribery) και η πρόσφατη αξιολόγηση της Ελλάδας, Αθήνα, 30-11-2022, ανακτήθηκε στις 29-01-2025, από: https://aead.gr/images/imerides/2022/YPEX_30-11/Koliokosta_1.pdf.

Στην διάταξη του άρθρου 47 του ΝΚΠΔ, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή του με την διάταξη του άρθρου 103 του Ν. 4855/2021, προβλέπεται ο θεσμός του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, αναφορικά με τις υποθέσεις που αφορούν τις αξιόποινες πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας υπαλλήλων, πολιτικών αξιωματούχων, και δικαστικών λειτουργών, καθώς και της εμπορίας επιρροής και των συναφών με αυτές πράξεις.

Η εισαγωγή του ως άνω θεσμού στην ελληνική έννομη τάξη, έγινε με την υποπαρ. 15 παρ. ΙΕ του άρθρου 1ου του Ν. 4254/2014, δυνάμει της οποίας προστέθηκε το άρθρο 45B στον ΚΠΔ, στα πλαίσια της συμμόρφωσης της χώρας σε διεθνείς δεσμεύσεις από την Σύμβαση του ΟΗΕ κατά της Διαφθοράς και ενόψει των σχετικών συστάσεων από διεθνείς οργανισμούς και συγκεκριμένα από τον ΟΟΣΑ.⁸⁸

Η αρχική διάταξη, η οποία στην συνέχεια πέρασε σχεδόν αυτούσια και στον ΝΚΠΔ, προέβλεπε την δυνατότητα του κατά τόπον αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς, μετά από έγκριση του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων Εγκλημάτων διαφθοράς, να χαρακτηρίζει ως μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, όποιον, συμβάλει, χωρίς να εμπλέκεται στις ανωτέρω πράξεις, με οποιονδήποτε τρόπο στην αποκάλυψη και δίωξη των παραπάνω αδικημάτων, με την παροχή πληροφοριών σε σχέση με την τέλεση των συγκεκριμένων αδικημάτων και των συναφών με αυτά, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζεται ποια εννοούνται ως συναφή με τα εγκλήματα διαφθοράς αδικήματα. Παράλληλα, προβλέφθηκε η δυνατότητα ανάκλησης σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής δίκης της ως αν απόφασης για τον χαρακτηρισμό ενός μάρτυρα ως μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, εφόσον κριθεί από τον Εισαγγελέα ότι δεν συντρέχουν οι προϋπόθεσης έκδοσής της, δηλαδή στην περίπτωση που αποδειχθεί η καταγγελία ήταν αβάσιμη ή ψευδής, οπότε παύει η παρεχόμενη προστασία, χωρίς την αναγκαιότητα έγκρισης από τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

⁸⁸ Α. Κωνσταντινίδης, "Προστατευόμενοι μάρτυρες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος". *Ποινικά Χρονικά*, 4, 4/ 2019, Σελ. 245.

Σημαντική παράμετρος για την ενεργοποίηση της προστασίας του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος αποτελεί η άσκηση ποινικής δίωξης,⁸⁹ ενώ κίνητρο για την καταγγελία παράνομων πράξεων στα πλαίσια του δημοσίου χώρου, που περιορίζει τον φόβο του καταγγέλλοντα –προστατευόμενου μάρτυρα για τυχόν αντίποινα με την μορφή μηνύσεων από τους καταγγελλόμενους, αποτελεί η δυνατότητα, κατά παράκαμψη της αρχής της νομιμότητας, που διέπει την ποινική δίωξη, έκδοσης πράξης οριστικής αποχής από αυτήν, από τον αρμόδιο για άσκηση αυτής Εισαγγελέα, μετά από παραγγελία του Αντιεισαγγελέα ΑΠ, στην περίπτωση που έχει υποβληθεί έγκληση – μήνυση σε βάρος του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος για τα αδικήματος της παραβίασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, της ψευδούς καταμήνυσης, της ψευδορκίας, της συκοφαντικής δυσφήμισης και της παραβίασης υπηρεσιακού απορρήτου. Η αποχή από την ποινική δίωξη των ανωτέρω αδικημάτων, αποκλείεται στην περίπτωση που λόγοι δημοσίου συμφέροντος επιτάσσουν την άσκηση δίωξης για τα συγκεκριμένα αδικήματα του προστατευόμενου μάρτυρα.

Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί ότι η άκριτη αποχή από την ποινική δίωξη σε βάρος των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, χωρίς αυτή να γίνεται υπό τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από το Ε.Δ.Δ.Α στην υπόθεση GUJA κατά Μολδαβίας, προσβάλλει τα δικαιώματα δίκαιης δίκης του καταγγελλόμενου - κατηγορουμένου και θα σήμαινε την διολίσθηση του θεσμού στην πράξη σε μια συγκαλυμμένη ποινική ασυλία.⁹⁰

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, με την εισαγωγή του ΝΚΠΔ, οι προβλέψεις του άρθρου 45B ΚΠΔ μεταφέρθηκαν αυτούσιες στο άρθρο 47 του ΝΚΠΔ, με μοναδική προσθήκη την πρόβλεψη ότι στην περίπτωση ανακλήσεως της πράξης χαρακτηρισμού ως μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, θα ανακαλούνταν αντίστοιχα

⁸⁹ Α. Κωνσταντινίδης, ο.π. σελ 244.

⁹⁰ Δ. Τσιλίκης, Προστατευόμενοι καταγγέλλοντες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος: Η προβληματική των «whistleblower» στον διεθνή χώρο, The Art of Crime, Μάιος 2018, ανακτήθηκε στις 03-01-2022 από:
<https://theartofcrime.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9/>.

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
και η παραγγελία του Αντεισαγγελέα ΑΠ για την οριστική αποχή από την εναντίον του ποινική δίωξη για τα ανωτέρω αδικήματα.

Οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος και οι οικείοι της, στα πλαίσια των διατάξεων του ΝΚΠΔ, δύνανται να απολαμβάνουν τα προβλεπόμενα στην παρ. 4 του άρθρου 218 παρ. 4 του ΝΚΠΔ, προστατευτικά μέτρα από πιθανολογούμενες πράξεις εκφοβισμού ή αντεκδίκησης, ωστόσο έχει διατυπωθεί η θέση, ότι εκ των προστατευτικών μέτρων η πρόβλεψη της ανωνυμίας τους ή η κατάθεσής τους με οπτικοακουστικά μέσα δεν είναι συμβατές, με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου για την απόκρουση της κατηγορίας με την εξέταση των μαρτύρων της κατηγορίας και τις αρχές της αμεσότητας της ποινικής δίκης, της προφορικότητας και της κατ' αντιδικία διεξαγωγής αυτής.⁹¹

Με το άρθρο 103 του Ν. 4855/2021, επήλθε τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 47 του ΝΚΠΔ, με την μεταφορά στον Προϊστάμενο Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος της αρμοδιότητας για τον χαρακτηρισμό ενός μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος καθώς και της παραγγελίας έκδοσης τέτοιας πράξης από τους εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος ή τους αναπληρωτές τους ή τους επίκουρους εισαγγελείς του οικονομικού εγκλήματος, καταργούμενης πλέον της μέχρι πρότινος αρμοδιότητας για έκδοση της πράξης από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Ως προς τις λοιπές προϋποθέσεις, τους όρους και την διαδικασία έκδοσης και ανάκλησης πράξης χαρακτηρισμού μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος και αποχής από την ποινική δίωξη, δεν επήλθε οποιαδήποτε άλλη μεταβολή.

---

⁹¹Α. Κωνσταντινίδης, ο.π, σελ 241-248.

Είναι γεγονός ότι στα πλαίσια της χάραξης αντεγκληματικής πολιτικής σε ένα φιλελεύθερο κράτος δικαίου, το ποινικό δίκαιο δεν αποτελεί μόνο όργανο διαμόρφωσης αυτής αλλά ταυτόχρονα και τρόπο οριοθέτησής της. Το ποινικό δίκαιο επομένως αφενός θα πρέπει να αποτελεί την ύστατη λύση, αφετέρου να διασφαλίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα όσων παρανομούν. Ωστόσο, στην πράξη στα πλαίσια ποινικής καταστολής ορισμένων φαινομένων, διαμορφώνεται μια πολιτική διαχείρισης του ποινικού δικαίου, με την μετατροπή αυτού σε ένα εργαλείο διαμόρφωσης επικοινωνιακής πολιτικής.⁹²

Στα πλαίσια της ως άνω θεώρησης του ποινικού δικαίου, έχει επέλθει αλλοίωση της δογματικής του φυσιογνωμίας και μετάλλαξη του ποινικοδικονομικού κατασταλτικού συστήματος.⁹³ Σε επίπεδο νομοθέτησης, τα νομοθετήματα που παράγονται, στοχεύουν πολλές φορές στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων εξάρσεων εγκληματικών φαινομένων, οπότε εξυπηρετούν συγκεκριμένες στοχεύσεις επικοινωνιακού χαρακτήρα ή αποτελούν προϊόντα συμμόρφωσης στις υποχρεώσεις της ελληνικής πολιτείας έναντι υπερεθνικών οργανικών για την αυτούσια ενσωμάτωση ευρωπαϊκών και διεθνών νομοθετημάτων. Ενόψει της συνήθους εσπευσμένης εισαγωγής τους, η νομοθέτηση γίνεται χωρίς την τήρηση των νομοτεχνικών αρχών του δικαίου μας και την προηγούμενη απαιτούμενη αξιολογική στάθμιση, οπότε καταλήγουν να παρουσιάζουν αντινομίες, ασάφειες, αοριστίες και δογματικές αστοχίες σκόπιμες ή μη.⁹⁴

Βάσει των ανωτέρω, στο επίπεδο της διαμόρφωσης της αντεγκληματικής πολιτικής κατά της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος στην ελληνική έννομη τάξη, η οικονομική κρίση, η θέση της χώρας μας υπό οικονομική επιτήρηση, η ανάδυση στο φως μέσω μια σειράς πολιτικών και οικονομικών σκανδάλων των υπόγειων σχέσεων πολιτικής και οικονομικής εξουσίας,

⁹² Μ. Καιάφα- Γκμπάντι, Ποινική Νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές - Η εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα τη αντιμετώπισης της διαφθοράς, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 749—750.

⁹³ Σ. Παύλου, Η σύγχρονη ελληνική ποινική νομοθεσία και η διαφαινόμενη σταδιακή μεταβολή του ρόλου του Εισαγγελέα, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2009, σελ. 66.

⁹⁴ Σ. Παύλου, ό.π., σελ. 66-67

οδήγησαν στην εργαλειοποίηση του ποινικού δικαίου για την αντιμετώπιση των φαινομένων αυτών, με την συναπλεγόμενη απομάκρυνση από πλήθος δικονομικών εγγυήσεων και αρχών. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, σε αντιστάθμισμα της ασάφειας και της αοριστίας των ποινικών κανόνων και της ποινικής τυποποίησης των εγκλημάτων, ο νομοθέτης επιλέγει να καταφύγει σε αυτόνομους και ευέλικτους δικωτικούς μηχανισμούς, που όσο το δυνατόν δεν υπόκεινται στις δεσμεύσεις των δικονομικών εγγυήσεων.

Υπακούοντας στην συγκεκριμένη λογική, ο έλληνας νομοθέτης εισήγαγε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 3943/2011, τον θεσμό του ΕΟΕ και με τον Ν. 4139/2013 τον θεσμό του ΕΕΔ, το δε νομοθετικό πλαίσιο που διείπε αυτούς, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, χαρακτηριζόταν εξ αρχής αλλά και κατά την εξέλιξή του από δογματικές αστοχίες, παλινωδίες του νομοθέτη, αοριστίες και ασάφειες, αναγωγή σε αόριστες νομικές έννοιες, με αποτέλεσμα να τεθεί εξ αρχής υπό αμφισβήτηση η συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή, ενόψει μάλιστα και των αντιπαραθέσεων και προβλημάτων που προέκυψαν από την δράση τους.

Αναλύοντας τα επιμέρους ζητήματα που προέκυψαν από την θεσμοθέτηση των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, δημιουργούνται προβληματισμοί για την δικαιοπολιτική αναγκαιότητα διατήρησής του θεσμού του ΕΟΕ στην ελληνική έννομη τάξη:

α) Ο αδικαιολόγητος κατακερματισμός της Εισαγγελικής Αρχής, με την δημιουργία «επίλεκτων ομάδων ειδικών αποστολών»⁹⁵, που επιφορτίστηκαν με την διερεύνηση συγκεκριμένης κατηγορίας αδικημάτων, κρίνεται ασύμβατος με το δόγμα του ποινικοδικονομικού δικαίου, που θέλει τον εισαγγελέα να έχει αυτόνομη και πολλαπλή δικαιοδοτική λειτουργία και ενέχει κινδύνους για την αρχή της ανεξαρτησίας της εισαγγελικής αρχής. Να σημειωθεί ότι η επιλογή των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων δεν γίνεται με κριτήριο τις εξειδικευμένες γνώσεις τους ή την εμπειρία τους, γεγονός που επιτρέπει να εμφιλοχωρήσουν αναξιοκρατικά κριτήρια και κυρίως παρεμβάσεις από την εκτελεστική εξουσία κατά τον ορισμό τους.

⁹⁵ Α. Παπαδαμάκης (2021), ο.π σελ. 110-111

β) Περαιτέρω, ο εξοπλισμός των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, με ανέλεγκτες κατ' ουσίαν ανακριτικές εξουσίες και με την δυνατότητα οι ίδιοι να ελέγχουν τις υποθέσεις που θα αποτελέσουν αντικείμενο διερεύνησής τους, ενόψει των νομοθετικών επιλογών ως προς τον προσδιορισμό της υλικής αρμοδιότητάς τους, με βάση αόριστες νομικές έννοιες, όπως τα αδικήματα «μείζονος απαξίας», «βλαπτικών σοβαρά για την εθνική οικονομία», ενέχει σοβαρούς κινδύνους για την εμφάνιση φαινομένων κατάχρησης εξουσίας και διαφθοράς λόγω υπόγειων σχέσεων με την εκτελεστική εξουσία.

γ) Όπως προκύπτει από την ανάλυση του ως άνω νομοθετικού πλαισίου, η επιλογή του νομοθέτη να μην προχωρήσει στην οριοθέτηση με σαφή ορισμό της έννοιας του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς, αναγόταν προφανώς στην έλλειψη ομοφωνίας σε θεωρητικό επίπεδο τόσο ως προς το περιεχόμενό τους όσο και ως προς το προσβαλλόμενο με αυτά έννομο αγαθό. Ωστόσο, η αρμοδιότητα του ΕΟΕ, όπως προέκυψε από τις ανωτέρω διατάξεις, δεν προσδιορίστηκε με βάση τον χαρακτήρα της πράξης ως οικονομικό έγκλημα, προσβάλλον το έννομο αγαθό της εθνικής οικονομικής τάξης, καθώς ο ΕΟΕ, καθίσταται αρμόδιος τόσο για τα συναφή με αυτά εγκλήματα, ενώ δεν καθίσταται αρμόδιος για τα οικονομικά εγκλήματα ήσσονος σημασίας.

Περαιτέρω, το γεγονός ότι μετά την κατάργηση του ΕΕΔ, τα εγκλήματα διαφθοράς μεταφέρθηκαν στο πεδίο αρμοδιότητας του ΕΟΕ, καθιστά ακόμα πιο έντονη την αντινομία στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, αφού πλέον ο τίτλος «Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος» δεν συνάδει με το πραγματικό περιεχόμενο της αρμοδιότητας του για την διερεύνηση των αδικημάτων. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ενόψει των αόριστων νομικών εννοιών που έχουν εμφολωρήσει στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τον προσδιορισμό της αρμοδιότητας του ΕΟΕ για την άσκηση των διερευνητικών του καθηκόντων, καλείται ο ΕΟΕ να αξιολογήσει σε κάθε περίπτωση αδικήματος, που επιλαμβάνεται αν είναι μείζονος ή όχι ποινικής απαξίας καθώς και αν προσβάλει ή όχι την εθνική οικονομία, ώστε να ασκήσει τα διερευνητικά του καθήκοντα και να εφαρμόσει τις ανακριτικές πράξεις που υπάγονται στην δικαιοδοσία του. Μάλιστα, με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, για τον Προϊστάμενος του Τμήματος Εισαγγελίας Οικονομικού Εγκλήματος, ο ποινικό νομοθέτης

επιφυλάσσει την δυνατότητα να προβαίνει σε προτεραιοποιήσεις ως προς τις υποθέσεις που επιλαμβάνεται και να παραπέμπει τις υποθέσεις ήσσονος σημασίας στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών.

δ) Ο τρόπος διαμόρφωσης του νομοθετικού πλαισίου για τους Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, που κατέληξε από την αρχική θεσμοθέτηση του ΕΟΕ, στην εν συνεχεία εισαγωγή του ΕΕΔ και τέλος στην κατάργησή του τελευταίου και στην συγχώνευσή του στους ΕΟΕ, ως τμήμα της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών, οι ασάφειες, αοριστίες και δογματικές αστοχίες του ως άνω νομοθετικού πλαισίου, οι καταγγελίες για παρεμβάσεις στο έργο των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων μέσω της διαδικασίας νομοθέτησης, η υπερφόρτωσή τους λόγω της διεύρυνσης του αντικειμένου τους, επηρέασε αρνητικά το έργο τους, προκαλώντας καθυστερήσεις και δυσχέρειες στην διερεύνηση της οικονομικής εγκληματικότητας και των εγκλημάτων διαφθοράς.⁹⁶

ε) Η πραγματικότητα της πλέον των δέκα ετών λειτουργίας του θεσμού του Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, με τα προβλήματα που προέκυψαν, ουδάλως διέψευσε αλλά αντίθετα επιβεβαίωσε τους φόβους ότι η συγκέντρωση υπερεξουσιών σε ένα θεσμό, με αρμοδιότητα την διερεύνηση σοβαρών αδικημάτων οικονομικής φύσεως ή σχετικών με την διαχείριση της δημόσιας περιουσίας, ενέχει σοβαρούς κινδύνους να αποτελέσουν αντικείμενο πιέσεων και παρεμβάσεων για την εξυπηρέτηση οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων. Θέτοντας υπό αμφισβήτηση την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Συγκεκριμένα, κατά την διαδρομή του θεσμού των Εισαγγελέων Ειδικών Καθηκόντων, πλείστες ήταν φορές που διατυπώθηκαν από τους υπηρετούντες στις συγκεκριμένες θέσεις εισαγγελικούς λειτουργούς καταγγελίες για παρεμβάσεις στο έργο τους. Αρχικά, ο πρώτος τοποθετημένος ΕΟΕ και ο αναπληρωτής του, ελάχιστον χρόνο μετά την ανάληψη των καθηκόντων τους υπέβαλαν επιστολή με την παραίτησή τους, ενόψει των παρεμβάσεων που δέχθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, η οποία δεν έγινε δεκτή και μετά το πέρας της θητείας τους ζήτησαν την μη ανανέωσή της λόγω της

⁹⁶ www.dimokratia.gr, «Λιμνάζουν» 4.000 υποθέσεις στην Οικονομική Εισαγγελία, 28-01-2024, ανακτήθηκε στις 27-01-2025, από: <https://www.dimokratia.gr/oikonomia/573316/limnazoun-4-000-ypotheseis-stin-oikonomiki-eisaggelia/>.

επικάλυψης των αρμοδιοτήτων τους από τον νεοεισαχθέντα τότε ΕΕΔ.⁹⁷ Τόσο κατά την θεσμοθέτηση του ΕΕΔ όσο και κατά την κατάργησή του, υπήρξε έντονη κομματική αντιπαράθεση, η οποία αποτυπώθηκε και από τα Μ.Μ.Ε, με αλληλοκατηγορίες για εσκεμμένη νομοθετική παρέμβαση για να αφαιρεθούν από τα χέρια των τότε υπηρετούντων ΕΟΕ δικογραφίες για πολύκροτατα σκάνδαλα και να «ξηλωθεί» αντίστοιχα η τότε ΕΕΔ, η οποία ερευνούσε την υπόθεση NOVARTIS.⁹⁸

Αντίστοιχα, μια εκ των υπηρετούντων στην ΕΕΔ, ασχολούμενη αρχικά με την υπόθεση NOVARTIS,⁹⁹ ομοίως υπέβαλε την παραίτησή της καταγγέλλοντας πολιτικές παρεμβάσεις κατά την άσκηση των καθηκόντων της, όπως αντίστοιχα και η μετέπειτα διάδοχός της ΕΕΔ. Ακολούθησε αντιπαράθεση μεταξύ της ως άνω παραιτηθείσας ΕΕΔ και της διαδόχου της, η οποία έφτασε μέχρι το Ειδικό Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας λόγω της άσκησης αγωγής κακοδικίας της πρώτης κατά της δεύτερης. Εν τέλει η δεύτερη ΕΕΔ, για τον τρόπο χειρισμό της στην ως άνω υπόθεση, βρέθηκε κατηγορούμενη ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου μαζί με τον πρώην αναπληρωτή Υπουργό Δικαιοσύνης και δύο Επίκουρους Εισαγγελείς Διαφθοράς για το αδίκημα της κατάχρησης εξουσίας¹⁰⁰, ωστόσο πρόσφατα αθώωθηκε.¹⁰¹

Τα ανωτέρω περιγραφόμενα, ανεξάρτητα από την βασιμότητά τους, αποτελούν απτό παράδειγμα της προσπάθειας χειραγώγησης του συστήματος απονομής

⁹⁷ www.taxheaven.gr, Αποχωρούν οι οικονομικοί εισαγγελείς Πεπόνης - Μουζακίτης, 13-05-2013, ανακτήθηκε στις 27-01-2025, από: <https://www.taxheaven.gr/news/13554/apoxwroyen-oi-oikonomikoi-eisaggeleis-peponhs-moyzakiths>.

⁹⁸ www.thepressproject.gr, Ξηλώθηκε και επίσημα η Τουλουπάκη – «Υπερεισαγγελία» πολιτικών και οικονομικών σκανδάλων με τη σφραγίδα της ΝΔ, 04-12-2020, ανακτήθηκε στις 30-05-2022, από: <https://thepressproject.gr/xilothike-kai-episima-i-touloupaki-ypereisangelia-politikon-kai-oikonomikon-skandalon-me-ti-sfragida-tis-nd/>

⁹⁹ [El.wikipedia.org](http://el.wikipedia.org), Τελευταία τροποποίηση στις 15-01-2025, ανακτήθηκε στις 25-01-2025 από την https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_Novartis_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.

¹⁰⁰ Γ. Σανιδάς, Παραπομπή από τη Βουλή σε ανάκριση αναπληρωτή Υπουργού Δικαιοσύνης και των συμμετόχων για το κακούργημα της καταχρήσεως εξουσίας - Οι τεθέντες υπό προστασία μάρτυρες είναι συμμετοχοί, Ποινική Δικαιοσύνη 4/2022, σελ. 526.

¹⁰¹ Ιωάννα Μάνδρου, Τουλουπάκη για την αθώωσή της: «Σήμερα είναι μια μέρα δικαίωσης», 04-03-2023, ανακτήθηκε στις 25-01-2025 από: <https://www.kathimerini.gr/politics/562307479/toyloypaki-gia-tin-athoosi-tis-simera-einai-mia-mera-dikaiosis/>.

δικαιοσύνης από τα μεγάλα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα μέσω παρεμβάσεων από τους φορείς της εκτελεστικής εξουσίας και της δυνατότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης να λειτουργεί επιλεκτικά εξυπηρετώντας αυτά, ενώ ταυτόχρονα θέτουν εν αμφιβόλω την αποτελεσματικότητα και αναγκαιότητα του συγκεκριμένου δικτικού μηχανισμού για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς.

Άλλωστε, όπως έχει προταθεί, η αποτελεσματική διερεύνηση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς, δεν διασφαλίζεται με την πρόβλεψη ειδικών δικτικών μηχανισμών αλλά με τον συντονισμό των αρμόδιων κρατικών οργάνων, ώστε να καθίστατο επιτυχής η συλλογή πληροφοριών, η στελέχωση της ήδη υφιστάμενης εισαγγελικής αρχής με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και ο εξοπλισμός τους με τα κατάλληλα σύγχρονα μέσα τεχνολογίας για τον έλεγχο των πληροφοριών.¹⁰²

ε) Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο αντίλογος στις φωνές που επιχειρηματολογούν υπέρ της κατάργησης του θεσμού του ΕΟΕ,¹⁰³ εστιάζει στο γεγονός ότι η φύση των αδικημάτων της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος και η αποτελεσματική αντιμετώπισή τους, απαιτούν την πρόβλεψη εξειδικευμένων δικτικών μηχανισμών, με επιπλέον εξουσίες και την δυνατότητα χρήσης ιδιαίτερα επαχθών ανακριτικών πράξεων, ακόμα και αν αυτό συνεπάγεται την επέμβαση σε ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες. Μάλιστα, θεωρούν ότι ενόψει της συνεχούς ενασχόλησης του ΕΟΕ με αυτού του είδους των αδικημάτων και της υποστήριξής του από εξειδικευμένο προσωπικό, παρέχουν μεγαλύτερα εχέγγυα σε σχέση με τις κατά τόπους εισαγγελίες εντός της εδαφικής επικράτειας, για την αποτελεσματικότερη διερεύνηση των εγκληματικών φαινομένων.

¹⁰² Α. Παπαδαμάκης(2021), ο.π. σελ. 110-111.

¹⁰³ Σ. Βιδάλη(2019), ο.π. σελ 307 επομ.

Από την ανωτέρω ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου για τους Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, που υπέστη συνεχείς τροποποιήσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα και μάλιστα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις με εκ διαμέτρου αιτιολογίες μεταξύ των σχετικών τροποποιήσεων, πέραν των δογματικών ασυνεπειών που εμφανίζει, προκύπτει ότι ο ποινικός νομοθέτης κατά την διαμόρφωση αυτού, έδινε την εντύπωση ότι «πειραματιζόταν», ακροβατώντας ανάμεσα στην «αναγκαιότητα» για την θέσπιση του συγκεκριμένου θεσμού ως συμβολική απάντηση κατά της οικονομικής εγκληματικότητας και της διαφθοράς στην εποχή της κρίσης και στην διατήρηση της δογματικής συνέχειας του ποινικοοικονομικού μας συστήματος με συνέπεια στις θεμελιώδεις αρχές αυτού. Για το λόγο αυτό, εμφανίστηκαν οι ως άνω παλινωδίες στο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τους Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, όπως αυτές αναλύθηκαν ανωτέρω.

Η εισαγωγή του συγκεκριμένου θεσμού στην ελληνική έννομη τάξη υπάκουε στην λογική της εργαλειοποίησης του ποινικού δικαίου για την καταστολή της εγκληματικότητας των ισχυρών, χωρίς ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι η δημιουργία ενός επίλεκτου εισαγγελικού σώματος, με υπερεξουσίες και πρόσβαση σε ειδικές ανακριτικές πράξεις χωρίς τις δεσμεύσεις των δικονομικών εγγυήσεων, θα το καθιστούσε ενδεχομένως αντικείμενο χειραγώγησής από πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, τα οποία προσπαθούσε να ελέγξει.

Μάλιστα, η λειτουργία στην πράξη του συγκεκριμένου θεσμού, επιβεβαίωσε τους κινδύνους που ελλόχευαν, αφού οι Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων κατέληξαν να αναλώνονται σε αντιπαραθέσεις τόσο μεταξύ τους όσο και με φορείς της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας, που προσπαθούσαν να παρέμβουν στο έργο τους, γεγονός που λειτούργησε αρνητικά τόσο για την εικόνα του θεσμού στην κοινωνική συνείδηση όσο και για την αποτελεσματικότητα του έργου τους. Η λειτουργία του συγκεκριμένου θεσμού, επιβεβαίωσε με έκδηλο τρόπο ότι η διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα έχουν συστημικό χαρακτήρα, εκμεταλλεύονται τις προσβάσεις τους στην εκτελεστική και νομοθετική εξουσία, για να χειραγωγήσουν τους φορείς απονομής δικαιοσύνης, ώστε να παραμείνουν στο απυρόβλητο.

Καταλήγοντας, ενόψει όσων εκτέθηκαν ανωτέρω, προκρίνεται ότι η διατήρηση του θεσμού των Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος, δεν αποτελεί την λύση στην αντιμετώπιση της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος. Αντίθετα, η στελέχωση των τακτικών Εισαγγελιών με εξειδικευμένο προσωπικό τόσο εισαγγελικών λειτουργιών όσο και ανακριτικών υπαλλήλων και ο εφοδιασμός τους με τεχνολογικά μέσα θα λειτουργούσε πιο αποτελεσματικά στον αγώνα για την αντιμετώπιση αυτής της μορφής της εγκληματικότητας με τις δυσχέρειες και ιδιαιτερότητες που εμφανίζει. Σε κάθε περίπτωση, η τυχόν διατήρηση του θεσμού των Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος στην ελληνική έννομη τάξη, θα πρέπει αντίστοιχα να συνοδευθεί με την ενίσχυση σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και τεχνολογικά μέσα, ώστε να ανταποκριθεί στον όγκο των υποθέσεων που καλείται να διαχειριστεί.

Η αντιμετώπιση της διαφθοράς και της οικονομικής εγκληματικότητας, δεν εξαντλείται μόνο με την κατασταλτική δράση του ποινικοοικονομικού μας συστήματος, με την θεσμοθέτηση των κατάλληλων διωκτικών μηχανισμών. Αντίθετα, προϋποθέτει παρέμβαση στις δομικές συνθήκες που παράγουν αυτού του είδους τα αδικήματα με την αξιοποίηση της κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος¹⁰⁴ και ταυτόχρονα στην διαμόρφωση διαφορετικής κουλτούρας για τον τρόπο διαχείρισης των δημοσίων λειτουργιών από αυτήν της ανοχής στην διαφθορά. Άλλωστε, όπως είναι γνωστό η διαφθορά, ευδοκμεί σε καθεστώς πολυνομίας και δαιδαλωδών διαδικασιών αποφάσεων, οπότε όπως γίνεται αντιληπτό ο συγκεντρωτισμός των αποφάσεων, που μπορούν να προκαλέσουν διαφθορά σε κεντρικό επίπεδο θα περιορίσει την έκτασή της.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Σ. Βιδάλη(2017),ο.π. σελ. 241.

¹⁰⁵ Κ.Καλλίρης, Ο διαβρωτικός ρόλος της διαφθοράς σε περιόδους θεσμικής κρίσης, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 826-827.

Ανδρουλάκης Ι., «Προστατευόμενοι» (ψευδώνυμοι) μάρτυρες, «χάρτινοι» μάρτυρες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, σε Τιμητικό Τόμο Ι. Γιαννίδη, Το ποινικό δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2020, σελ. 856-868,

Ανδρουλάκης Ι. Μέτρα Επιείκειας για τους υπαίτιους πράξεων διαφθοράς που συνεργάζονται με τις αρχές, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 2551-2583,

Ανθόπουλος Χ., Παράνομα Αποδεικτικά Μέσα, 2019, διαθέσιμο σε <https://www.constitutionalism.gr/paranoma-apodeiktika-stoixeia/>,

Ασπρογέρακας Δ., Η ανακριτική διερεύνηση του οικονομικού εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη 2/2002, σελ. 208επ.,

Βασιλαντωνοπούλου Β., Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί σε Καρύδης Β., & Χουλιάρης Α. (Επιμ.), Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2015, σελ. 65-88,

Βασιλαντωνοπούλου Β., «Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα, Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2014,

Βασιλαντωνοπούλου Β., Ποιοί είναι οι «εγκληματίες» στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 977-1010,

Βιδάλη Σ., Εισαγωγή στην Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013,

Βιδάλη Σ., Εγκλήματα του Κράτους: Πολιτικές Παραποίησης της πραγματικότητας και απάνθρωπη κρατική βία, σε Καρύδης Β., & Χουλιάρης Α. (Επιμ.), Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα, Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2015, σελ. 209-232,

Βιδάλη Σ., Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017,

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαραλάμπους Χ., Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Ε.Α.Π., Αθήνα, 2019,

Βούλγαρης Δ., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στα άρθρα 33επ., ΚΠΔ σχετικά με τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων, σε ηλεκτρονικό περιοδικό The Art of Crime, 2020,

Γαλάνης Π., Οικονομικά εγκλήματα και χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων με το άρθρο 14 Ν 4637/2019 – Ένα πρόβλημα συνταγματικής υφής, Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 3/2019, σελ. 247-258,

Δαλακούρας Θ., Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά 2001, 1022επ.,

Δαλακούρας Θ., Η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού, Ποινικά Χρονικά 2011, 247επ.,

Δαλακούρας Θ., Η ανακριτική διαδικασία στα εγκλήματα διαφθοράς. Όρια επέμβασης στα δικαιώματα του ατόμου υπό το φως της ΕΣΔΑ, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2016, σελ. 1105επ.,

Δαλακούρας Θ., Δικονομικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 828-843,

Δαλακούρας Θ., Προστασία μαρτύρων: ένα δικαιοκρατικό στοίχημα σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τομ.1, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 365-376.

Διονυσοπούλου Α., Απαγορεύσεις αποδεικτικής αξιοποίησης πληροφοριών στην άρση απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας - Το παράδειγμα των τυχαίων ευρημάτων, σε: Χ. Παπαχαραλάμπους – Α. Διονυσοπούλου, Σ. Παύλου, Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου - Χ. Κληρίδης, Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην Ποινική Δίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2015, σ. 111-124,

Ζαχαριάδης Α., Ζητήματα εφαρμογής του Ν. 4022/2011, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2016, σελ. 35 -368.,

Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»

Ζιούβας Δ., Άξονες μίας σύγχρονης ποινικής αντεγκληματικής πολιτικής κατά της δωροδοκίας και της δωροληψίας στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 774-796,

Ζιούβας Δ., Προτάσεις για μια νέα ποινική πρακτική κατά της διαφθοράς στην Ελλάδα, σε: Λαμπροπούλου Ε./Παπαμιχαήλ Στ./Σχίζα Π. (επιμ.), Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Αντώνη Μαγγανά, 2018, σελ. 176-194,

Καιάφα- Γκμπάντι Μ., Ποινική Νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές - Η εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα τη αντιμετώπισης της διαφθοράς, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 749—773.

Καλλίρης Κ., Ο διαβρωτικός ρόλος της διαφθοράς σε περιόδους θεσμικής κρίσης, στο Μ.Γασπαρινάτου(Επιμ), Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε περίοδο κρίσεως, Τόμος Α', Αθήνα, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2016,σελ.808 επ.,

Καλούδης Γ., Οι αλληπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις υπό το πρίσμα της αντεγκληματικής πολιτικής και της επιτάχυνσης της ποινικής δίκης, Ποινική Δικαιοσύνη 4/2015,

Καλφέλλης Γ., Φοροδιαφυγή και παράνομες λίστες, 09-01-2016, ανακτήθηκε στις 17-06-2023 από το: <https://www.tovima.gr/2016/01/09/opinions/forodiatfygi-kai-paranomes-listes/> σελ. 348 -356,

Καρράς Α., Οι νεότερες ποινικές δικονομικές νομοθετικές παρεμβάσεις και ιδιαίτερα στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας – ΜΕΡΟΣ Α', Ποινική Δικαιοσύνη 1/2013, σελ. 58 - 61,

Καρύδης Β., Βασιλαντωνοπούλου Β., Η «εγκληματικότητα του λευκού κολάρου» και η «μηχανή της διαφθοράς», Χρόνος, Τ. 20, 2014,

Κασάπογλου Α., Οικονομική κρίση και κρατούμενοι για οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα του «λευκού κολάρου»: Οι επιδράσεις του εγκλεισμού στην κοινωνική

τους ταυτότητα, σε Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, Α' Τόμος, εκδοτ. επιμελ. Μ. Γασπαρινάτου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 2551-2583,

Κουράκης Ν., Το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα, Ποινική Δικαιοσύνη 6/2000, σελ. 644-654,

Κουράκης Ν., Τα Οικονομικά Εγκλήματα, Α' Τόμος, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1998, Κουράκης Ν., Καταπολεμώντας τη διαφθορά στην Ελλάδα, σε ηλεκτρονικό εγκληματολογικό περιοδικό The Art of Crime, 2011,

Κουσουλός Π., Το παρασκήνιο της «παραίτησης» των Οικονομικών Εισαγγελέων, 2012, διαθέσιμο σε <https://www.zougla.gr/greece/article/to-paraskinio-tis-paretisis-ton-ikonomikon-isageleon>.

Κωνσταντινίδης Α., Προστατευόμενοι Μάρτυρες και Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος, ΠοινΧρ 2019, σελ. 241επ.,

Κωνσταντινίδης Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 5η εκδ., Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2022,

Λίβος Ν., Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα: Το παράδειγμα του Ποινικού Δικαίου, σε: Τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη, Τομ. 1, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 185-207,

Μάνδρου Ι., Τουλουπάκη για την αθώωσή της: «Σήμερα είναι μια μέρα δικαίωσης», 04-03-2023, ανακτήθηκε στις 25-01-2025 από: <https://www.kathimerini.gr/politics/562307479/toyloypaki-gia-tin-athoosi-tis-simera-einai-mia-mera-dikaiosis/>.

Μανωλεδάκης Ι., Τα πραγματικά όρια του οικονομικού εγκλήματος, σε Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου 4/2003, σελ. 943 -954,

Μαργαρίτης Λ., Οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα διαφθοράς: Τμήμα εισαγγελίας ή ένας εισαγγελέας για τη δίωξή τους;, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2021, σελ. 1529επ.,

Μιχαλοπούλου Ε., Ο θεσμός του Οικονομικού Εισαγγελέα σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 2 § 1 του Ν 3943/2011, που πρόσθεσε στο Ν 2523/1997 το άρθρο 17Α και η αντιμετώπιση των φορολογικών αδικημάτων, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2014, σελ. 610επ.,

Μοροζίνης Ι, Η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, σε ηλεκτρονικό περιοδικό The Art of Crime, 2018,

Μπενάκη - Ψαρούδα Άννα, Προβλήματα της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα και νέοι Ποινικοί Κώδικες, Ποινικά Χρονικά 2020, σελ 3-9.

Μπιτζιλέκης Ν., Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα, στο Αγγ. Πιτσελα (επ.) Εγκληματολογικές Αναζητήσεις: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη - Criminology: Searching for Answers. Essays in Honour of Professor Stergios Alexiadis, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2010, σελ 595 επ.,

Νάντος Χ., Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, Ποινικά Χρονικά 2017, 491επ.,

Νάντος Χ., Η δικονομική αντιμετώπιση των εγκλημάτων διαφθοράς στο χώρο της υγείας: προκλήσεις και προβληματισμοί, σε Όμιλος Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής, Η Διαφθορά στο χώρο της υγείας, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021, σελ. 27-71,

Παπαδαμάκης Α., Αποδεικτικές απαγορεύσεις και «δίκαιη» δίκη, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2018, σελ. 1367-1377, Παπαδαμάκης Α., Ποινική Δικονομία, Θεωρία – Πράξη – Νομολογία, 10η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021,

Παπανδρέου Π., Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν. 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής». Αρμοδιότητες – Προβληματισμοί, Ποινική Δικαιοσύνη, 4-5/2012, σελ. 410επ.,

Παπαχαραλάμπους Χ., Δικαιώματα των μερών και ιδεολογικές τους χρήσεις, Ποινικά Χρονικά 2019, σελ. 81-86,

Παύλου Σ., Η σύγχρονη ελληνική ποινική νομοθεσία και η διαφαινόμενη σταδιακή μεταβολή του ρόλου του Εισαγγελέα, Ποινική Δικαιοσύνη, 1/2009, σελ. 66-70,

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.» Σάμιος Θ., Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων, Ποινικά Χρονικά 2001, 1034επ.,

Σανιδάς Γ., Παραπομπή από τη Βουλή σε ανάκριση αναπληρωτή Υπουργού Δικαιοσύνης και των συμμετόχων για το κακούργημα της καταχρήσεως εξουσίας - Οι τεθέντες υπό προστασία μάρτυρες είναι συμμετοχοί, Ποινική Δικαιοσύνη 4/2022, σελ. 526- 536,

Σεβαστίδης Χ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Τόμος 1ος, Εκδ. Σάκκουλα, 2^η έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2023,

Σεβαστίδης Χ., Σημειώσεις για τον νέο Ποινικό Κώδικα και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, 2019, διαθέσιμες σε <https://ende.gr>,

Σεβαστίδης Χ., Η ανάγκη κατάργησης του Εισαγγελέα Διαφθοράς και το αίτημα έκδοσης ΠΝΠ περί αναστολής των Κωδίκων, 2019, διαθέσιμο σε <https://www.dikastiko.gr/articles>,

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Το τρομοκρατικό έγκλημα: οι ρυθμίσεις του Ν. 3251/2004 και η σημασία τους στα πλαίσια του ποινικού μας συστήματος, Νομικό Βήμα 2005, σελ. 623επ.,

Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε., Παραβίαση απορρήτου επικοινωνιών και αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη σε: Χ. Παπαχαραλάμπους – Α. Διονυσοπούλου, Σ. Παύλου, Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου - Χ. Κληρίδης, Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην Ποινική Δίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2015, σ. 111-124,

Τριανταφύλλου Γ., Τα εγκλήματα διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα, Nova Criminalia, No 8, 1/2020, σελ. 8-9,

Τσιλίκης Δ., Η προβληματική των «whistleblowers» στον διεθνή χώρο, 2018, διαθέσιμο σε <https://theartofcrime.gr>,

Χατζηκώστας Κ., Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα, Ποινική Δικαιοσύνη, 2016, σελ. 369-380.

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.» www.kathimerini.gr «Έξοδο» από τη θέση των οικονομικών εισαγγελέων ζητούν

Πεπόνης και Μουζακίτης, 10-05-2013, ανακτήθηκε 17-06-2023 διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/38580/exodo-apo-ti-thesi-ton-oikonomikon-eisaggeleon-zitoyn-peponis-kai-moyzakitis>, www.newsit.gr,

Τα βρόντηξαν Πεπόνης – Μουζακίτης – “Αφού θεσπίσατε εισαγγελέα Διαφθοράς να τα αναλάβει όλα εκείνος” 10-05-2013, ανακτήθηκε 17-06-2023, διαθέσιμο στο: <https://www.newsit.gr/politikh/ta-vrontiksan-peponis-moyzakitis-afoy-thespisate-eisaggelea-diafthoras-na-ta-analavei-ola-ekeinos/1746772/>,

www.reporter.gr, Παραιτήθηκαν οι οικονομικοί εισαγγελείς Σπ. Μουζακίτης και Γρ. Πεπόνης, 28-12-2011, ανακτήθηκε 17-06-2023, διαθέσιμο στο: <https://www.reporter.gr/Eidhseis/Politikh/193213-Paraitththkan-oi-oikonomikoi-eisaggeleis-Sp-Moyzakiths-kai-Gr-Peponhs>.

www.dimokratia.gr, «Λιμνάζουν» 4.000 υποθέσεις στην Οικονομική Εισαγγελία, 28-01-2024, ανακτήθηκε στις 27-01-2025, από: <https://www.dimokratia.gr/oikonomia/573316/limnazoun-4-000-ypotheseis-stin-oikonomiki-eisaggelia/>.

www.taxheaven.gr, Αποχωρούν οι οικονομικού εισαγγελείς Πεπόνης - Μουζακίτης, 13-05-2013, ανακτήθηκε στις 27-01-2025, από: <https://www.taxheaven.gr/news/13554/apoxwroyn-oi-oikonomikoi-eisaggeleis-peponhs-moyzakiths>.

www.thepressproject.gr, Ξηλώθηκε και επίσημα η Τουλουπάκη – «Υπερεισαγγελία» πολιτικών και οικονομικών σκανδάλων με τη σφραγίδα της ΝΔ, 04-12-2020, ανακτήθηκε στις 30-05-2022, από: <https://thepressproject.gr/xilothike-kai-episima-i-touloupaki-ypereisangelia-politikon-kai-oikonomikon-skandalon-me-ti-sfragida-tis-nd/>

El.wikipedia.org, Τελευταία τροποποίηση στις 15-01-2025, ανακτήθηκε στις 25-01-2025 από την https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_Novartis_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.

Μαρία Ε. Χαραλάμπους, «Εισαγγελείς Ειδικών
Καθηκόντων, Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά. Νομοθετικό Πλαίσιο - Αποτίμηση.»
Ποινικόλογοι εναντίον κυβέρνησης, www.kathimerini.gr 16-01-2016, ανακτήθηκε
στις 17-06-2023, διαθέσιμο στο:
<https://www.kathimerini.gr/society/845897/poinikologoi-enantion-kyvernisis/>

E.Sutherland, White Collar Crime. The Uncut Version, New Haven and London, Yale University Press, 1983, σελ. 45 επ.,

E.Sutherland, «Is “White Collar Crime” Crime?», American Sociological Review, τ. 10, τ. 2, 1944 (Annual Meeting Papers—4/1945), σελ. 132 επ.